

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

DISERTAČNÍ PRÁCE - PŘÍLOHY

Evoluce zrádce: Psychologický rozbor osobnosti Emanuela Moravce

The evolution of the traitor: A psychological analysis of Emanuel Moravec

personality

Martin Brummer

Obsah

Příloha 1 Historie psychobiografie.....	3
Příloha 2 Moravcův životopis.....	10
Příloha 3 Příklady kategorií.....	45
Příloha 4 Moravcova (auto)biografie.....	79

Příloha 1 Historie psychobiografie

Za první psychobiografické dílo, jehož vydáním v roce 1910 se datuje vznik celého přístupu, bývá pokládán spis Sigmunda Freuda *Vzpomínka z dětství Leonarda da Vinci* (Freud, 1991). V ní Freud kromě prezentace a interpretace Leonardova života stanovil hlavní principy psychobiografického výzkumu, které ale současně sám ve své knize porušil (Elms, 1994). Méně známou informací je, že Freud během svého života napsal, společně s novinářem a diplomatem Williamem Bullitem, ještě jednu obsáhlou psychobiografii. Ta se zaměřovala na popis a interpretaci osobnosti amerického prezidenta Woodrowa Wilsona (Freud & Bullitt, 2017), poprvé však v tisku vyšla až po Freudově smrti v roce 1967. Důvodem nízkého povědomí o uvedené psychobiografii je nejspíš, kromě pozdního vydání, také tehdejší stanovisko správce Freudovy pozůstalosti, především Anny Freudové, kteří odmítali uznat Freudův podíl na vydané knize (Campbell, 2008).

Krátce po vydání Freudova prvního textu bylo vydáno několik dalších psychobiografických studií. Patří mezi ně práce zaměřené na popis osobnosti Shakespeara (Jones, 1910), Giovanniho Segantiniho (Abraham, 1955), Martina Luthera (Smith, 1913), Amenhotepa IV (Abraham, 1935) či Richarda Wagnera další osoby obsažené v práci Dooleyho (1916). Celkový počet vydaných psychobiografií byl ale poměrně nízký. Jisté oživení přístupu se dostavilo během druhé světové války, kdy poutala pozornost osobnost Adolfa Hitlera. Mimo jiné se její hlavní rysy měl pro americkou armádu pokusit popsat psychoanalytik Walter Langer (2017).

Vývoj psychohistorie od jejích počátků do konce sedmdesátých let je možné znázornit na počtu vydaných publikací. V tabulce 1 je znázorněn přehled počtu celosvětově anglicky vydaných prací v rámci pětiletých intervalů (Runyan, 1988a). Připomínám, že se jedná o práce psychohistorické, tedy zahrnující oblasti psychobiografie i psychologie dějin. Jak můžeme vidět, počet psychohistorických prací byl až do konce padesátých let poměrně nízký, z čeho můžeme usuzovat, že byl omezený rovněž zájem o psychobiografii a že její postavení ve vědecké obci bylo velmi nejisté. Přesto do dané doby spadá pravděpodobně nejznámější psychobiografické dílo, které Runyan pokládá za milník značící počátek moderní psychobiografie – *Mladý muž Luther* od Erika Eriksona (1996), poprvé vydané v roce 1958.

Celkový počet vydaných psychohistorických textů začal výrazněji růst v šedesátých a především v sedmdesátých letech. Mezi lety 1970 a 1979 bylo vydáno 62 procent z celkového počtu všech publikací do roku 1979. Rozšíříme-li vymezené období na roky 1965

až 1977, jedná se dokonce o 75 procent z celku. Ze znázornění je zřejmé, že psychohistorie byla po celou sledovanou dobu, alespoň co se počtu vydaných textů týče, rozšířenější v Evropě než ve Spojených státech amerických. Postupný nárůst textů byl zaznamenán ve všech sledovaných oblastech – v počtu vydaných knih, článků i dizertací.

Tab. 1 Počet psychohistorických textů do roku 1979

	Před 1920	1920- 24	1925- 29	1930- 34	1935- 39	1940- 44	1945- 49	1950- 54	1955- 59	1960- 64	1965- 69	1970- 74	1975- 79	Celkem
Psychohistorie celosvětově														
Dizertace	1	0	2	2	0	0	0	1	2	5	12	45	65	135
Články	20	12	20	11	14	22	32	26	42	64	150	290	428	1131
Knihy	10	8	10	7	11	3	21	13	26	49	65	112	122	457
Celkem	31	20	32	20	25	25	53	40	70	118	227	447	615	1723

V tabulce 2 je celkový počet vydaných psychohistorií rozdělen přímo na práce psychobiografické a práce z psychologie dějin. Zajímavé je zjištění, že oproti obecnému názoru jsou v celkovém počtu, cca o jednu třetinu, více zastoupeny texty psychologie dějin. Celkový trend se ale mezi psychobiografií a psychologii dějin neliší – u obou skupin lze vypočítat zprvu pozvolné a cca od šedesátých let výrazné navýšení počtu vydaných prací (Runyan, 1988a).

Detailní pohled na rozvoj psychobiografie do roku 1979 předkládá tabulka 3 (Runyan, 1988b). Zajímavý je zde přehled vývoje počtu dizertací. Jejich počet je důležitý v tom ohledu, že se jedná o údaj, který nejméně z tří uvedených reprezentuje zastoupení přístupu na univerzitní půdě. V dané oblasti si můžeme všimnout, že zatímco před rokem 1970 činil souhrn všech dizertací 8 prací, pouze v sedmdesátých letech činil jejich součet 35 případů. Dále si všimněme, že se jedná o jedinou položku, která v sedmdesátých letech byla více zastoupená ve Spojených státech než v Evropě. Z toho je možné opatrně vyvozovat, že psychobiografie začala být výrazněji vnímána jako součást vědeckého světa právě ve Spojených státech a nikoli v Evropě, kde sice je častěji zastoupena, ne však na půdě vědeckých institucí. Tomu by odpovídalo i místo vzniku prvních psychobiografických

teoretických pojednání, jejichž autoři byli právě Američané (Runyan, 1984, 1988a; Elms, 1994; Schultz, 2005a).

Tab. 2 Počet psychobiografických textů a textů psychologie dějin ve Spojených státech a v Evropě do roku 1979

	Před 1920	1920- 24	1925- 29	1930- 34	1935- 39	1940- 44	1945- 49	1950- 54	1955- 59	1960- 64	1965- 69	1970- 74	1975- 79	Celkem
Psychologie dějin														
Spojené státy	4	1	1	3	3	7	11	8	16	24	49	127	174	428
Evropa	3	7	4	7	6	10	18	18	24	39	71	128	182	517
Celkem	7	8	5	10	9	17	29	26	40	63	120	255	356	945
Psychobiografie														
Spojené státy	1	6	6	3	2	2	2	4	10	17	37	56	91	237
Evropa	22	5	9	4	13	4	16	6	16	24	47	93	121	380
Celkem	23	11	15	7	15	6	18	10	26	41	84	149	212	617

Postupný rozvoj psychohistorie souvisí, jak podotýká Runyan (1988a), s postupným zvyšováním počtu publikovaných textů v dalších humanitních vědách. Vzhledem k nim je ale rozvoj psychohistorie rychlejší. Dokládá to na porovnání počtu dizertací z historie a psychohistorie. Zatímco celkový počet všech dizertací z historie se navýšil z 201 dizertací v roce 1958 na 862 v roce 1978 (Darnton, 1980), v rámci psychohistorie narostl počet ze dvou (mezi lety 1955 a 1959) na 65 (1975 až 1979). Můžeme tvrdit, že v sedmdesátých letech se psychohistorie stala akceptovaným výzkumným přístupem.

V daném období se také začala prosazovat psychohistorie na poli přednášek a kurzů – zatímco v roce 1966 údajně psychohistoricky zaměřený kurz na univerzitě vyučoval pouze Erikson a Mazlish, v roce 1977 již bylo psychohistorických kurzů cca 200 (Mazlish, 1977). Zde je záhodno zdůraznit, že rozdíl v počtu mezi kurzy psychologie dějin a psychobiografie je v tomto případě mnohem markantnější než v případě dizertací. To dokládá Schultz (2005b),

dle kterého v osmdesátých letech ve Spojených státech vedli kurz psychobiografie pravděpodobně pouze Elms a Runyan.

Tab. 3 Počet psychobiografických textů ve Spojených státech a v Evropě do roku 1979														
	Před 1920	1920- 24	1925- 29	1930- 34	1935- 39	1940- 44	1945- 49	1950- 54	1955- 59	1960- 64	1965- 69	1970- 74	1975- 79	Celkem
Spojené státy														
Dizertace	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	7	18	26
Články	1	2	2	2	2	2	1	2	7	12	30	30	58	151
Knihy	0	4	4	1	0	0	1	2	2	5	7	19	15	60
Mezisoučet	1	6	6	3	2	2	2	4	10	17	37	56	91	277
Evropa														
Dizertace	1	0	1	0	0	0	0	0	0	1	4	5	5	17
Články	17	4	5	1	7	4	9	5	13	15	31	67	102	280
Knihy	4	1	3	3	6	0	7	1	3	8	12	21	14	83
Mezisoučet	22	5	9	4	13	4	16	6	16	24	47	93	121	380
Celkem	23	11	15	7	15	6	18	10	26	41	84	149	212	617

Rozvoj psychohistorie od jejího vzniku do osmdesátých let byl dosti chaotický a neuspořádaný. Probíhal v několika oddělených výzkumných proudech či „buňkách“, které spolu v zásadě nespolupracovaly. Pro tyto buňky byl charakteristický těsný kontakt jejich členů, které typicky charakterizoval vztah „učitel – žák“ (Runyan, 1988a). Runyan identifikoval šest hlavních psychohistorických tradic, které daly přístupu teoretický základ. Zařadil mezi ně kroužek psychoanalytiků v Chicagu (John Gedo, George Moraitis, George Pollock), školu Annales ve Francii (Marc Bloch, Lucien Febvre), politologickou psychohistorii (Alexander George, Juliette Georgeová, Robert Lane), literární psychobiografii (Henry James, Walter Jackson), Institut psychohistorie v New Yorku (Lloyd deMause, David Beisel, Henry Ebel) a akademické psychology ovlivněné pracemi Henryho Murraye a Gordona Allporta (Alan Elms, George Atwood, Robert Stolorow, James Anderson).

V osmdesátých a devadesátých letech započal v psychologii tzv. narativní obrat (Bruner, 1986; László, 2008; Chrz, 2007), který legitimizoval interpretaci lidské psychiky jako žitého příběhu. Svým důrazem na narativ celku lidského života dostal do širšího povědomí vědců idiografický výzkum a napomohl jeho přijetí jako relevantního vědeckého postupu. Díky narativnímu obratu posílila také psychobiografie (Kovary, 2011; Schultz, 2005b). Současně začal být v psychobiografii stále zřejmější teoretický posun od psychoanalýzy k širšímu teoretickému zasazení (viz níže). V dalších letech se psychobiografické práce začaly objevovat v prestižních vědeckých časopisech, především v *Journal of Personality*, který roku 1988 věnoval psychobiografii a životní naraci celé jedno vydání. Další články se objevovaly v periodikách jako jsou *American Imago*, *Psychoanalytic Review*, *International Journal of Psycho-Analysis* (Schultz, 2005b), nejnověji v *Journal of Psychology in Africa* (Ponterotto, 2015). Dle Schultze také v rozmezí let 2000 a 2003 bylo napsáno 39 dizertací inspirovaných psychobiografií (neuvádí však zda pouze ve Spojených státech amerických či celosvětově).

Možnost vedení dizertačních prací byla z počátku doprovázena nedůvěrou ze strany psychologických kateder. Runyan i Elms uvádí příklady, jak si museli na svých katedrách možnost psát či vést psychobiografické dizertační práce svých studentů vyargumentovat. Runyanovi okomentoval profesor z katedry návrh jeho dizertační práce: „Myslíš si, že letíš na měsíc, ale místo toho vypadneš na smetiště“ (Runyan, 2005a, s. 21, 22). David McClelland jej údajně požádal o to, aby opustil Harvard a přestal plýtvat jeho i svým časem (Runyan, 2005a, s. 22). Elms musel „bojovat“ za své doktorandy proti profesorům, kteří zaměňovali pojmy „empirický“ a „nomotetický“ a jejichž názor na psychobiografický přístup se dal shrnout slovy: „žádné Ph.D. udělené za psychobiografickou dizertaci na naší katedře“ (Elms, 1994, s. 242).

V posledních desítkách let zažívá podle Kovaryho (2011) psychobiografie svoji renesanci, kterou je možné pozorovat na větším zastoupení psychobiografií ve vědeckých periodikách a na vydání prvních psychobiografických metodologických příruček. Díky práci Alexandera (1990), Runyana (1984, 1988a), Elmse (1994), Schultze (2005a) a nejnověji Mayerové a Kovaryho (2019) získává psychobiografie společný teoretický základ, díky čemuž mohou psychobiografové ve své práci klást důraz primárně na definované metody namísto na svoji intuici. Současně zásluhou Kovaryho získává psychobiografie větší zastoupení také na evropských univerzitách, které, zdá se, jsou v přijetí psychobiografie jako vědeckého přístupu o něco zdrženlivější než vysoké školy v Americe nebo v Jihoafrické republice (Ponterotto, 2015).

Za dobu své existence se psychobiografický přístup postupně proměňoval a tříbil. Stejně jako uznávané vědní obory i psychobiografie se snažila o zvyšování vědecké sofistikovanosti. Její vědecké metody se zdokonalují, podobně jako v jiných odvětvích, a moderní psychobiografie tak mají nepochybně silnější nárok na validní poznání než ty z počátků minulého století (Elms, 1994). Dle Elmse se v psychobiografii v průběhu její existence od jejího vzniku po současnost projevuje několik trendů, které jsou v souladu se zpřesňováním jejích postupů a s její celkovou „modernizací“. Prvním z nich je přesun teoretického důrazu z psychoanalýzy k širší plejádě psychologických směrů. Jak bylo naznačeno výše, zatímco v prvních pracích byla psychobiografie těsně spojena s psychoanalýzou, v posledních desetiletích se stále častěji setkáváme s využitím teorie narativní (McAdams, 2005), teorie skriptů (Tomkins, 1987) a scénářů, případně s teoriemi navazujícími a rozvíjejícími tradiční psychoanalytickou školu (Verwey & Knight, 2019; Kelley, 2019). Druhou tendencí je přesun z metodologické volnosti k její větší svázanosti. Tím je myšleno, že s publikacemi klíčových psychobiografických metodologických prací se pevně určily mantinely vědeckosti, kterými by se měla kvalitní psychobiografie řídit. Třetím jevem je přesun z důrazu na psychopatologii k pohledům spojeným s „normální“ psychologií nebo psychologickým zdravím. Zatímco první psychobiografie (především ty nekvalitnější) se zaměřovaly na doložení toho, že známá osobnost byla ve skutečnosti nemocným jedincem, nyní se psychobiografie snaží o popis a vysvětlení celého života osoby – nejedná se o doklad patologie, nýbrž o předložení celkové narace života. Posledním trendem v psychobiografii je dle Elmse přesun od vysvětlujícího redukcionismu k vysvětlující komplexitě. Tím je myšleno, že dříve byl psychobiograf často svázán s jednou teorií, kterou se snažil aplikovat na všechny vybrané subjekty bez ohledu na to, zda byla teorie k vysvětlení vybrané osoby vhodná. Důraz byl v podstatě kladen na teorii a na snahu prokázat její vědeckou užitečnost, nikoli na subjekt. Nyní psychobiografie rozšířila portfolio využívaných teorií a není dnes neobvyklé využívat k popisu jednoho jedince více teoretických konceptů (Anderson & Dunlop, 2019; Schultz, 2005d).

S uvedenými trendy se prolínají úvahy Ponterotta (2019), který vývoj psychobiografie v čase pozoruje na následujících ukazatelích (s. 513):

„(...) přesun z důrazu na psychoanalýzu jako kotvící interpretační teorii směrem k široké škále teorií.

Přesun ze zaměření na jednu kotvící teorii směrem k zahrnutí více teorií s cílem plného vystižení ‚erlebnis‘ (prožívané zkušenosti) historické osoby.

Z původní závislosti na konstruktivistických (emergentních) kvalitativních metodách směrem k širší integraci metodologií jako jsou kvantitativní designy (viz práce Simontona, 1998) a přístupy smíšených metod.

Ze zaměření na bílé mužské historické figury směrem k rozšíření na ženské a kulturně rozmanité historické osoby.

Ze stavu, kdy byla v mainstreamové psychologii ostarkizována, směrem k její integraci jako jádrové složky psychologie (tento bod stále probíhá).“

Na konci kapitoly navážu na poslední bod Ponterotta. V předložené příloze jsem chtěl stručně představit vývoj psychobiografického přístupu od jeho vzniku po současnost. Ačkoli nám chybí recentní kvantitativní data, která by podpořila předpoklad jejího soustavného rozvoje, všechny doložené skutečnosti naznačují, že psychobiografie postupně nabírá na síle, jak v počtu vydaných textů, tak v jejím zastoupení na univerzitní půdě. Faktem je, že psychobiografie vznikla před více než 100 lety. Za dobu své existence si prošla složitým vývojem, během kterého se přesunula do pozice zájmu univerzitních profesorů, kteří ji očistili od nevědeckých postupů a zasadili ji do empirického rámce. Psychobiografie se stala přístupem, který začal vyžadovat své uznání jako vědeckého fenoménu. Přesto, a snad i právě proto, se musela bránit proti útokům akademiků, kteří ji po desetiletí pojímali jako umělecký výstřelek a nikoli za legitimní součást rigorózního výzkumu. Přes tyto výpady se psychobiografie postupně rozvíjela, zdokonalovala svoji metodologii a rozšiřovala počet svých zastánců na univerzitách jak v Americe, tak v poslední době i v Evropě. Soudím, že v průběhu desetiletí psychobiografie prokázala svůj význam i využitelnost v psychologickém výzkumu a že v následujících letech bude přijata majoritní psychologií jako přístup rovnocenný jiným kvalitativním i kvantitativním metodám.

Příloha 2 Moravcův životopis

Níže je předložena biografie Moravce, která vznikla jako kompilace dat ze sekundárních pramenů. Hlavními prameny využitými k sestavení biografie byly texty Vytlačila (1993), Pernese (1997) a Borovičky (2007). Dalšími zdroji dat byly práce Brabce (2002), Černého (1992), Drábka (1992); Drtiny (1991), Klimka a Hofmana (1995), Kopeckého (1960), Kouřila (2000), Kubky (1969), Kulicha (1985), Mahna (2018), Maršálka (2002; 2004), Michálka (1998), Pasáka (1991a; 1991b; 1991c), Sachera (1969), Uhlíře (2006a; 2006b; 2010) a Veverky (2022). Cílem kompilace nebylo upřesnění Moravcovy biografie archivním výzkumem. V budoucnu se velmi pravděpodobně předložené informace zpřesní na základě dat získatelných z dosud nezpracovaných archivních materiálů. Zde uvedené údaje mají sloužit k získání vhledu do Moravcova života a vytvoření rámcového obrazu o hlavních prožitých událostech. Předložená data jsou následně využita pro saturaci hlavních Moravcových kategorií.

2.1 Mládí a působení v Rusku

Emanuel Moravec se narodil 17. dubna 1893 v Praze jako nejstarší syn v rodině obchodníka Jana Petra Moravce a jeho manželky Malvíny, rozené Sapinové (Vytlačil, 1993). 2. května byl pokřtěn na strahovské faře a obdržel druhé jméno Rudolf (Pernes, 1997; Vytlačil, 1993). Dětství trávil v Českých Budějovicích a Praze. V Českých Budějovicích se 6. srpna 1898 Emanuelovi narodil mladší bratr Václav (Pernes, 1997). Celkově měl Moravec sedm sourozenců, ze kterých do roku 1942 přežili čtyři bratři a jedna sestra. V (pravděpodobné) autobiografii, která vyšla v *Poledním listu* v roce 1942, Moravec popisoval svoji velkou lásku k matce, své rané umělecké nadání (psal básně, rád maloval), své sociální oddělení od ostatních dětí. Namísto toho, aby chodil s přáteli do společnosti, si raději četl; intimní přátele neměl údajně ani později jako dospělý, nahrazovaly mu je knihy. Otce popisoval jako rozhodného činitele, který Moravcovi přikazoval, co má dělat, a který jej soustavně omezoval (uzamkl mu boty na kopanou; rozhodl, že bude studovat průmyslovou školu; že zůstane u vojska apod.). Krom toho se zde lze dočíst o Moravcovu perfekcionismu, viz příloha 4 (Polední list, roč. 16, č. 48, s. 1, 18. únor 1942, in Uhlíř, 2006a).

Na občanské a měšťanské škole se Emanuelovi dařilo, nejlepší známky měl spíše z exaktních předmětů – přírodopisu, měřičství a rýsování (Pernes, 1997). Po dokončení školy nastoupil roku 1908 na základě rozhodnutí otce do chlapecké vyšší průmyslové školy na strojní obor vyučovaný v češtině. Zde, na rozdíl od většiny spolužáků, nebyl členem Sokola (Pernes,

1997; Uhlíř, 2006a). Během studia vystoupil roku 26. ledna 1911 z katolické církve a až do roku 1938 se označoval za občana bez vyznání (Vytlačil, 1993; Pejčoch & Plachý, 2009). Během studia bydlel v Praze 8 v domě č. p. 960. Jeden ze spolužáků později v dopise uvedl, že se Moravec účastnil „pohřbívání monarchie“, tedy antihabsburské manifestace (Vytlačil, 1993).

9. července 1912 složil maturitní zkoušku. Po ukončení školy nastoupil jako technický úředník do stavební firmy *R. Mašek a spol.* V knize *Válečné úvahy* později vzpomínal, jak se v dané době chodil dívat na mapy ukazující vývoj balkánské války a jak, na rozdíl od německého velení, správně předpokládal porážku Turecka (Válečné úvahy, 1936b). 15. dubna 1913 přestoupil k pražské firmě *Architekt L. Blažej a Ing. V. Michal* na pozici strojního inženýra v oboru ústředního topení a větrání (Vytlačil, 1993).

28. července 1914, v den, kdy Rakousko-Uhersko vyhlásilo válku Srbsku, obdržel Moravec předvolání k odvodové komisi. 31. července opustil zaměstnání a stal se vojákem. Následně byl poslán do Salcburku k zeměbraneckému pluku č. 8 k výcviku na velitele kulometného družstva. 21. prosince 1915 byl povýšen do hodnosti svobodníka a 14. ledna do hodnosti kadeta-aspiranta. V únoru se vydal na pochod na východní frontu ke Karpatům do vesnice Sukov. U Medzilaborce padl 21. března do ruského zajetí a byl odveden s dalšími vojáky do zajateckého tábora v Taškentu a následně do tábora v Samarkandu. Zde se pravděpodobně seznámil se svojí budoucí manželkou Helenou Georgievnou Bekovou (Borovička, 2007; Prenes, 1997; Vytlačil, 1993).

V táboře se Moravec pokusil připojit k České družině – vojenské jednotce utvořené v srpnu 1914 českými dobrovolníky s ruským občanstvím. Jeho žádost nebyla přijata, pravděpodobně z důvodu laxního přístupu Rusů (Pernes, 1997). Vytlačil (1993) naopak tvrdí, že Moravec byl do České družiny zařazen v hodnosti střelce. 20. května 1916 se přihlásil ke vznikajícímu 1. dobrovolnickému pluku srbské dobrovolnické divize v Oděse (Vytlačil, 1993). Získal zde hodnost poručíka a funkci velitele kulometné čety (Pernes, 1997). Vytlačil (1993) naopak uvádí, že získal hodnost podporučíka. V srpnu 1916 postupoval se srbskými silami do Bulharska, kde se měl střetnout s armádou Augusta von Mackensena. V září 1916 se účastnil několika menších bojů (1. září u Musubej, 2. září u Teboderesi) (Vytlačil, 1993). 18. září byl v bitvě u Amzače raněn a odeslán na léčení do Oděsy. Diagnózou Moravcova stavu bylo „ochrnutí nervů v důsledku výbuchu dělostřeleckého granátu“ (Borovička, 2007, s. 21; Pernes, 1997; Vytlačil, 1993). Generál Hrbek (1969) uvedl, že se Moravec dle výpovědí účastníků bitvy choval během boje zbaběle a hystericky. Údajně zde zcela ztratil nervy poté,

co mu padl jeho oblíbený kulometčík. Dle Hrbka jej před hrozícím polním soudem uchránil pouze respekt Srbů k chrabrosti dalších československých důstojníků.

Po léčení se Moravec 7. února 1917 vrátil ke své jednotce ve Vozněsensku, kde zjistil, že většina českých dobrovolníků divizi opustila s cílem přidat se ke vznikajícím československým legiím (Vytlačil, 1993). Moravec následoval jejich příkladu a podal žádost o převelení. 7. března byl poslán do důstojnické zálohy v Bělgorodu, kde zůstal do 5. června 1917, načež jej odeslali k nové jednotce. Poté byl přiřazen k 6. československému pluku Hanáckému v Borispolu, kam dorazil na přelomu června a července (Vytlačil, 1993). Při nástupu k pluku se dopustil podvodu, když uvedl, že je absolventem vysokoškolského studia - strojním inženýrem s vystudovanou polytechnikou. To mu napomohlo k hodnosti podporučíka a funkci velitele kulometné čety (Borovička, 2007; Pernes, 1997). Během výcviku byl údajně považován za přísného a svědomitého důstojníka, který byl druhými ceněn. Své „kulometčíky“ cvičil tak, aby dokázali se zavázanýma očima rozebrat a opět složit svoji zbraň (Hrbek, 1969). V Borispolu se poprvé setkal s Tomášem Masarykem, který legie navštívil 6. srpna 1917 (Borovička, 2007; Pernes, 1997). Následně byl Moravec 6. prosince poslán (spolu s deseti dalšími důstojníky) do kurzů francouzské mise (Vytlačil, 1993). Moravec dorazil do Iasi, kde se účastnil kulometného kursu, a následně do Barladu, kde absolvoval kurz pro důstojníky generálního štábu. Ke svému pluku se vrátil 28. března 1918 a den nato získal pozici velitele 2. kulometného oddílu (Vytlačil, 1993).

Politická situace v Rusku se mezitím výrazně změnila. Od ledna 1918 probíhala v Rusku občanská válka. Po ustanovení plánu přesunu československých legií do Vladivostoku byl Moravcův pluk nucen odevzdat v dubnu 1918 v Penze zbraně (Pernes, 1997), poté s dalšími jednotkami postupoval směrem k východu, kde se 24. a 25. dubna legie zastavily v Čeljabinsku. Sověti odmítali další pokračování konvoje; z toho důvodu byla do Omska vyslána čtyřčlenná delegace důstojníků pro vyjednávání s Rusy. Jedním z členů delegace byl i Moravec (Pernes, 1997). Ačkoli Čechoslováci dospěli s Rusy k dohodě o dalším postupu, k poklidnému průjezdu kvůli sovětskému porušení usnesení nedošlo. Legionáři se následně vydali na východ i přes odpor Rusů. Dle Hrbka (1969) v prvních bojích se Sověty u Omsku Moravec selhal. Kvůli nervové krizi či nedostatečné míře statečnosti byl údajně odeslán k pomocnému oddílu do Vladivostoku. Účastnil se obrany vesnice Bogandinskaja, kde spadl 18. července 1918 z koně a zlomil si klíční kost. Po léčení se 28. července vrátil ke své jednotce jako velitel kulometného oddílu 2. omského pěchotního praporu, ale 15. září byl opět hospitalizován kvůli zánětu slepého střeva. V průběhu rekonvalescence napsal svůj první

z mnoha článků, *Opevňování*, který byl vydán 24. června v časopise *Československý voják*. Zpočátku si nebyl kvalitou svých textů jistý – radil se s podplukovníkem Ondřejem Moravcem, který mu jeho činnost schválil a vydávání jeho textů podpořil (Pernes, 1997). Moravec údajně první texty označoval za „pokus, v němž nejlepší byla právě ta dobrá vůle“ (Pernes, 1997, s. 42, 43). Od té doby začal do časopisu pravidelně přispívat texty zaměřenými především na vojenskou tematiku.

V té době byl přidělen k francouzské stanici bezdrátové telegrafie v Omsku, kde byl 14. listopadu povýšen do hodnosti kapitána (Pernes, 1997; Vytlačil, 1993). Svými články na sebe upozornil také Milana Rastislava Štefánika. Ten Moravce 31. ledna 1919 zařadil k pracovníkům *Politicko-informačního oddělení Ministerstva vojenství ČSR na Sibiři* (Pernes, 1997).

V březnu 1919 Moravec dorazil do Vladivostoku, kde byl 14. března jmenován členem československo-francouzské komise pro přejímání zbraní pro československé vojsko (Pernes, 1997). Po ukončení činnosti komise byl 4. června Štefánikem jmenován velitelem technického oddílu na Ruském ostrově (Pernes, 1997; Vytlačil, 1993). 6. září se stal velitelem regionu 35. pluku na Ruském ostrově (Vytlačil, 1993).

Ve Vladivostoku se v listopadu roku 1919 nepřímo účastnil Gajdova povstání. Gajda se snažil získat Moravce na svoji stranu při pokusu o převrat proti admirálu Kolčakovi. Moravec mu údajně přislíbil pomoc. Povstání ve Vladivostoku začalo 17. listopadu a bylo rychle potlačeno. Moravec byl následně vyšetřován vojenskou kontrarozvědkou. ačkoli skutečnou pomoc nakonec Gajdovi neposkytl. 27. listopadu byl Moravec zbaven samostatného rozhodování a podřízen veliteli vladivostocké posádky (Pernes, 1997; Vytlačil, 1993). Celá událost následně negativně poznamenala vztahy mezi Gajdou a Moravcem, kdy především Moravec vůči Gajdovi začal nepřátelsky vystupovat (Pernes, 1997).

16. ledna 1920 se Moravec v chrámu pevnosti ve Vladivostoku oženil s Ruskou Helenou Georgievnou Bekovou. Vedení armády nevydalo zpočátku se sňatkem souhlas, následně ale své rozhodnutí změnilo. Důvod výjimečného souhlasu bylo pravděpodobně těhotenství Heleny. Té bylo v den svatby sedmnáct let, zatímco Moravcovi dvacet šest. Rodina Bekových pocházela ze Samarkandu, je tedy pravděpodobné, že se Moravec s Bekovou znal již od svého pobytu v zajateckém táboře v roce 1915, tudíž od jejích čtrnácti let (Pernes, 1997).

V dané době se u Moravce začaly projevovat zdravotní problémy nervového původu. Zpráva z vyšetření vojenskou lékařskou komisí z 16. února 1920 (Pernes, 1997, s. 47) uváděla, že

Moravec pociťuje bolestivost v krajině slepého střeva, dále ve zprávě stálo: „kožní a kolenní reflexy zřejmě sníženy, značný tremor jazyka a rukou. Dermografismus naznačen. Spánek většinou rozrušen. Většinou zácpa. Bolesti simulující apendicitidu, pleuritidu atd. Značné bolesti hlavy. Dráždivost a brzké nastoupení únavy.“ Celkově byly diagnostikovány projevy těžké neurastenie. Kvůli nim bylo rozhodnuto o jeho přesunutí další lodí do Československa (Pernes, 1997). 28. února byl uznán vojenskou lékařskou komisí neschopným vojenské služby (Vytlačil, 1993).

13. dubna se manželé Moravcovi nalodili na loď Mount Vernon, která je v rámci dvacátého transportu měla dovést do Evropy. Po dosažení přístavu v San Francisku byl Moravec jmenován do funkce osvětového důstojníka. Zároveň svými texty přispíval do lodního časopisu *Návrat*. V Norfolku, během čekání vojáků na nalodění na novou loď, se Moravec věnoval organizaci zábavy vojáků, jejich setkání s krajany apod. Během celé plavby se na lodi rozšířily komunistické myšlenky. Není známo, jaký postoj vůči nim zaujímal ve své pozici osvětového důstojníka Moravec, ale pokud se je pokusil potlačit, nepodařilo se mu to. Rovněž se na palubě stýkal s Arkadijem Krakoveckijem, sympatizantem bolševismu, a s Jaroslavem Kratochvílem, redaktorem časopisu *Návrat*, který byl rovněž prosovětského smýšlení. Do Terstu dorazili 9. srpna a 14. srpna, přijeli vlakem do nově vzniklého Československa (Pernes, 1997). Spolu s těhotnou manželkou dorazila do Prahy i Moravcova ruská tchyně a švagrová (Borovička, 2007).

2.2 Po návratu do Československa

První měsíce žil Moravec v dělostřeleckých kasárnách v Českých Budějovicích (Pernes, 1997), kde se mu 28. srpna 1920 narodil syn Igor. 30. srpna skončila jeho příslušnost k československým legiím (Vytlačil, 1993). Údajně se chtěl znovu začít věnovat oboru, který vystudoval, ale otec ho přesvědčil, aby zůstal u vojska (Uhlíř, 2006a).

Podal žádost na ministerstvo obrany o přiřazení k československé armádě. Bylo mu vyhověno a od 1. září 1920 se stal v hodnosti kapitána součástí československého státního vojska. Byl přidělen jako zpravodajský důstojník k *Zemskému vojenskému velitelství pro Podkarpatskou Rus* v Užhorodu, kam dorazil 25. září (Vytlačil, 1993). Tento rok získal také několik vyznamenání za svoji účast v legiích – Revoluční medaili, Medaili za vítězství, Rumunský kříž a Československý válečný kříž. Rovněž jeho psychické problémy zřejmě vymizely (Pernes, 1997).

V Užhorodu mohl vzápětí prokázat své důstojnické kvality během pokusu Karla Habsburského o restauraci monarchie na území Maďarska v letech 1920 a 1921. Jednání Karla bylo v přímém rozporu se zájmy Československa a ustanovením Malé dohody. Moravec byl v tomto nejistém období údajně shledán svými armádními kolegy energickým, rozhodným a klidným. Následně bylo 30. července 1921 rozhodnuto o jeho poslání na studium do druhého ročníku *Vysoké školy válečné v Praze*, kde měl začít studovat na začátku školního roku 1922/1923 spolu s novým zařazením do náhradní roty 36. pluku v Praze (Pernes, 1997).

Znovu se situace v Maďarsku vyostřila po příletu Karla I. 20. října 1921 do města Šoproň, kde získal podporu několika vojenských posádek. Československá vláda rozhodla 23. října o částečné mobilizaci vojenských sil (Vytlačil, 1993). Moravec v dané době obdržel uznání od generála Parise, vojenského velitele pro Podkarpatskou Rus, za souhrnnou zprávu o průběhu mobilizace, kterou vypracoval. Za zprávu také získal finanční odměnu 2500 korun (Pernes, 1997). Za své zásluhy v pozici zpravodajského důstojníka byl 2. prosince povýšen do hodnosti štábního kapitána. Již během svého pobytu na Podkarpatské Rusy byly možné u Moravce vyzorovat pro něj typické problémy s financemi (Pernes, 1997).

30. dubna 1922 ukončil svoji službu v Užhorodu a 1. května se hlásil na vojenském velitelství v Praze jako budoucí student Vysoké školy válečné (Pernes, 1997). Před nástupem do školy prodělal v období od 4. dubna do 31. srpna 1922 výcvik u *Lehkého dělostřeleckého pluku č. 1 Jana Žižky z Trocnova*. V hodnocení Moravce z výcviku se objevuje ocenění jeho píle a svědomitosti (Pernes, 1997). Během výcviku vydal 26. května svoji první knihu – *Články vojenské*, tedy soubor článků, které publikoval v letech 1918 a 1919 na Sibiři v týdeníku *Československý voják*. Již v těchto prvních člancích si Pernes (1997) všiml pro Moravce typického ospravedlnování a obhajoby vlastního díla. Dále Pernes poukázal na věnování knihy generálu Čečkovi (který byl Moravcovým nadřízeným v Rusku a který nyní zastával post náčelníka Vojenské kanceláře prezidenta republiky) a na celkové vyznění knihy, které vytvářelo dojem Moravcovy snahy upozornit na svoji osobu. V roce 1922 Moravec přeložil knihu Heinricha Kaunera *Císařská katastrofální politika* (Pernes, 1997).

Výuka na vysoké škole byla zahájena 3. listopadu 1922. Moravcův ročník čítal padesát studentů, mezi nimi i Moravcovy známé, podplukovníka Vojtěcha Lužu a majora Sergeje Ingra (Pernes, 1997). Během studia se mu 27. ledna 1923 narodil druhý syn Jurij (Pejčoch & Plachý, 2009). 28. června byl Moravec povýšen na majora generálního štábu (Pernes, 1997; Vytlačil, 1993). 16. až 27. července 1923 se konaly závěrečné zkoušky druhého ročníku, které

složilo čtyřicet devět z padesáti posluchačů. Moravec zkoušky úspěšně vykonal, avšak skončil ve skupině devíti nejméně úspěšných studentů, celkově ze skupiny absolventů dosáhl čtvrtého nejnižšího výsledku (Pernes, 1997). Vzhledem k celkové kvalitě skupiny získal druhý ročník od velitele školy čestné označení *Ročník maršála Foché* (Pernes, 1997). Absolvováním školy dosáhl Moravec nejlepšího dostupného vojenského vzdělání v Československu (Pernes, 1997).

Po ukončení školy se účastnil od 14. srpna do 9. září 1923 cvičení 2. jezdecké brigády, kde dosáhl vynikajících výsledků (Pernes, 1997). 1. září byl zařazen do 2. zpravodajského oddělení štábu *Zemského vojenského velitelství v Praze*, kde byl 10. listopadu dosazen do pozice přednosta štábu (Vytlačil, 1993). V roce 1923 dále obdržel jugoslávský řád *Spomenica za rat Oslobodjenja i Ujedinjenja 1914-1918*. Navíc se daný rok přestěhoval z podnájmu do vlastního bytu v Praze (Pernes, 1997).

Roku 1924 zjistil, že se novým předsedou rady lidových komisařů SSSR stal Alexej Ivanovič Rykov, který byl příbuzným Moravcovy manželky Heleny. Moravec předal informaci plukovníkovi Miloši Žákovi a zeptal se ho, zda by tento vztah mohl komplikovat Moravcovo působení v armádě. Žák mu jeho obavy vyvrátil a ubezpečil ho, že daná skutečnost nebude mít na jeho působení v armádě vliv. Po tomto ujištění se Moravec pokusil využít příležitosti a navrhl svým nadřízeným, vzhledem k příbuzenskému vztahu s Rykovem, možnost svého jmenování vojenským přidělcem v Moskvě. Československo v dané době zatím nenavázalo oficiálně se SSSR diplomatické vztahy, tato nabídka byla tudíž zamítnuta (Vytlačil, 1993).

V listopadu 1926 započala v Československu ostře sledovaná „Gajdova aféra“. Šlo o soud s generálem Radolou Gajdou, jehož zahájení bylo podpořeno sovětskou misí v Praze a levicovými důstojníky bývalých legionářů. Průběh a dozvuky soudu výrazně ovlivnily život Moravce, neboť on sám se soudu účastnil jako svědek proti obžalovanému. Nejprve je třeba uvést události, které se odehrály v roce 1923. Na podzim toho roku jej dřívější přítel z lodi Mount Vernon, Jaroslav Kratochvíl, požádal o recenzi jeho knihy *Cesta revoluce*. Moravcovi se kniha líbila, ale údajně se zalekl závažných obvinění proti generálu Gajdovi, které byly v knize přítomny. Kratochvíl mu tedy ukázal důkazy podporující tvrzení uvedené v knize – tři fotky dvou Gajdových dopisů, jejichž obsah bylo možné vyhodnotit jako snahu o spolupráci se sovětskými důstojníky. Kratochvíl je poté Moravcovi vypůjčil na dvacet čtyři hodin a navrhl, aby je Moravec ukázal generálu Čeckovi (Borovička, 2007; Pernes, 1997). Moravec je ale nepřinesl jemu a ani svému nadřízenému, podplukovníkovi Františku Hrabčíkovi (Vytlačil, 1993). Chtěl nejspíš využít příležitosti k upozornění na svoji osobu a tak je

v kavárně Slavie ukázal Miloši Žákovi, o kterém se tvrdilo, že má být brzy povýšen, čímž by se stal novým Moravcovým nadřízeným. Žák ale byl Gajdovým stoupencem a nijak situaci neřešil (Pernes, 1997).

Během soudu Moravec proti Gajdovi svědčil ve snaze dokázat spolupráci Gajdy se Sověty. V červnu 1926 svědčil o existenci uvedených fotografií před generálskou komisí. Originály fotografií nebylo možné soudu poskytnout, neboť je Kratochvíl, jak tvrdil, z obavy před domovní prohlídkou spálil. 15. prosince opakově Moravec svoji výpověď před kárným výborem. Tam se dozvěděl, že Miloš Žák schůzku s Moravcem popřel (Vytlačil, 1993). Moravec se ihned po rozpuštění komise pokusil sehnat u zpravodajského oddělení hlavního štábu záznam o své schůzce s Žákem. Daný dokument ale neexistoval. Přítomným vojákům v oddělení vysvětlil svůj problém a uvedl, že kdyby Žák nebyl na Slovensku, tak by za ním zašel a konfrontoval ho. Podplukovník Soukup ho upozornil, že Žák se zrovna v Praze nachází a navrhl, aby za ním Moravec se svědky zašel. Sám Soukup žádost Moravce o doprovod odmítl, Moravec se tedy za Žákem vydal v doprovodu majora Vyčítala a štábního kapitána Vejmelky. Během návštěvy Žáka ale žádné jeho vysvětlení neobdrželi. Na žádost Žáka pak Vejmelka a Vyčítal sepsali o návštěvě prohlášení (Pernes, 1997; Vytlačil, 1993).

3. března 1927 se Moravec s Žákem sešel u okresního soudu pro přestupky, kde rozčilený Moravec opakovaně tvrdil, že Žák dokumenty viděl a Žák to naopak opakovaně popíral. Po vystoupení Žáka u soudu mu přestal Tomáš Masaryk důvěřovat. Pověřil generála Čečku, aby ho „odklidil“, a ten jej následně poslal k jednotce do Nitry. Moravec byl následně Gajdovými stoupenci vnímán jako bolševik a radikální „levičák“ (Pernes, 1997).

Roku 1928 se Moravec obrátil na ministerstvo národní obrany s žádostí o ochranu před křivým nařčením ve výroku odvolacího soudu. V něm bylo uvedeno, že se Kratochvíl s Moravcem ucházeli o služby Sovětů. V odpovědi z 24. srpna mu ale žádost zamítli, neboť u soudu nevystupoval jako procesní strana, nýbrž jako svědek, a tudíž neměl nárok na opravný prostředek (Pernes, 1997). Dále 12. dubna 1927 Moravec podal návrh na trestní řízení u vojenského soudu v Praze pro zločin proti bezpečnosti cti ze strany Miloše Žáka. Žák se o kroku Moravce dozvěděl 27. dubna 1927 a podal naopak žalobu na Moravce pro porušení subordinace během návštěvy jeho bytu 15. prosince 1926 a dále během soudního přelíčení, kde jej údajně Moravec vyzval, aby se mu díval do očí. Trestní oznámení bylo 29. května odloženo, neboť Moravec svoji žalobu stáhl a sám byl v obviněních od Žáka shledán nevinným (Vytlačil, 1993).

Ve dvacátých letech se Moravec také dopustil páru podvodů. Svým jménem vydal plagiát stati rakouského historika. Poté, co byl jeho čin odhalen v legionářském deníku *Národní osvobození*, Moravec osobně navštívil dr. Huberta Ripku, který kopii objevil, přiznal se a vysvětlil čin finanční tísni, načež mu Ripka přečin odpustil (Borovička, 2007; Hrbek, 1969) a dle Borovičky mu navíc poté zprostředkoval možnost publikování v *Lidových novinách*. Moravec si krom toho již ve dvacátých letech pravidelně přivydělával psaním článků do vojenských periodik (*Vojenské rozhledy*, *Důstojnické listy* ad.) (Vytlačil, 1993). V roce 1926 vydali jím přeloženou knihu *Fantom* od Gerharda Hauptmana (Vytlačil, 1993) a v roce 1927 knihu *Vzhled* od autora Nikolaje Nikitina (Pernes, 1997).

Druhý Moravcův přečin byl závažnější. Po hloubkové revizi hospodaření proběhlém v Moravcově útvaru 2. zpravodajského oddělení Zemského vojenského velitelství v Praze byl zjištěn finanční schodek v jeho účetnictví ve výši několika desítek tisíc korun. Následně bylo zjištěno, že Moravec jako funkcionář legionářského nakladatelství *Čin* měl možnost využít třiceti až padesátiprocentní slevu při nákupu knih z tohoto nakladatelství. Moravec zlevněné knihy nakupoval a následně za plnou cenu prodával do knihovny útvaru. Zjištěný podvod výrazně negativně ovlivnil mínění Moravcových nadřízených na jeho osobu, kteří jej doposavad považovali za schopného a čestného důstojníka. Na základě toho byl zbaven funkce přednosta zpravodajského oddělení. Byl poslán do technického kursu důstojníků generálního štábu u Kutné Hory, který podstoupil v období mezi 2. května a 18. června 1927. Poté byl 30. listopadu převelen do Znojma k 24. pěšímu pluku jako velitel 1. polního praporu. Dále byl preterován při povyšování o jedno období. O celé záležitosti si nechala vypracovat zprávu také Vojenská kancelář prezidenta republiky. V armádě se o Moravcově provinění vědělo, ale přesná povaha činu byla utajena (Pernes, 1997; Vytlačil, 1993).

Ve Znojmě se opět pilně pustil do plnění svých povinností a 23. prosince 1928 byl povýšen do hodnosti podplukovníka (Vytlačil, 1993). V Znojmě již lze vypozařovat výrazné vztahové problémy s ženou Helenou a snad začátek rozpadu manželství (Vytlačil, 1993).

Před převelením do Znojma v roce 1927 byl Moravec, bezesporu pro svoji aktivní literární činnost, zařazen do *Alba representantů všech oborů veřejného života československého*. Rovněž se účastnil konference „duševních pracovníků v oboru vědeckém“, která byla v létě 1927 organizována *Svazem československého důstojnictva*. Dále od roku 1926 byl členem *Vojenského ústavu vědeckého* (Vytlačil, 1993). V roce 1928 se mu podařilo navázat spolupráci s Peroutkovým periodikem *Přítomnost*, do kterého začal psát své texty (Vytlačil, 1993).

Na konci května 1929 byl opět převelen, tentokrát do Michalovic, kde se stal velitelem *I. praporu pěšího pluku č. 20*. V roce 1929 rovněž sestavil a nechal vydat knihu *Projevy prezidenta Tomáše Garriguea Masaryka k vojsku*. 1. dubna 1930 byl z Michalovic přesunut do Humenného na východě Slovenska, kde velel 2. praporu a kde zůstal do 31. srpna 1931 (Vytlačil, 1993). Stěhoval se nejspíš již sám, bez manželky (Pernes, 1997). V Michalovicích se pravděpodobně seznámil s Ilonou Emmou Pavlou Szondyovou, se kterou navázal vztah, ačkoli jí bylo v roce 1929 pouhých patnáct let oproti Moravcovým třiceti šesti. V létě 1931 Moravec svůj vztah s mladou Pavlou oznámil veřejnosti (Vytlačil, 1993). Následně na něj bylo v Užhorodě u brigádního soudu podáno vojenským prokurátorem trestní oznámení pro přečin proti veřejné mravopoctnosti a bezpečnosti cti (Pernes, 1997; Vytlačil, 1993). 29. ledna 1932 bylo jeho manželství s Helenou rozvázáno Krajským soudem v Praze (Vytlačil, 1993). Soud svěřil oba syny do péče Moravcovi (Pejčoch & Plachý, 2009). Dle Pernese (1997) se starší syn, Igor, přestěhoval s matkou do Brna, mladší syn, Jurij, zůstal s otcem a jeho mladou milenkou. Po rozvodu záležitost s ohrožením mravopoctnosti utichla (Pernes, 1997). S Pavlou se Moravec oženil 30. dubna 1932 (dívce bylo osmnáct let, Moravcovi třicet devět).

Shrneme-li události dvacátých let, můžeme konstatovat, že byly pro Moravce převážně příznivé, a to především v její první polovině. Jednalo se o období postupného postupu v oblasti vojenské i literární kariéry. V průběhu let přispíval především do sborníků (*Armáda a národ*) či vojenských periodik (*Důstojnické listy*, *Vojenské rozhledy*). Dále pak psal předmluvy ke knihám (*Projevy presidenta T. G. Masaryka k vojsku*), několik knih přeložil v rámci svého působení u nakladatelství Čin (*Císařská katastrofální politika* od Heinricha Kannerera, *Fantom* od Gerharta Hauptmanna, *Vzlet* od Nikolaje Nikitina) a jednu svoji knihu vydal (*Články vojenské*). Jednalo se zatím o pouhý počátek Moravcovy literární tvorby.

V armádě byl, pomine-li se jeho přešlap s plagiátorstvím a přeprodejem knih, uznáván a každoroční posudky nadřízených k jeho osobě byly pozitivní. Níže jsou uvedeny jeho armádní hodnocení. V roce 1922 během svého působení v Užhorodu byl charakterizován jako: „Důstojník nejvyšší měrou svědomitý, výborný přednosta II. oddělení, obdivuhodného vojenského chování. Může mu býti dána úplná důvěra...“ (Pernes, 1997, s. 83). V hodnocení z dvouměsíčního působení Moravce u dělostřeleckého pluku Jana Žižky z téhož roku stálo: „Jmenovaný vykonával uložené na něho povinnosti s velkou pílí a svědomitostí. Živý zájem, který jevil, zaručuje, že si osvojil dobré znalosti o výcviku a úlohách polního dělostřelectva“ (Pernes, 1997, s. 65).

V roce 1923 byl charakterizován na Vysoké škole válečné takto: „Důstojník vážný, spořádaný, velmi pracovitý. Je zapotřebí, by se ještě zdokonalil, neboť mu leckdy chybějí solidní základy. Prokáže ihned dobré služby ve štábu vzhledem ke své svědomitosti a pracovní kapacitě. (...) Ku povýšení velmi způsobilý“ (Pernes, 1997, s. 69).

Hodnocení Moravce jako přednosta 2. *zpravodajského oddělení štábu Zemského vojenského velitelství pro Čechy* za roky 1924 a 1925 znělo: „Jako přednosta II. oddělení projevuje nejvyšší iniciativu, svědomitost, přesnost a příkladnou vytrvalost v práci. (...) Ku povýšení velmi způsobilý“ (Pernes, 1997, s. 83).

V hodnocení z roku 1926 na téže pozici se psalo: „Vážná, ustálená povaha, částečně nervosní. Inteligentní důstojník, hloubavý, velmi sečtělý. Iniciativní v práci, přesný, svědomitý, příslovečně vytrvalý. Vzorný ve vystupování. (...) jest velmi dobrým důstojníkem zpravodajské služby. Vede vzorně agendu II. oddělení. Jest literárně činným. Díky osobním známostem má značný přehled ve vnitřní politice“ (Pernes, 1997, s. 83).

Po zjištění finančních machinací na svém oddělení byl hodnocen takto: „Velmi schopný důstojník gen. štábu. Ustane-li vliv různých situací dočasných, jsem přesvědčen, že bude jakoukoli službu zastávat s úspěchem pozoruhodným. (...) Ku povýšení je velmi způsobilý.“ Podobně od zástupce zemského velitele v Praze se lze dozvědět: „Velmi schopný důstojník, jenž pravděpodobně jen dočasným vlivem mimoslužebních poměrů měl omezený neúspěch. Je třeba dáti mu příležitost svou svědomitost a spolehlivost ve vykonávání služby znovu dokázati“ (Pernes, 1997, s. 86)

V hodnocení z roku 1928 ze Znojma se poukazovalo na jeho vyšší nervozitu: „Citlivý, poněkud nervosní, je-li přepracován“ (Pernes, 1997, s. 86). A konečně v hodnocení z Humenného se lze dočíst: „ (...) následkem rodinných a hmotných poměrů jeho postavení bylo neutěšené (...) vzhledem na provedený rozvod a uspořádání finančních poměrů dá se očekávat celkové podstatné zlepšení“ (Pernes, 1997, s. 91).

Poslední zpráva poukazuje na obtíže, které se začaly v průběhu dvacátých let prohlubovat, a které Moravce doprovázely v průběhu celého zbytku života. Jednalo se o finanční a partnerské problémy. Jak píše Hrbek (1969), Moravcovi neuměli hospodařit s penězi. Žili ve velkém domě s knihovnou, utráceli za rozmařilosti, v domě jim pomáhala služebná a celá rodina se chodila pravidelně stravovat do hostince. Ačkoli si Moravec přivydělával literární činností a postupně byl přerazován do vyšších platových stupnic, nic to neměnilo na jeho svízelné finanční situaci. Hrozící bankrot mu museli pomoci zažehnat jak důstojníci z generálního štábu, tak vlastní bankovní úvěr (Hrbek, 1969).

Konečná léta druhého desetiletí byla rovněž ovlivněna zmíněnými „manželskými neshodami“. Příčina těchto rozbrojů je těžko zjištělná, nejspíš souvisela s celkovou neuspokojivou hospodářskou situací spojenou s honosným životem, který si rodina nemohla dovolit. Při svém působení na Slovensku bydlel Moravec nejspíše již bez manželky. Té napsal v dané době ze Slovenska dopis, ve kterém stojí, mimo jiné: „Vy šlechtnice (...) tohoto hnusného tvora jsem měl kdysi tak rád“ (Pernes, 1997, s. 92).

Vyhlídky na další život však mohly být u Moravce v tomto období dobré. Mohl si představovat, že většina obtíží skončí spolu s rozvodem se stávající manželkou a že jej čeká spokojený život v klidu s novou partnerkou, který bude propojen s kariérním postupem, jenž byl pro něj zajisté velmi důležitý a ve kterém se doposavad neobjevil výraznější zádrhel.

2.3 30. léta

13. ledna 1931 byl Moravec jmenován profesorem válečných dějin na Vysoké škole válečné. 1. září se přestěhoval do Prahy (Vytlačil, 1993). 26. října 1931 byl odbornou komisí shledán způsobilým k získání hodnosti plukovníka. Skutečně povýšen byl 1. července 1933 (Pernes, 1997). Roku 1933 se rovněž stal vedoucím profesorem válečných dějin (Pernes, 1997).

Jako vyučující se osvědčil, jeho přednášky byly zajímavé a vyhledávané (Pernes, 1997). Rovněž pokračoval ve své publikační činnosti. V roce 1930 a 1931 mu vyšlo dvousvazkové dílo *Válka a vojáci* (Vytlačil, 1993). V roce 1930 začal psát do časopisů *Legionářské sjednocení* a následně i do periodika *Demokratický střed* (Pernes, 1997). Od 6. února 1932 začal publikovat, nejspíš na doporučení dr. Huberta Ripky, rovněž do *Lidových novin* (Borovička, 2007; Vytlačil, 1993). 26. listopadu byl zvolen do výboru *Kruhu pro studium československých vojenských dějin*, ale v květnu 1932 na svoji funkci rezignoval (Vytlačil, 1993).

30. dubna 1932 si vzal za ženu svoji dosavadní milenku ze Slovenska, Pavlu Szondyovou. O dva měsíce později, 30. června, se Pavle narodil Moravcův třetí a poslední syn, Emanuel Pavel (Vytlačil, 1993, Pejčoch & Plachý, 2009). Již podruhé si tedy vzal výrazně mladší ženu, která byla v době svatby těhotná.

Na začátku třicátých let byl znovu veřejně označen za sovětského agenta. Proto podal 31. května 1932 na Ministerstvo národní obrany žádost o vydání prohlášení, které by dosvědčovalo jeho bezúhonnost ve věci spolupráce se Sověty. 23. června mu přišla odpověď, že takové prohlášení by bylo možné vydat teprve po sdělení soudního rozsudku nebo

po vyhlášení rozsudku kárného výboru. 13. července Moravec podal žádost o zahájení kárného řízení v jeho věci, ale 24. září byla žádost zamítnuta z důvodu nedostatku podkladů pro podezření ze spolupráce se Sověty a kvůli delikátnosti záležitosti, která by se neměla ve veřejném zájmu znovu otevírat (Vytlačil, 1993).

Na podzim roku 1932 se národní socialista Josef David zasazoval o jeho vyloučení z armády. Důvodem byly názory publikované v říjnovém čísle časopisu Legionářské sjednocení, kde Moravec ostře kritizoval šedesátníky ve vládě a burcoval legionáře k účasti v politice. Jak píše Vytlačil (1993), svým článkem Moravec prosazoval své pojetí autoritativní demokracie.

12. května 1933 byl pozván Tomášem Masarykem na Hrad, kde mu prezident dal nabídku, aby napsal knihu zabývající se teoretickými východisky československé armády. Moravec nabídku přijal, ale práce na knize mu znemožňovala přivýdělký prostřednictvím novinových článků (příjmy z článků se u Moravce blížily hodnotě platu plukovníka) (Vytlačil, 1993). Obrátil se proto na náčelníka *Vojenské kanceláře prezidenta republiky*, generála Silvestra Bláhu, kterému vysvětlil svoji nelichotivou finanční situaci – musel splácet pojistky, dluhy, byt, příspěvky na děti. Bláha informoval prezidenta a ten Moravcovi umožnil od 1. června 1933 pobírat speciální finanční prostředky z fondů vojenské kanceláře (Pernes, 1997; Vytlačil, 1993).

Objednaná kniha vyšla v roce 1934. Generál Bláha ale nebyl s výsledkem spokojen; především se mu nelíbil vágní popis důstojnického stavu. Navíc Moravcovi 18. května osobně řekl, že důstojník s uvedenými názory by se měl odebrat do ústraní a že osobně by mu velení nesvěřil (Vytlačil, 1993). Moravec mu ještě stejný den napsal dopis s vlastní obhajobou, ve kterém zdůrazňoval sílu nacionální myšlenky, která dle Moravce zůstane silná do jejího nahrazení silnější myšlenkou sociální (Vytlačil, 1993). Celkově byla vydaná kniha přijata rozpačitě, některé recenze ji odsoudily (Národní listy, Polední list), jiné ji doporučily veřejnosti (Lidové noviny, Právo lidu) (Vytlačil, 1993).

Druhý svazek knihy nazvaný *Obrana státu* vyšel v roce 1935. Jeho vydání doprovázel v porovnání s prvním dílem pouze vlažný zájem, přesto *Obrana státu* vyšla do roku 1938 v šesti vydáních.

14. března 1935 bylo Moravcovi generálem Ludvíkem Krejčím dovoleno přednášet na *Fakultě speciálních nauk na Českém vysokém učení technickém*. 25. ledna 1936 mu zde byl udělen titul honorovaného docenta (Vytlačil, 1993). 6. května 1936 byl Moravec na audienci u prezidenta Edvarda Beneše (Vytlačil, 1993). Beneš údajně až do momentu své schůzky

s ním Moravce podporoval, a dokonce jednal s generálem Krejčím o možnosti jeho povýšení do generálního stavu. Po třech minutách rozhovoru s Moravcem však Beneš dospěl k názoru, že Moravec je hysterik a není mu možno předat velení jednotky (Sacher, 1969).

V roce 1935 vyšla Moravcovi kniha *Válečné možnosti ve střední Evropě a tažení v Habeši*, která měla velký ohlas a o které se psalo v Sovětském svazu, Jugoslávii, Polsku, Maďarsku a třetí říši. Jeho přednášky byly známy v Polsku, Maďarsku a Sovětském svazu již dříve (Vytlačil, 1993).

Moravcovi byla dále nabídnuta pozice v *Památníku národního osvobození*. K tomu musel nejprve vykonat stáž v pařížském vojenském archivu, poté strávit rok u pluku a následně absolvovat generálský kurs, na čemž se domluvil s nadřízenými (Pernes, 1997). Na začátku září 1935 do Paříže odcestoval a pobýval zde do začátku října (Pernes, 1997; Vytlačil, 1993). Po návratu se dozvěděl, že ředitel památníku, generál Rudolf Medek, byl proti Moravcovi jmenování. Moravec sám následně nabízenou pozici odmítl (Vytlačil, 1993).

Nelze se nejspíše mýlit v předpokladu, že čtyřicetiletý plukovník Moravec pomýšlel v souvislosti se svým rostoucím věhlasem na své povýšení a zúročení své práce ziskem pozice generála československé armády. Začal k tomu také činit potřebné kroky. Na jaře 1936 požádal Silvestra Bláhu o velení pluku v Praze či jejím okolí a ten záležitost probral s náčelníkem Hlavního štábu, generálem Ludvíkem Krejčím, který pozici přislíbil (Vytlačil, 1993). 30. září 1936 byl Moravec převelen z Vysoké školy válečné k 28. pěšímu pluku Tyrše a Füngera v Praze a 15. prosince byl jmenován jeho velitelem (Vytlačil, 1993). Díky umístění pluku mohl nadále pokračovat v přednáškách na Českém vysokém učení technickém (Pernes, 1997). Na konci roku 1936 byl Moravec radou *Vojenského ústavu vědeckého* jmenován předsedou nově vzniklého odboru pro branou historii (Vytlačil, 1993). Pernes (1997) se ve své knize nejspíš oprávněně podivuje nad velkým rozsahem povinností, které musel Moravec v dané době zvládat.

25. srpna 1936 pod pseudonymem „x“ nechal očistit v Lidových novinách článek, ve kterém ostře útočil na generály Hasala, kterému se tak údajně mstil, a Kadlece, kterého zase neoprávněně podceňoval. O článku byl informován prezident Beneš. Celá záležitost se měla vyšetřit a generál Krejčí, který údajně nebyl vůči Moravci zaujatý, měl proti Moravcovi zakročit (Pernes, 1997; Vytlačil, 1993). Moravec sám ale autorství článku popíral (Pernes, 1997).

Útočná kritika vyjadřovaná vůči armádním důstojníkům a kolegům nebyla zřejmě u Moravce věcí výjimečnou. 20. února 1936 mu byl udělen sedmidenní trest domácího vězení velitelem Vysoké školy válečné, generálem Mikulášem Doležalem, za nepřístojnou kritiku vyššího velitele (údajně generála Vojtechovského), kterou mu Moravec zaslal soukromým dopisem a která odporovala základní úctě k vyšší hodnosti. Trest prodělal v týdnu od 21. do 27. února 1936 (Pernes, 1997). O tom, že Moravec ostře kritizoval své kolegy, píše rovněž Hrbek (1969).

V roce 1936 se Moravce ptali na nejlepší knihy, které za uplynulý rok přečetl. Moravec pro daný rok vybral vedle *Zelené kobylky* a *Cvičebního řádu pro pěchotu* také Mussoliniho *Der Faschismus* (Vytlačil, 1993).

Dle Vytlačila (1993) musel Moravec své texty posílat na Ministerstvo národní obrany, které je cenzurovalo. V roce 1937 se zaměřil více na časopisecké články – pouze v Lidových novinách mu jich vyšlo padesát šest. Za jeden z nich získal Baťovu cenu za nejlepší novinářský článek a k němu finanční odměnu (Pernes, 1997; Vytlačil, 1993).

V noci ze 13. na 14. září 1937 skonal Tomáš Garrigue Masaryk, kterého Moravec ve svých textech opakovaně vychvaloval. Jeho smrt na Moravce silně dolehla, jak je možné usuzovat i z deníku jeho syna (Pejšoch & Plachý, 2009). Lze usuzovat, že Moravec byl v té době vnímán jako odpovědný a důvěryhodný důstojník, navíc známý i mimo armádu. Nejspíše také z toho důvodu byl vybrán, aby vedl Prahou smutečný konvoj s Masarykovými ostatky (Vytlačil, 1993) a stál čestnou stráž u jeho rakve (Borovička, 2007).

V září 1937 mu byla přislíbena účast v generálských kursech. Z důvodu negativního hodnocení generála Cyrila Langera byl však ze seznamu účastníků vyškrtnut (Vytlačil, 1993).

Generál Josef Palacký o Moravcovi roku 1937 podal následující zprávu: „Velmi pilný, rychlý pracovník. Samostatný, iniciativní. Odpovědnosti se nevyhýbá. Přímý, ukázněný. Přísný a spravedlivý velitel, který projevuje náležitou péči a starost o podřízené. Velmi dobrého společenského vystoupení. (...) Klidný, rozvážný, poněkud uzavřený. Rozhodný, sebevědomého vystoupení. (...) Příjemného zjevu a bezvadného zevnějšku, (...) dobrý psycholog a vychovatel. Rázný nesmlouvavý velitel. Díky osobním vlastnostem poznal velmi dobře život a potřebu trupy a vede pluk dobře. Důstojnický sbor je ucelen a veden k samostatnosti. (...) Někdy ještě projevuje nedostatek praxe v drobné taktice pěchoty, zaviněný delším působením mimo trupu. (...) Navrhuji povolati do kursu pro vyšší velitele“ (Pernes, 1997, s. 111, 112).

Velitel 1. brigádní divize generál Cyril Langer o Moravcovi psal: „Charakter otevřený, přímý. Sebevědomý, přesvědčený o oprávněnosti svých názorů, těžce přístupný názorům jiným. Sečtělý, s velikým duševním obzorem. Zasloužilý propagátor vojenství a brannosti v tisku... Pluk ovládá takticky dobře, lépe teoreticky než prakticky. Přednosti a vady v podrobnostech výcviku mu však unikají. O řadovou službu jeví menší zájem. Svými mimořádnými schopnostmi spisovatelskými může se uplatnit lépe mimo řadovou službu. Jinak souhlasím s popisem. Kvalifikace velmi dobrá“ (Pernes, 1997, s. 112).

Z uvedených hodnocení lze vyčíst Moravcovu preferenci teoretické stránky válečné oblasti, která mu byla bližší a kterou ovládal lépe než její praktické válečné uplatnění. To konečně zhodnotil generál Vojechovský následujícím zamítavým vyjádřením k Moravcovy možnosti postupu do generálního stavu: „Proti popisu velit. brigády mám určité námitky. Nemyslím, že by pl. Moravec u pluku vedl důstojnický sbor k samostatnosti. Spíše na mě činilo dojem, že jeho velící důstojníci jsou jako žáci. Souhlasím s posudkem velitele divise: o řadovou službu pl. Moravec jeví malý zájem a pravděpodobně v důsledku toho v taktice pěchoty, co do výcviku a využití drobných jednotek – silný není. Myslím, že nebude chyba pro řadovou službu s ním nepočítati více. Jinak souhlasím s posudkem velitele divise: Stupeň kvalifikace velmi dobrá“ (Pernes, 1997, s. 112)

Moravec považoval hodnocení za nespravedlivé a neobjektivní. Za pravý důvod odmítnutí pokládal nesouhlas armády s jeho publikační činností (Vytlačil, 1993). Začal přemýšlet o odchodu do výslužby. Informoval náčelníka Vojenské kanceláře prezidenta republiky, generála Silvestra Bláhu, že tak skutečně učiní, pokud mu nebude vrácena pozice na Vysoké škole válečné. 7. října 1937 byla jeho žádost o možnost výuky schválena a od 15. října mohl na škole opět začít vyučovat (Vytlačil, 1993).

V roce 1937 Moravec rovněž navázal vztah se svou služebnou, Jolanou Emmerovou, která, stejně jako jeho manželka Pavla, pocházela s Michalovic. V roce 1937 jí bylo patnáct, od října šestnáct, let (Borovička, 2007; Vytlačil, 1993).

Na konci roku mu byla nabídnuta pozice v propagačně – vědeckém oddělení v hlavním štábu. Nabídku odmítl s odůvodněním, že je na škole spokojen a nechce úřadovat (Vytlačil, 1993). V dané době údajně přestal lpět na kariérním postupu a upínal se na spisovatelskou práci, která mu poskytovala pocit uznání. Jeho jméno bylo natolik známé, že reportér *Boston Sunday Post* ve svém článku nepravdivě uvedl, že jej Moravec doprovázel při jeho prohlídce pohraničních opevnění (Vytlačil, 1993). Publikační činnost mu také zlepšila finanční

situaci. Zatímco v roce 1936 měl dluh v hodnotě 43 000 korun, v roce 1937 vykázal za svoji publikační činnost a přednášky zisk 32 200 korun. V daném roce uzavřel pojistku proti vloupání a proti ohni. V červnu 1938 si koupil automobil značky Praga – Lada (Vytlačil, 1993). V roce 1938 Moravec po takřka třiceti letech znovu vstoupil do římskokatolické církve, kam také ve stejný rok nechal vstoupit všechny své syny (Pejčoch & Plachý, 2009).

V daném roce mu byla opět nabídnuta pozice velitele Památníku národního osvobození, kteroužto nabídku chtěl Moravec přijmout. Hlavní štáb ale jeho dosazení zamítl pro jeho politické vyhranění a jednostranné, extrémní, ačkoli originální názory (Vytlačil, 1993). 28. května 1938 Moravcovi vyšlo první číslo čtrnáctideníku *Branná politika*, který pod jménem Stanislav Yester spravoval. Redakci časopisu si zřídil přímo ve svém bytě (Pernes, 1997). Dále Moravec ve třicátých letech napsal knihy *Úkoly naší obrany*, *Jak dochází k velké válce* a *Třetí říše nastupuje*.

Ke konci třicátých let se začala výrazně zhoršovat vnitrostátní i mezinárodní situace Československa. Napětí mezi Československem a Německem kulminovalo v roce 1938 anšlusem Rakouska (12. března 1938), první mobilizací československých vojsk (22. květen), misí lorda Runcimana v pohraničí (srpen – září), druhou mobilizací (23. září), Mnichovskou konferencí (30. září) a vznikem druhé republiky.

Během druhé mobilizace nastoupil Moravec na pozici u Znojma jako náčelník štábu válečné etapy Neruda v rámci 3. sboru generála Ingra, 4. armády generála Prchaly. Moravec byl dosazen do oblasti číslo 38, kde byl očekáván průběh nejtěžších bojů v rámci předpokládané německé operace do jižní Moravy (Pernes, 1997; Vytlačil, 1993). Ve vypjatých dnech se dopustil zanedbání svých povinností, když 28. září opustil svoji jednotku a svým osobním automobilem se vrátil do Prahy. Tam se vydal za Edvardem Benešem na Hrad, u kterého si vynutil přijetí. Údajně na Benešovi vyžadoval vypovězení války Německu a zapovězení jakéhokoli možného podvolení. Beneš se pokusil Moravcovi vysvětlit nepříznivou situaci a odmítl možnou intervenci Ruska. Generál Syrový, který byl přítomen Moravcovu vpádu, se následně na Moravce obořil a s vyhrůžkou vojenského soudu ho poslal zpět na jeho pozici na Moravě (Kubka, 1969; Pernes, 1997; Vytlačil, 1993).

Po přijetí Mnichovské dohody se Moravec 2. října účastnil setkání důstojníků v Jihlavě, které svolal generál Prchala a kterého se účastnili generálové Slunečko, Fišer, Hnědkovský, Ingr a další důstojníci. Tam bylo domluveno, že se Moravec, který po nevýrazném Prchalově projevu jasně vyjádřil nespokojenost československé společnosti s přijetím dohody, vydá

s Ingrem do Prahy. Tam se Moravec účastnil jednání v redakci Lidových novin (kde byli přítomni rovněž Eduard Bass, Alois Rašín či Hubert Ripka) a velmi se rozčiloval (Pasák, 1991a). Další autoři setkání v redakci nezmiňují a hovoří pouze o přítomnosti Moravce na následující schůzce v bytě primátora Petra Zenkla (Uhlíř, 2006a; Vytlačil, 1993).

Ta se odehrála ve stejný den a účastnili se jí členové *Výboru na obranu republiky*, což byla skupina nespokojených politických a vojenských představitelů, kteří nesouhlasili s podstoupením pohraničí (Pernes, 1997). Dle Pasáka (1991a) byli kromě Zenkla na schůzi přítomni Hubert Ripka, Jan Stránský, Klement Gotwald, komunistický poslanec Václav Kopecký, kanovník vyšehradské kapituly msgre. Bohumil Stašek, poslanec za sociální demokracii Jaromír Nečas, diplomat Hubert Masařík, předseda Československé obce legionářské dr. Josef Patejdl a údajně i generál Lev Prchala. Dle Uhlíře (2006a) byli přítomni Jaromír Nečas, Hubert Masařík, Lev Prchala, Hubert Ripka, advokát Zdeněk Chytil.

Skupina zvažovala své možnosti ve věci obrany republiky. Padly návrhy na stažení armády mimo republiku či připojení státu k Polsku. Emanuel Moravec a dr. Ripka navrhovali odpor armády a válku s Německem i přes nesouhlas Beneše (Pernes, 1997; Vytlačil, 1993). Skupina se následně rozhodla spravit prezidenta o průběhu schůzky a vyjádřit mu podporu v případě jeho rozhodnutí o zahájení pozdní obrany republiky. Nejprve měl být vyslán dr. Zenkl; ten ale navštívit Beneše odmítl, a proto byl nakonec za emisara zvolen Moravec (Pernes, 1997; Vytlačil, 1993).

Moravec skutečně k Benešovi dorazil a patrně mu vyjádřil domluvenou podporu v případě ozbrojeného konfliktu s Němci. Podle tajemníka prezidenta Beneše vypadal Moravec při příchodu do prezidentovy kanceláře jako „trestající bůh války“; byl velmi rozčilený a zamračený. Během zhruba dvouhodinového rozhovoru se prezident snažil Moravcovi vysvětlit nastalou politickou situaci. Moravec namítal, že ústup armády vyvolá „sociální třenice“ a že armáda začne rabovat. Ze schůzky odešel Moravec stále rozčilený, ale současně vypadal sklesle. Beneš mu údajně vysvětlil současnou mezinárodní situaci a upozornil ho, že se celá vláda bude muset nové situaci přizpůsobit. Moravec údajně jeho argumenty pozorně poslouchal (Dršina, 1991; Sacher, 1969; Vytlačil, 1993). Moravec se poté vrátil do hlavního velitelství na jižní Moravu (Vytlačil, 1993). Následně Beneš zjistil, že plukovník využil úvahy o dekadenci Západu, které mu minulý den Beneš vyložil, a předložil je jako své vlastní názory ve svém novinovém článku (Sacher, 1969). Po tomto setkání se Moravec od Beneše definitivně distancoval a začal na něj ve svých textech útočit. Beneš zase začal o Moravcovi uvažovat jako o individuu, které se žene pouze za penězi (Sacher, 1969).

Dle některých svědectví dorazili k Benešovi třetího října čtyř generálové a znovu také Emanuel Moravec. Žádali jej, aby abdikoval, a vyhrožovali jeho vojenským sesazením. Beneš však uvedený pokus o puč odmítl a důstojníci odešli s nepořízenou (Uhlíř, 2006a). Přijetí Mnichova pro Moravce znamenalo velký otřes. V redakci Lidových novin v Brně chtěl údajně spáchat sebevraždu (Drábek, 1992).

U moravské jednotky ve Znojmě zůstal Moravec do 11. října. Následující měsíce pro něj byly obtížné a vyústily v krizi literárního, armádního, morálního i rodinného života (Vytačil, 1993). V říjnu zveřejnil článek v Lidových novinách nazvaný *Účtování a co dále*. V něm zdůraznil nutnost nalézt nový vztah k Německu. (Zde je zajímavé, že článek následně uveřejnil rovněž ve své knize *V úloze mouřenína*. Tam ale dodal, že mu v Lidových novinách v době prvního vydání připojila redakce k textu následující komentář: „Známý spolupracovník Lidových novin dobyl si obecné pozornosti svými pronikavými rozbory. Také v tomto článku, jehož tón je snad tu a tam příkřejší, než jak by promluvila redakce sama, dochází k závěrům, jejichž logickou správnost nelze oslabit.“ Tento komentář však v Lidových novinách otištěn nebyl. Moravec tedy komentář k článku připojil *ex post* a je otázkou, zda si jej celý nevymyslel. Tuto možnost naznačuje nezvyklé vychvalování autora jména. Komentář také mohl sloužit jako jistá obhajoba své pozice typu: Nemyslím si to jen já, ale i celá redakce.) (Pasák, 1991a). V dalším článku již napsal, že vzdát se čelního boje proti čtyřem mocnostem nebyl čin nečestný a nerozumný. Dále uvedl, že v dané době po obsazení pohraničí již Československo nemělo s Německem žádné spory (Pasák, 1991a).

Pokračoval v psaní do periodik, kde kritizoval československou politiku, vyzýval k opuštění ideologického mesiášství, vyzdvihoval nutnost neutrality v příštím evropském konfliktu a potřebu armády, která se měla účastnit přebudování státu (Borovička, 2007; Vytačil, 1993). Uvedené názory nejspíš vedly k jeho odvolání z Vysoké školy válečné. 11. října 1938 bylo rozhodnuto o jeho přeřazení do Památníku národního osvobození, kam měl nastoupit po skončení dovolené, která mu začala týž den. Moravcovo přeřazení a pád jeho kariéry uštěpačně komentoval Polední list (Pernes, 1997). V té době se stal Moravec také terčem útoků od osob hledajících vinu v Benešovi a jeho okolí (Borovička, 2007).

V říjnu byla Moravcovi hlavním štábem zakázána jakákoli publikace textů. Zákaz výrazně negativně ovlivnil Moravcovy příjmy. Rozhodl se jej nerespektovat a začal psát články pod pseudonymy. Autorství těchto textů ale bylo odhaleno a následně byl poslán na dovolenou s čekáním, což se v praxi rovnalo výslužbě. Rozhodnutí mělo nabýt platnosti od 1. prosince, ale hlavní štáb následně rozhodl o stažení Moravce s okamžitou platností od 17. listopadu

1938 (Pernes, 1997). Mezi důvody Moravcova odvolání figurovaly nízký zájem o vojenské vzdělání, neschopnost řadové služby a levicová orientace textů, které psal z důvodů čistě výdělečných a které využívala k úrokům proti republice německá propaganda (Pernes, 1997). Moravec se rázem ocitnul bez finančních příjmů. Když se o svém odvolání dozvěděl, vběhl do kanceláře Františka Kubky a začal lamentovat nad svým osudem, především nad tím, že nebude mít z čeho vyžít. Své odvolání dával za vinu generálu Syrovému. Kubka mu navrhl, aby pokračoval ve svém psaní, s čímž Moravec souhlasil a následně beze slova z kanceláře Kubky odešel (Pernes, 1997). období druhé republiky byl Moravec všeobecně nepopulární a periodika mu odmítala jeho texty vydávat. Svoji píli proto zaměřil na psaní jednoho ze svých hlavních děl – *V úloze mouřenína* (Uhlíř, 2006a).

V říjnu 1938 emigroval do Francie dr. Hubert Ripka. Moravec mu dopisem zkritizoval jeho útěk a uvedl, že měl zůstat ve své zemi a bojovat zde (Vytlačil, 1993).

Ke konci dospěl také vztah s druhou manželkou Pavlou poté, co zjistila, že jí byl nevěrný s jejich služebnou Jolanou Emmerovou. 4. října 1938 bylo Moravcovo druhé manželství zrušeno. 20. února 1939 Okresní civilní soud pro Prahu svěčil jejich syna Emanuela Pavla do péče Moravcovi (Vytlačil, 1993).

Během druhé republiky začal Moravec uvažovat o přestěhování do středoamerického státu. S profesorem Kybalem, vyslancem státu v Mexiku, se domlouval o možnosti získání pozice vojenského poradce či instruktora vojenských nauk právě v jedné z daných zemí. Generál Hrbek (1969) uváděl přímo Kostariku, Vytlačil (1993) naopak Salvador, který údajně Moravcovu nabídku přijal. V dané době začal Moravec intenzivněji studovat španělštinu (Hrbek, 1969).

V lednu 1939 poslal Moravec dopis Ernstu Kundtovi, německému poslanci v Česko-Slovensku. Nabádal jej, aby využil lekci, která byla Čechům ušetrěna od západních států. Apeloval na něj, aby Německo podalo Čechům přátelskou ruku tím, že zajistí české hranice a českou svrchovanost a že prokáže úctu české důstojnosti a svobodě. Za to by podle Moravce Češi přijali německou hospodářskou soustavu a vytvořili by s Němci těsné přátelství. Německo se mělo podle Moravce chovat s Čechům tak, jak se německé císařství za Bismarcka chovalo k Rakousku (Drebota, 2000).

Brzy nato přišel další obrat ve státních poměrech. Nastal 15. březen, kdy byla Česko-Slovenská republika zrušena a hlavní část jejího území se stala součástí Německa jako

Protektorát Čechy a Morava. V daném období Moravec ukončil svůj názorový obrat a pevně se přimkl k nové ideologii.

Pokud shrneme Moravcův život ve třicátých letech (do září 1938), lze rozpoznat, že problémy, s kterými se začal potýkat již v letech dvacátých, se s dalšími roky dále prohlubovaly. Jednalo se především o obtíže finanční a rodinné. Ačkoli byl v roce 1931 dokončen rozvod s Helenou a následně se oženil s mladou Ilonou Pavlou, manželství nezůstalo šťastné dlouho.

V profesní rovině docházelo v prvních letech ke kariérnímu vzestupu, který byl charakterizován nástupem na Vysokou školu válečnou, postupem v důstojnických hodnostech, zvýšenou chválou za publikační činnost. Zlom nastal v roce 1937, kdy nebyl doporučen do generálského kurzu a kdy se vůči němu postavili vrchní představitelé československého vojska. Na to navázalo výrazné zklamání Moravce ze zářijových událostí v roce 1938. V té době veškeré jeho snahy o intervenci ve prospěch vyhlášení války Německu selhaly.

Před 15. březnem 1939 žil Moravec bez zdrojů příjmů, kterých využíval posledních dvacet let, přičemž musel platit výživné na své syny. Byl v podstatě vyloučen z armády, která představovala jeho hlavní zdroj seberealizace. Byla mu zakázána literární činnost - druhý hlavní zdroj osobní hodnoty. Manželství s Pavlou „ztroskotalo“ a ve svých necelých padesáti letech musel vyživovat mladou milenkou. Cítil se nejspíš zneuctěn nejen armádními představiteli, ale také Benešem, do kterého vkládal naději v záchranu státu. To vše se odehrálo v situaci kompletního otřesu československého politického i sociálního života. Nelze pochybovat o tom, že tento otřes byl pro Moravce mnohem výraznější než pro většinu obyvatel. Zdálo se, že jediným východiskem bylo kompletní stáhnutí z Evropy a poráženecký odchod do Ameriky.

2.4 Protektorát Čechy a Morava

Dle Hrbka (1969) se jej Moravec krátce po 15. březnu snažil utěšit tím, že celou střeoevropskou záležitost dají do pořádku Sověti a že se ještě Moravec s Hrbkem stanou bolševickými komisary na Suez, což Hrbka zcela vyvedlo z míry.

11. května 1939 poslal Moravec generálnímu štábu dopis, ve kterém žádal, aby byl nadále ponechán na dovolené s čekáním. 26. června opět psal na stejnou adresu dopis, ve kterém žádal o zrušení dovolené, aby mohl dosáhnout vyšší platové stupnice. Následně, jak Moravec

psal, by odešel do penze a příležitostně se živil žurnalistikou, aniž by nadále vstupoval do státní či veřejné služby (Pernes, 1997). Žádosti bylo zprvu navrženo vyhovět, následně ale byla zamítnuta. 1. července poslal Moravec prosbu se stejným obsahem na osobní oddělení ministerstva národní obrany, ale opět mu nebylo vyhověno (Pernes, 1997).

Během dané doby se podle Hrbka přestěhoval z činžovního bytu do pronajaté vily pod Ořechkou (kterou si nemohl vzhledem k finanční nouzi dlouhodobě dovolit pronajímat). Údajně tak činil proto, aby ukázal Němcům „jak žije československý plukovník“ (Hrbek, 1969, s. 41). Až do začátku války žil v nedobrovolné izolaci. V ní začal psát svoji knihu *V úloze mouřenína* (Uhlíř, 2010).

Hrbek (1969) ve svém textu uvádí, že během izolace poslal Moravec svoji ženu Pavlu, aby se za něj v německém štábu pokusila přimluvit a získala tam pro něj možnost vycestovat do střední Ameriky. V dané době ale již ženatý s druhou manželkou nebyl, jedná se tedy nejspíš o nepravdivou informaci.

Moravce začal navštěvovat jeho bývalý žák z Vysoké školy válečné, v té době již německý důstojník. Dle Moravce byl přístupný diskusi o třetí říši (Hrbek, 1969). Moravec v červnu dopsal a s německým souhlasem následně v říjnu 1939 vydal svoji nejspíš nejznámější knihu *V úloze mouřenína*. Otevřeně v ní kritizoval diplomacii první republiky, vyjadřoval zde své zklamání z politiky západních zemí a oceňoval politický um Němců. V knize nabádal ke spolupráci s Německem, které se po pokoření Československa stalo hegemonek ve střední Evropě (Pernes, 1997). Po posouzení situace dospěl k závěru, že české země již navždy zůstanou obklopeny Němci, z jejichž objetí se již nevymaní (Uhlíř, 2010).

V létě 1939 mu Němci umožnili vydat se na okružní cestu po Německu, aby poznal „pravý stav věcí“. Tuto cestu vykonal ve dnech od 9. do 22. srpna. Ze svého výletu se vrátil nadšený a začal otevřeně mluvit o nutnosti spolupráce s Němci (Pernes, 1997; Uhlíř, 2010).

V zimním semestru akademického roku 1939/1940 mu bylo umožněno opět začít přednášet na technickém učení jako externista (Uhlíř, 2006a). Od 26. srpna začal přispívat do rozhlasu, nejprve jednou měsíčně, od května 1940 každý týden. Během svých rozhlasových výstupů komentoval evropskou situaci a průběhy vojenských operací. Otevřeně podporoval postup Německa; hned v druhém svém vystoupení zkritizoval svého bývalého přítele Huberta Ripku za to, že emigroval. Mnohem silněji také zaútočil na Edvarda Beneše, kterého osočil ze snahy využívat český národ pro svůj osobní prospěch (Pernes, 1997).

Moravce kontaktovala propagandistická skupina a začala jej přesvědčovat o oprávněnosti německých cílů. V jejím čele stál von Gross, který se s Moravcem spřátelil. Ten dal Moravcovi nabídku psát články do časopisu *Unsere Wehrmacht in Böhmen und Mähren*, kde opravdu začal pod pseudonymem publikovat své texty. Následně rovněž začal psát do novin, především do *Národní politiky*, *Lidových novin* a *Českého slova* (Uhlíř, 2006a, 2010). Následně navázal kontakt se státním tajemníkem protektora, Karlem Hermannem Frankem. Začal komunikovat a scházet se se vznikající skupinou aktivistických novinářů – Vladimírem Krychtálkem, Karlem Lažnovským, Václavem Rybou, Jaroslavem Křemenem, Vladimírem Crhou, Antonínem Kožíškem, Karlem Režným a dalšími. Pomáhal jejich skupinu organizovat a ideově je stmelovat (Borovička, 2007; Pernes, 1997).

Kvůli otevřeným proněmeckým názorům se mu začali lidé vyhýbat. 19. října 1939 poslal dopis Mileně Jesenské, ve kterém psal, že všechny události se vyvíjí tak, jak předpokládal. Dále uvedl: „Jaké volím metody, je věcí vedlejší. O tom se dá hovořit. Člověk nemá mnoho na vybranou, když letí ze střechy.“ Dále pak: „V jednom je má síla. Tentokrát dělám svou vlastní politiku a žádného vrtichvosta“ (Pernes, 1997, s. 162). Současně ale uvedl, že musel velice zúžit seznam svých přátel, přičemž i jeho matka byla přesvědčena, že od Němců dostává za publikaci svých názorů peníze.

Již v březnu 1940 měl tři byty, kde se střídavě ukrýval před svými krajany. Pokračoval v psaní knih a úvah, ve kterých začal postupně podporovat nacistickou myšlenku (Pernes, 1997). V srpnu 1940 údajně stál za aktivitou aktivistických novinářů, kteří vyzvali prezidenta Háchu k silnější orientaci na Německo a zpochybnili činnost Národního souručenství. V reakci na to získali tito novináři možnost stát se členy jejího vedení. Záhy však v říjnu odstoupili poté, co souručenství odmítlo přijetí protizidovských zákonů, které inicioval Krychtálek (Pasák, 1991b; Pernes, 1997).

V roce 1940 vydal knihu *Rozhovor se skutečností*, která byla recenzenty velmi kladně přijata. Následně byla kniha přeložena do angličtiny, italštiny, němčiny, španělštiny, francouzštiny, holandštiny, švédštiny, dánštiny a srbštiny (Uhlíř, 2010). V roce 1941 mu vyšla kniha *O smyslu dnešní války*, která byla také přeložena do několika cizích jazyků (Pernes, 1997; Uhlíř, 2010).

28. září 1941 se chopil moci v protektorátu Reinhard Heydrich. Moravec byl německou bezpečnostní policií Heydrichovi doporučen jako potenciální spolupracovník (Pasák, 1991b). Heydrich si pozval Moravce na Hrad; tam mu za příslibení věrnosti Německu prominul

protiněmeckou orientaci před rokem 1939 a nabídl mu svoji podporu (Pernes, 1997). V té době již Moravec otevřeně kritizoval činnost protektorátní vlády, která nebyla dle jeho názoru dostatečně progresivní. 15. října 1941 na pohřbu Lažnovského (po tzv. chlebičkové aféře, které se snad stal obětí) se nepřímo neuctivě vyjádřil k protektorátní vládě (Borovička, 2007; Pernes, 1997).

Projevy silného aktivismu Moravce a jeho odhodlání připojit těsně Čechy k říši nalzáme v komentáři od Horsta Böhma ze zpravodajské služby. V jeho hlášení pro Franka a Heydricha z října 1941 stálo: „Moravcova dnešní politická činnost je, zejména pro jeho rozhodný radikalismus... skutečně nápadná a vypovídá o jeho snaze dosáhnout, s pomocí německých míst, vedoucích funkcí“ (Uhlíř, 2010, s. 136). Dále pak: „...v nejbližší době chce veřejně zaujatém stanovisku žádat zrušení protektorátu, protože prý neexistuje historické, ani geopolitické či hospodářské předpoklady pro jeho samostatnost“ (Uhlíř, 2006a, s. 35).

Aktivismus zasáhl i jeho rodinu – nejmladšího syna, Emanuela Pavla (Mudlu, jak mu říkali doma), přihlásil do Hitlerjugend a odeslal ho do elitní německé školy v Reichenau (Pejčoch & Plachý, 2009).

Nejstarší syn Igor (nebo Goga, jak mu říkali) studoval, jistě ovlivněn otcem, na vojenském gymnáziu v Moravské Třebové. V jednom ročníku propadl, ale v roce 1939 složil maturitní zkoušku. Následně chtěl studovat medicínu, ale otec byl proti z důvodu příliš dlouhé doby nutného studia. Následně vystřídal několik prací. Nakonec Emanuel Moravec zařídil, aby Igor dostal neplacené místo u firmy *Deutscher Verlag* v Berlíně, kde si měl zdokonalit němčinu. Sám jej během jeho práce zde financoval. V lednu 1942 se Igor vrátil do Prahy, kde do října pracoval v nakladatelství Orbis. Daný rok zažádal o německé občanství, na který měl nárok po matce, která se přivdala do německé rodiny. Šestnáctého dubna 1942 po intervenci svého otce německé občanství získal. Poté 1. října 1942 narukoval k Waffen SS. Dle jedné jeho výpovědi ho k tomu přiměl otec, který jednotku vychvaloval jako elitu vojska a zárodek budoucí evropské armády. 29. prosince výcvik ukončil a následně byl odveden na východní frontu, kde se účastnil, mimo jiné, bitvy u Kurska. Na frontě získal Železný kříž 2. třídy a dle své výpovědi později také kříž 1. třídy (Pejčoch & Plachý, 2009).

Mladšího syna, Jurije, poslal Emanuel Moravec studovat na stejné vojenské gymnázium jako Igora. Ve škole však propadl a pravděpodobně nesložil reparát. Následně se přihlásil na hospodářskou školu v Sabinově na východě Slovenska, ale nejspíše i zde byl neúspěšný. Poté jej otec poslal na studium zahradnictví do Sudet do Třebovic u Svinova. Odtud se v roce

1940 vrátil zcela znechucený, a tak otec nakonec svolil, že může jít studovat uměleckou školu. České školy daného typu však byly uzavřeny, musel tedy s dopomocí intervence svého otce začít studovat na *Německé akademii výtvarných umění v Praze*. Emanuel Moravec mu měl slíbit, že bude moci studovat jako Čech, ale škola se jej následně po imatrikulaci v únoru 1941 optala, kdy bude vyřízena změna státní příslušnosti. Otec jej údajně následně přinutil německé občanství přijmout s tím, že odmítnutí by byl vnímáno jako jasná známka neloajality celé rodiny. Emanuel souhlasil s podmínkou syna, že jej v případě předvolání na frontu před nasazením uchrání, a Igor tedy skutečně jako první z rodiny změnil své občanství. Vztah s otcem měl však velmi chladný. Jurij nebydlel u něj, ale u své o sedm let starší přítelkyně, učitelky Věry Čujanové, stýkal se s Čechy, kteří nevěděli, že je synem protektorátního ministra. V únoru 1942 přišlo Jurijovi skutečně předvolání k odvodu – ihned se obrátil na otce, který ale rázně odmítl jakékoli úlevy. 17. dubna byl odveden a následně nasazen na východní (později i západní) frontě, kde vykonával, mimo jiné, funkce kreslíře a tlumočnicka. Jeho bojová morálka však byla mizerná, pokusil se o dezerci, ale byl chycen a před polním osudem ho uchránil otcův vliv. Po přeřazení na západní frontu při první příležitosti utekl ke spojeneckým vojskům (Pejčoch & Plachý, 2009).

V období protektorátu žil Emanuel Moravec se svojí družkou a milenkou Jolanou Emmerovou. Tu si 30. listopadu 1942 vzal jako svoji třetí manželku. V momentu svatby jí bylo dvacet let, Moravcovi skoro padesát (Pejčoch & Plachý, 2009; Pernes, 1997).

19. ledna 1942 byla jmenována nová protektorátní vláda, jejím předsedou se stal Jaroslav Krejčí. Při dané příležitosti byl Moravec Němci odměněn za svoji setrvalou podporu nacistické ideologie – stal se členem nové vlády a byl dosazen na post ministra školství (Pernes, 1997).

Proti jmenování Moravce ministrem se Hácha snažil spolu s dalšími členy vlády protestovat. Před Frankem uvedl, že „...nemůže s Moravcem spolupracovati, poněvadž nemá ani mravní... ani věcný předpoklad“ (Michálek, 1998, s. 211 in Uhlíř, 2010, s. 137). Upozorňoval na Moravcovu legionářskou historii a oddanost první republice, dřívější protiněmecky laděné články, které kontrastovaly s jeho novými názory, a konečně na nepřímý útok na prezidentovu osobu při projevu na pohřbu Lažnovského. Frank námitky odmítl a slíbil, že se Moravec za útok na prezidenta, ačkoli tak nebyl myšlen, omluví, což také později Moravec na audienci u Háchy učinil. Frank na jmenování Moravce trval a vyhrožoval, že by v případě jeho nejmenování byla zpochybněna samotná funkce protektorátní reprezentace. K obecné nevoli českého lidu Hácha nakonec Moravce ministrem jmenoval (Pernes, 1997). Začalo tak jeho

ministerské působení, které později Václav Černý popsal jako „cirkusově nájemnou mazlavě zmaškařenou šaškovitost“ (Černý, 1992 in Mahn, 2018, s. 139). Dle Heydricha Češi nesli jmenování Moravce hůře, než kdyby byl ministrem školství zvolen Němec (Pasák, 1991b).

Němci Moravcovi hned na začátku funkčního období předali text vládního prohlášení, který měl prezentovat jako jeho vlastní a jako takový jej předložit předsedovi vlády Krejčímu k potvrzení. Krejčí poté text skutečně přijal (Pernes, 1997).

Několik dní po jmenování, 26. ledna, Moravec svolal konferenci protektorátního tisku, kde novináře vyzval k aktivní a otevřené spolupráci s Němci (Pernes, 1997). Během svého působení na pozici ministra aktivně přesvědčoval umělce, aby se přidali k boji za německou věc, respektive za věc „Nové Evropy“, tedy Evropy vedené Německem (Pernes, 1997). Ve své funkci později Moravec výrazně změnil strukturu školských orgánů, takže se celý systém stal více autoritářským a lépe kontrolovatelným. Měl v plánu, mimo jiné, „omladit profesorský sbor absolventy vysokých škol z Říše...“ (Moravec in Uhlíř, 2006a, s. 38). Rovněž se stal vedoucím *Úřadu národní osvěty*, který měl na starost tiskoviny a propagandu v rámci protektorátu (Pernes, 1997).

Moravec jako ministr zcela souhlasil s nadbytečností českých univerzit, neboť většina oborů měla dle něj nadnárodní charakter, a tudíž nebyly s češtvím nutně spojené a nerozlučitelné. Souhlasil tedy, že se vysoké školy po jejich dřívějším tříletém uzavření již neotevřou. Během Moravcova úřadování postupně snižoval počet gymnázií v protektorátu, a naopak navyšoval počet škol průmyslových (Pernes, 1997). Pozměnil seznam studentské povinné literatury, do kterého již nespadal ani Masaryk či Palacký a na místo kterých zařadil záznamy svých rozhlasových projevů (Černý, 1992).

Dále Moravec Heydrichovi navrhl, aby do jeho úřadu byl dosazen německý úředník, jenž by jako referent kontroloval Moravcovu loajalitu. Heydrich Moravce charakterizoval jako důsledného zastávce úplného připojení protektorátu k říši, který je velmi ctižádostivý (Pernes, 1997). Současně ale Heydrich věděl, že jej Češi nenávidí a že se k jeho osobě nejčastěji váží přívlastky „zrádce národa“ a „Němci koupený“ (Mahn, 2014, s. 141). Od Heydricha nejspíše Moravec převzal tezi, že se Češi mají označovat za příslušníky říše žijící v Čechách (Pasák, 1991b). Hlavním cílem Moravce bylo odpolitizování veřejného života českých zemí. Tím dle Moravce mohla vzniknout věrnost k říši, která zde existovala stovky let (Pasák, 1991c). V plnění svých povinností ministra byl natolik aktivní, až působil dojmem, že musel být německým agentem již za první republiky (Kopecký, 1960).

Sám také pro členy vlády navrhl vlastní uniformu, která byla křížencem uniforem československého důstojníka a obergruppenführera SS. Uniformu ale nakonec nosil pouze on sám, ostatní členové vlády se jejímu nošení vyhýbali (Borovička, 2007). Karl Hermann Frank po druhé světové válce vypověděl, že Moravec byl údajně placen 3000 markami z politického fondu šesti milionů marek, kterým Frank disponoval. Byl mu také darován pozemek a po svatbě rovněž byt (Pasák, 1991a). Podle Krychtálka měl Moravec přímé spojení na Himmlerovi spolupracovníky v Berlíně (Pasák, 1991b). Těm údajně udával všechny, kteří mu politicky překáželi (Pasák, 1991b). Říkalo se také, že svém sídle v Kolovratském paláci měl tajný telefon s přímým spojením na Karla Hermanna Franka (Kopecký, 1960).

Spolupráce Heydricha s Moravcem netrvala dlouho, byla ukončena atentátem uskutečněným 27. května 1942. Po atentátu Moravec společně s vládou velmi aktivně nabádal k vyzrazení místa pobytu parašutistů. 30. května na zámku v Lánech pomáhal prezidentovi sestavit projev, který následně Hácha večer přečetl v rozhlase. Přirozeně v něm nabádal ke spolupráci s Němci a k vydání atentátníků (Pernes, 1997). Byl inspirátorem odměny deseti milionů za pomoc k dopadení pachatelů. Text vyhlášky, ve které byla odměna nabídnuta, koncipovalo jeho ministerstvo (Pernes, 1997).

Následnou smrtí Heydricha byl dle zprávy německé policie upřímně sklíčen (Uhlíř, 2006b). 9. června 1942 odjel se zbytkem protektorátních ministrů do Berlína, kde se účastnil Heydrichova pohřbu. Tam se také setkal s Adolfem Hitlerem a Josephem Goebbelsem. Goebbels si o Moravcovi napsal do deníku: „Učinil ten nejlepší dojem, vypadá energicky a podnikavě. Pokud mohu soudit, v otázce protektorátu zaujímá jednoznačný postoj... Oznámil jsem Moravcovi, že k hájení říšských zájmů mu Německá říše poskytne – ať to stojí cokoliv – nutné mocenské prostředky... Češi se musí rozhodnout a podle jejich volby s nimi budeme také zacházet. Moravec, který celou záležitost nahlíží podobně, potvrdil, že je odhodlán tuto situaci českému národu vysvětlit... Nyní musíme vyčkat. Jedno je však jisté: na protektorátní opoziční kruhy nebude brán jakýkoli ohled; rozhodně však už nebudou mít jakýkoliv důvod k úsměvu“ (Uhlíř, 2010, s. 137). Goebbels navíc Moravce považoval za možného budoucího předsedu protektorátní vlády (Mahn, 2018).

Po návratu z Berlína Moravec naplánoval a realizoval cestu po protektorátu, kde se v průběhu června setkal na několika místech (Brno, Plzeň, Tábor, Olomouc, Moravské Slovácko, Ostrava) s desetitisíci posluchačů, kterým zdůrazňoval přináležitost českých obyvatel k říši. Sérii vystoupení zakončil 3. července na Václavském náměstí v Praze, kde spolu s dalšími členy vlády hovořil k dvěstětisícovému davu (Pernes, 1997). Ve svém projevu útočil

především na Beneše, ale rovněž také na msgr. Šrámka, kterého označil za nepřítele číslo dva. Vyvíjel také tlak na české katolíky, aby se Šrámkem ostentativně zúčtovali (Kouřil, 2000).

V červnu 1942 se Moravec stal rovněž ministrem nově vzniklého Ministerstva lidové osvěty, vzniklého z Úřadu lidové osvěty (Vytačil, 1993). Z ministerstva poté vycházela řada návrhů k převýchově českého lidu (Uhlíř, 2006a). Stalo se tak efektivním úřadem na podporu, řízení a kontrolu české kultury a jejích zástupců (Mahn, 2018).

Obnovil časopis Přítomnost a nabídl Ferdinandu Peroutkovi, toho času zadrženého v koncentračním táboře, propuštění, pokud by opět svůj časopis zaštitil svým jménem. Peroutka nabídku odmítl (Pernes, 1997). V říjnu 1942 se ujal propůjčování národních cen umělcům a jeho ministerstvo připravilo účastníkům proslovy k přednesu. Dle Moravce spojení s Německem dodalo české kultuře životní sílu spolu s hloubkou a pravdivostí (Mahn, 2014).

V období mezi 6. a 23. říjnem 1942 se účastnil výjezdu českých dělníků a rolníků na dobytá východní území. Výprava se dostala až do Kyjeva a poté na Krym, kde si během cesty mohl Moravec zblízka prohlédnout činnost německé armády, kterou také po příjezdu vychvaloval. Během výpravy byl však Moravec pro druhé hlavním zdrojem potíží. V hlášení pozorovatelů bezpečnostní služby, která na výjezd dohlížela, se lze o Moravcovi dočíst: „Opět nervózní“; „chtěl jet zpátky“; „znovu potíže s MM [Moravcem], který se chtěl vrátet“; “MM velmi nervózní” (Mahn, 2018, s. 109). Ihned poté, co se skupina vzdálila od fronty, u které Moravec zažíval zmíněné stavy, se opět vzchopil a začal spolucestujícím vykládat své plány, jak lze využít české rolníky na dobytém území (Mahn, 2018).

Zahraniční odboj si uvědomoval nebezpečí, které ze strany Moravce hrozilo českému národu a rozhodlo se jeho činnosti ukončit. 29. dubna 1942 byli na české území vysazeni rtn. Jaroslav Švarc a rtn. Ludvík Cupal, kteří měli v rámci operace TIN za úkol provést na Moravce atentát. Celá akce však skončila neúspěchem. Vysadkáři se po doskoku nenašli a každý pokračoval na vlastní pěst. Švarc byl zabit s ostatními odbojáři v Resselově ulici po atentátu na Heydricha. Cupal po svém dopadení Gestapem spáchal v lednu 1942 sebevraždu. V lednu 1943 se však stále v zahraničním odboji uvažovalo o Moravcově odstranění (Uhlíř, 2006b).

13. března 1943 zahájila oficiálně svoji činnost nová organizace, *Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě*, a Moravec byl ustanoven jejím předsedou (Borovička, 2007). Generálním referentem se stal Mudr. František Teuner. Kuratorium však vzniklo již

17. června 1942 na popud Heydricha (Borovička, 2007; Uhlíř, 2006b). Bylo inspirováno Hitlerjugend, mělo rozvíjet fyzickou zdatnost mládeže a současně ji ideově indoktrinovat (Veverka, 2022). Za jednacím řeč byla v kuratoriu zvolena němčina (Uhlíř, 2006b). Dále kuratorium, prostřednictvím vládního nařízení z 29. května 1942, posílalo mládež od deseti do osmnácti let na povinné služby, tedy na zvláštní tělesnou, mravní a duševní výchovu a přípravu k povolání (Borovička, 2007; Pernes, 1997). Kuratorium zastřešilo všechny doposud fungující tělovýchovné spolky, které se musely, pokud se chtěly vyhnout zrušení, do 1. září 1942 na kuratorium nahlásit (Borovička, 2007; Pernes, 1997). Organizovalo mnoho sportovních a vzdělávacích akcí, kdy účast na nich byla natolik vysoká (například v roce 1943 se závěru sportovních akcí na Strahovském stadionu účastnilo 60 tisíc diváků), že před účastí na nich musel varovat Jan Masaryk (Brabec, 2002; Pernes, 1997). Lidská i odborná kvalita vedoucích organizace však byla nízká a po roce 1943 se na akcích stále častěji objevovaly projevy recese a sabotáže (Borovička, 2007; Uhlíř, 2006b). Účastníci akcí kuratoria s přibývajícím porážkami nacistů dávali stále ostentativněji najevo nezáměr a pohrdání organizací (Mahn, 2018). Přesto nelze kuratoriu upřít dílčí úspěchy v rámci převýchovy svých mladých členů (Veverka, 2022).

Lid Moravce nerespektoval, jednotlivé osoby se mu stranili (Borovička, 2007). Respektu si nevydobyval ani u dělníků, které se snažil podporovat v neprospěch české inteligence. Když vedl cestu kulturních pracovníků (mezi kterými byl přítomen mimo jiné Vlasta Burian) do Berlína, rozhodl se, že během prohlídky ubikací českých dělníků k nim spontánně promluví. Celá situace se ale velmi brzy stala „trapnou a choulostivou“, když na Moravce dělníci reagovali „výkřiky, pískáním a hulákáním“ (Mahn, 2018, s. 109).

V lednu 1943 byl poslán do koncentračního tábora Jan Rys-Rozsévač, vedoucí nacionalistické strany Vlajka z důvodu neutuchajících útoků „vlajkařů“ na aktivistické spolky a osoby, především na osobu Moravce. Moravec se původně s Vlajkou pokusil spolupracovat. Dle Pernese (1997) se účastnil několika schůzí jejího vedení. V rámci Vlajky se snažil najít funkci, kde by se mohl uplatnit. Rys-Rozsévač však proti Moravcově iniciativě vystoupil (Uhlíř, 2006b). Moravec poté na možnost spolupráce zanevřel. Později se pokusil Rys-Rozsévače a další jeho spolupracovníky začlenit do svých organizací. Z výraznějších osobností organizace se mu nakonec podařilo „přetáhnout“ pouze Mudr. Teunera (Pernes, 1997).

Vlajka v roce 1942 zahájila agresivní kampaň proti Moravcovi, které zahrnovala útoky na jeho osobu v tiskovinách, dále také písemná memoranda a osobní stížnosti u představitelů

protektorátu (Uhlíř, 2006b). 30. března 1942 podal Moravec stížnost na Rysa-Rozsévače a jeho kolegu Josefa Burdu svým německým nadřízeným (Borovička, 2007). Moravec byl tehdy podle Waltera Jaccobiho nanejvýš ostrý a podrážděný a dotazoval se, zda bude říše trpět takové útoky na jejího protektorátního ministra (Uhlíř, 2006b). Činnost Vlajky přitom označil za rozkladnou (Borovička, 2007). Frank si poté 18. dubna Rysa-Rozsévače k sobě pozval. Zakázal mu jakékoli další útoky na Moravce a od 21. dubna na tři měsíce pozastavil činnost Vlajky. Zvláštní na sporu Moravce s Vlajkou je, že se Moravec ještě 20. dubna 1942 účastnil koncertu na oslavu Hitlerových narozenin, kterou organizovala přímo Vlajka (Mahn, 2018).

9. června ale předáci Vlajky, i přes dříve obdržené varování, poslali Frankovi a Horstu Böhmovi, veliteli bezpečnostní policie, kritickou zprávu o Moravcovi, Vajtauerovi a Mikuláši Mlčochovi. Označili je za škodnou celého národa a nepřátele říše (Borovička, 2007; Pernes, 1997). Böhme vyzval Vlajku k okamžitému ukončení útoků na osobu Moravce. V září 1942 Moravcovo Ministerstvo lidové osvěty zakázalo vydávání vlajkařského časopisu *Hlavní korespondence hnutí Vlajka* (Uhlíř, 2006b). 24. září Karl Hermann Frank rozhodl o přesunutí 350 příslušníků hnutí Vlajka na práci do Německa (Borovička, 2007; Uhlíř, 2006b). 20. ledna 1943 byli poté Jan Rys-Rozsévač a jeho spolupracovník Josef Burda rozkazem ze 17. prosince 1942 poslání do koncentračního tábora Dachau (Borovička, 2007; Pernes, 1997; Uhlíř, 2006b). Rozbití Vlajky bylo pro Moravce velkým úspěchem. Ačkoli se zpočátku kolaborace snažil s Vlajkou spolupracovat, vlajkařská zaměřenost na český nacionalismus byla v rozporu s Moravcovým plánem na asimilaci Čechů s německým živlem. S ukončením činnosti Vlajky se s konečnou platností dořešila otázka podoby hlavního proudu české kolaborace. Moravec sám pak přes tiskový odbor ministerstva lidové osvěty zlikvidoval jejich časopis. Po souhlasu Franka zastavil také svým nařízením 1. ledna 1943 činnost *Národní obce fašistické* (Borovička, 2007; Pernes, 1997).

Na konci heydrichiády podalo Moravcovo ministerstvo návrh na změnu symbolu protektorátu. Měla se jím stát bílá říšská orlice se symboly Čech a Moravy pod jejími křídly. Moravec prosazoval na Úřadu říšského protektora uvedenou změnu, ale v květnu 1943 dostal odpověď, že český lev je natočen směrem od orlice, což budí dojem, že chce utéci. Moravec tedy návrh upravil, lva otočil směrem k orlici a poslal návrh na ministerstvo vnitra. Věc však zůstala až do konce války nevyřešena. Návrh znaku byl Moravcem alespoň využit ve znaku kuratoria (Uhlíř, 2006b).

Moravec byl pravděpodobně Čechy nejnenáviděnější postavou v protektorátu. Ale ani pro Němce nebyl postavou, která by byla přijímána výrazně kladně. Dle Waltera Jacobiho,

vedoucího pražské pobočky německé bezpečnostní služby, stála celá postava Moravce (jeho osobnost, charakter, odbornost, politické schopnosti) v pološeru. Na jeho osobu existovaly zcela protichůdné názory – pro někoho byl šarlatán, pro dalšího „absolutní formát“. Jedni jej měli za zbabělce, malého a ustrašeného člověka, druzí v něm viděli odvážného revolucionáře. Nevědělo se, zda je vojákem, anebo čistým teoretikem a ideologem (Uhlíř, 2006a). Jeho vlastní podřízený z ministerstva lidové osvěty, ředitel kulturního oddělení August Ritter von Hoop, se Moravcovi vyhýbal, neboť dle Hoopa Moravec „o divadle a hudbě nic nevěděl, ale opravdu (...) vůbec nic“ (Mahn, 2018, s. 133). Ve zprávě bezpečnostní služby ze srpna 1943 stálo, že Němci „zpochybňují jeho snahu o upřímnou spolupráci a vidí v něm komedianta s Janovou hlavou, jenž ve skutečnosti hraje dvojí hru“ (Mahn, 2018, s. 141). Dále se ve zprávě dozvíme, že je to „nanejvýš senzitivní člověk, jehož lze označit téměř za psychopata maniodepresivního založení (...), vždy nepřístupný za svou kamennou maskou, neschopen pohybovat se volně a přirozeně, bez tendence k ‚pozérství‘“ (Mahn, 2018, s. 141, 142). Dle jeho osobního lékaře Teunera (bývalého člena Vlajky a v dané době generálního referenta *Kuratoria pro výchovu dětí a mládeže*) měl Moravec velmi silný strach z aplikace jím předepsaných léků a uklidnit se a pozřít je dokázal teprve, až když před ním Teuner léky sám požil (Mahn, 2018).

V jednání se svými kolegy a dalšími členy vlády se vyhýbal kompromisům, chtěl své návrhy prosadit bez jakékoli změny. Při svých projevech byl dle pozorovatelů příliš exaltovaný, napodoboval Němce svým výrazem, křikem, pochodováním (Uhlíř, 2006b). Dle českých protektorátních ministrů Moravec zcela plnil přání Němců a to v takové míře, až to někdy Němcům samotným bylo nepříjemné. České ministry údajně terorizoval, bezostyšně Němcům žaloval o jejich činnosti. Sám ministry kritizoval, snižoval jejich význam – Bienert, ministr vnitra, byl dle Moravce příliš starý na to, aby ještě něco dokázal (ačkoli věkový rozdíl mezi nimi činil pouze dvanáct let). Hrubý, ministr zemědělství, zase dle Moravce nebyl schopen administrativně řídit své ministerstvo. Kamenický, ministr dopravy, byl podle Moravce příliš rezervovaný a nezastával politicky žádnou roli. Všichni jednotliví ministři se Moravcovi snažili vyhýbat (Pernes, 1997). Ministru financí, Kalfusovi, napsal jednoho dne vytýkácí dopis, ve kterém kritizoval, že se k Moravcovi nehlásil během divadelního představení, kterého se oba účastnili. Předpokládal dále, že jej nejspíš přehlédl, ačkoli mu přišlo divné, že by přehlédl jeho „plešatou, svítící lebku“. Navrhl mu tedy, aby jej příště navštívil v jeho lóži. Ministr Kalfus následně své návštěvy divadla omezil (Pernes, 1997, s. 191).

15. června 1943 napsal přednostovi prezidentské kanceláře, dr. Popelkovi, dopis, ve kterém zmiňoval, že již jednou žádal o zasílání prezidentových projevů před jejich přednesem. Pokračoval, že kvůli neexistenci kontroly se Hácha dopustil nevhodného vystoupení u Hitlera. Upozornil, že pokud mu nebudou všechny politické projevy prezidenta a jeho kanceláře předkládány k souhlasu, musel by rezignovat na svůj post ministra. V závěru dopisu zmínil, že kopii poslal také Karlu Hermannu Frankovi. Hácha na vyhrůžku přistoupil a Moravec se skutečně stal cenzorem jeho projevů (Pernes, 1997). Také výzvy vlády formuloval Moravec často sám a ostatní členové vlády se o nich dozvídali až z novin (Pasák, 1991b). Moravec velké mínění o Národním souručenství neměl. V memorandu prezidentovi Háchovi ze září 1942 navrhoval jeho rozpuštění a nahrazení *Národní radou kulturní*. Tato nová organizace by již neměla podobu politické strany a schraňovala by pouze ty, kteří by jasně deklarovali svoji poslušnost Adolfu Hitlerovi. Jeho návrh však realizován nebyl (Uhlíř, 2006b).

25. ledna 1943 Moravec inicioval návrh na sestavení české jednotky, která by bojovala na východní frontě po boku wehrmachtu. 26. ledna návrh přednesl Frankovi. 27. ledna na mimořádné tajné schůzi protektorátní vlády Moravec přednesl návrh o poslání českého vojska na pomoc Němcům. Členové vlády návrh odsouhlasili, ačkoli, jak později tvrdili, učinili tak pouze ze strachu z Moravce. Návrh nakonec sami nacisté odmítli (Pernes, 1997).

V prosinci vytvořil Moravec na základě podkladů od Němců prohlášení vlády proti bolševickému imperialismu. Reagoval tím na vznik smlouvy o přátelství mezi Sověty a československou exilovou vládou z 12. prosince 1943. Iniciativou Moravce ho vláda 17. prosince publikovala veřejnosti. Silně podporoval nově vzniklou *Ligu proti bolševismu*, která měla spojovat občany proti hrozbě sovětského komunismu a jejíž první schůze se konala 23. ledna 1944. Jejím předsedou se stal prof. Josef Drachovský, který byl ale na konci toho samého roku zatčen pro odbojovou činnost (Pernes, 1997; Uhlíř, 2006b). Moravcovo ministerstvo lidové osvěty určovalo, kdo se členem ligy stane a to často proti vůli daných osob (Uhlíř, 2006b). Moravec také podpořil vznik *Veřejné osvětové služby* (Uhlíř, 2006b; 2010) a *Sociální pomoci pro Čechy a Moravu* (Uhlíř, 2006b). Snažil se dále o aktivizaci *Českého svazu válečníků*, do jehož čela postavil 1. srpna 1943 bývalého generála Roberta Rychtrmoce (Pernes, 1997).

V únoru 1944 se horlivě začal zaobírat jistým profesorem Kurzem, přednostou oční kliniky pražské fakultní nemocnice. Na jednom večerním koncertu ve Smetanově síni si Moravec všiml nateklého oka předsedy vlády Krejčího. Ten mu vylíčil, jak mu na ulici do oka cosi vlétlo a jak následně volal právě Kurzovi a žádal po něm ošetření. Ten odmítl s tím, že

na následující dva dny má všechny termíny obsazeny, což Krejčího rozčílilo. Moravec se začal o událost více zajímat a rozhodl se, že ji prošetří. Nejprve Kurzovi volal sanitní šéf zemského úřadu, dr. Ulrich, a dotazoval se na důvod neošetření Krejčího. Následně byl Kurz vyzván, aby se dostavil na ministerstvo školství, kde ho vyzpovídal Němec dr. Botha, jenž byl od Moravce pověřen vyšetřením případu. Celá záležitost vzrostla do takového rozměru, že se o ní začal zajímat i Karl Hermann Frank. Kurz se hájil tím, že nevěděl, že se jednalo o předsedu vlády. Nakonec z případu vyvázl s důtkou ministerstva školství (!) a nařízenou omluvou Krejčímu. Moravec poté volal Krejčímu, že záležitost vyřešil a že se mu Kurz omluví. Chování Kurze Moravec poté v dopise pro úřad protektora označil za bolševické. Zkritizoval v něm také chování vysokoškolských profesorů, kteří odmítali vstoupit do Ligy proti bolševismu (Pernes, 1997).

Aktivní byl Moravec i v posledních měsících války, kdy bylo jasné, že válku Německo musí prohrát. V roce 1945 se pokoušel o reorganizaci Národního souručenství, nejspíš s cílem získat jej více pod svoji kontrolu. K tomu účelu například přemluvil Roberta Rychtrmoe, aby převzal funkci předsedy souručenství. Rychtrmoc se nakonec 15. března 1945 skutečně stal jeho předsedou (Pernes, 1997).

V posledních týdnech války začal propadat alkoholu a silné trudnomyslnosti. Věděl o smrti svého nejmladšího syna, který zahynul při náletu spojeneckých vojsk během soustředění v Salcburku (Pernes, 1997). Jak uvedl ve svém textu z konce války, považoval za mrtvé i své zbylé dva syny (Pasák, 1991c).

Po dobu asi tři týdnů před svou smrtí nebydlel ve svém domě, zůstával s ženou v kanceláři v Kolovratském paláci. Dny trávil pitím alkoholu, jehož lahve se válely všude v jeho místnosti. Měl obrovský strach z možnosti lynčování (Kopecký, 1960). František Kubka uvádí, jak si ho Moravec na konci dubna předvolal k sobě do kanceláře. Údajně byl opilý koňakem. Moravec mu sdělil svůj předpoklad, že Rusové obsadí jeden břeh Prahy a Američané druhý a košická vláda nebude do města vpuštěna. Předtím se ho ale podle něj samého, z důvodu své velké kompromitovanosti, bude chtít Frank zbavit. Četl v té době Benešovy spisy. Kubkovi tvrdil, že Evropa již nikdy nebude demokratická a Beneš se již nikdy nestane prezidentem a dopadne podobně jako Wilson (Kubka, 1969).

V posledním rozhovoru s Kubkou se jej dotazoval, zda mu dosvědčí, že se během svého působení nijak neobohatil, že se nepříčinil o žádnou provedenou popravu a že Kubku samotného nepopravili jen proto, že Moravec toleroval jeho jednání. S tím Kubka souhlasil.

Následně Kubkovi sdělil, že se nebude stydět sedět na lavici obžalovaných vedle Pétaina a zapřísahal se, že se nenechá zabít lůzou. Nakonec zvedl pravici jako k nacistickému pozdravu, ale pohyb již nedokončil a mávl rukou na znamení Kubkova odchodu (Kubka, 1969).

V posledních dnech se podílel se na pokusech o přetvoření protektorátní vlády v nový celek, který by se mohl ujmout vlády před příchodem exilových politiků. Snažil se do vlády dosadit Peroutku a Petra Zenkla, kteří byli stále v koncentračních táborech a kteří nabídku odmítli (Pernes, 1997).

Pár dní před pražským povstáním vyšel Moravcovi článek v Národní politice. Obhajoval zde svoji politickou činnost, chválil se za úspěšné odpolitizování českých zemí a kritizoval všechny, kdo na poslední chvíli převlékli plášť a obrátili se k Němcům zády. Nakonec uvedl, že vše se vyvíjí podle plánu a že vše směřuje do nové české šťastné budoucnosti. Přesto je v textu cítit jisté rozhořčení a zpochybňování vlastních skutků (Pasák, 1991c).

22. dubna 1945 Moravcovi vyšel poslední článek v Lidových novinách. Obhajoval v něm činnost vlády, konkrétně fakt, že do konce války byly Čechy a Morava uchráněny zbytečných ztrát na životech (Pernes, 1997).

4. května si k sobě pozval Radola Gajdu, proti kterému ve dvacátých letech svědčil u soudu. Nyní jej žádal, aby zachránil Čechy a Moravu před „rudými“. Apeloval na něj mimo jiné: „(...) já jsem na konci svého života. Dal jsem se do služeb Němců a propagoval jsem nacismus (...) Svou roli jsem dohrál. Na mne čeká jen smrt. Nacistou jsem byl a také zůstávám (...) Nechtěl bych vidět boření Prahy. Bylo by dobře, kdybyste mohl s českými lidmi přivolat Západ, aby bolševici nepřišli sem, do naší české země. Jestli je vám možno, jedněte rychle. Já vše splním, poněvadž již za několik dní nebudu naživu (...)“ (Uhlíř, 2006b, s. 60). Gajda se ale zoufalého pokusu účastnit nechtěl (Klimek & Hofman, 1995).

5. května, při vypuknutí povstání, byl Moravec Němci poslán kamionem do Mělníka, aby se rozhlasem pokusil situaci uklidnit (Pernes, 1997). Před nástupem do automobilu se pokusil v Kolovratském paláci zastřelit, ale německý doprovod jeho úmysl překazil (Kopecký, 1960). Prahu již neopustil. V Chotkově ulici kamion, který jej převážel, zastavil a v tu chvíli se Moravec zastřelil ranou do hlavy. Kamion s mrtvolou Moravce poté pokračoval dál do Wintrovy ulice do sídla velitele Ochranné policie v budově biskupského gymnázia, kde bylo Moravcovo tělo zakopáno na zahradě (Pernes, 1997; Uhlíř 2010).

Po smrti došlo k exhumaci těla 7. června 1945. 8. června proběhla pitva, která nenašla jakýkoli důkaz odporující sebevraždě. Tělo Moravce bylo poté dáno do černé truhly spolu s těly vojáka SS a tří německých dětí. Ta byla 16. června zakopána na kraji Ďáblického hřbitova u hromadného hrobu německých vojáků (Uhlíř, 2010).

Příloha 3 Příklady kategorií

Níže předkládám výroky, které sytí kategorie uvedené v kapitolách 2.2.1 a 2.2.2. Tyto výroky rozšiřují a doplňují výroky uvedené v hlavním textu dizertační práce. Příklady výroků uvedené níže netvoří z důvodu jejich vysokého celkového počtu kompletní výčet. Důraz je kladen na předložení nejtypičtějších příkladů.

3.1 Kategorie do roku 1938

3.1.1 Mládí vs. stáří 1

Stáří, které brání rozvoji společnosti:

„Také tělesně, jako 66letý stařec, nebyl pro válku vyzbrojen“ (Moravec, 1930a, s. 246).

„Za 20 let opotřeboval svůj nástroj mravně, zestárl a ztratil tempo činů“ (Moravec, 1930b, s. 63).

„O ofensivě se dá mluvit všude tam, kde začíná život, kde je mládí“ (Yester, 1936, s. 63, 64).

„(...) ‚osvědčení staří odborníci‘ se mu (Moltkovi, pozn. autora) vysmívali“ (Moravec, 1936b, s. 79).

„Moltke hleděl přízpůsobit velení nové technice“ (Yester, 1937a, s. 77).

„Ale i jiné obtíže, než byl odpor zkostnatělých rutinérů, musil Mořic překonávat“ (Moravec, 1934, s. 43).

Potřeba mládí v armádě:

„Dnes se musí hledět, aby naše armáda byla vyzbrojována tím nejlepším a aby byla vedena mladým a nejschopnějším velitelským sborem“ (Yester, 1936, s. 20). „Jde hlavně o dvě skupiny: o tu, která ve válce povede, tedy o velitelský sbor, a o tu, která bude vedena, a to je naše mládež a muži do 35 let. Jak u těch vedoucích, tak u těch vedených jde o to mladé pokolení“ (Yester, 1936, s. 101). „(...) neboť zde (ve vojenství, pozn. autora) válečný úspěch měla vždy dobrá nová theorie nad starou vyšlapanou praxí“ (Yester, 1936, s. 114).

„Zkrátka mimo malé výjimky z 25 předáků národně socialistického hnutí r. 1932 jsou všichni důstojníky, poněvíc důstojníky z povolání, a průměrně jsou asi čtyřicetiletí“ (Yester, 1937a, s. 50). „Německý vyšší velitelský sbor je poměrně mladý“ (Yester, 1937a, s. 191).

„Těžká je otázka, jak to na vojně zařídit, aby se mladí schopní důstojníci dostali na vysoká velitelská místa. (...) Vyšší velitelé nemají prý být, jak už Napoleon řekl, starší než 45 let, poněvadž pak už jejich výkon klesá“ (Moravec, 1934, s. 135, 136).

„Když Scharnhorst zakládal vojenskou akademii (u nás ji nazýváme vysokou školou válečnou), bylo mu vytýkáno, že tam povolává mladé, nezkušené důstojníky“ (Yester, 1937a, s. 73).

Klady mladých:

„To jsou takové, kteří se líbí mládí, které v sobě skrývají prvky heroismu, romantiky a krásy“ (Moravec, 1934, s. 164).

„Budoucnost náleží novému pokolení, které vytvoří válečnou vědu z dnešního válečného umění, podřízenou zákonům sociologických“ (Moravec, 1930a, s. 83).

3.1.2 Muži vs. ženy 1

Negativní vlastnosti žen:

„Taková práce pod diktátem železné povinnosti není lehká. Zde se odřou zněžnělé prstíčky, zde pohodlné duše selžou“ (Moravec, 1936b, s. 6). „Kdo však se dovede podívat do černé propasti války a hlava se mu nezatočí (...), ten neprožije ono zhroucení, jaké často potkalo na počátku války povrchní, žensky snivé romantiky“ (Moravec, 1936b, s. 16). „(...) (křesťanství, pozn. autora) v demoralisovaném Římě předcházela nejhnusnější polytheismus a nejpochybnější kultury (ponejvíce uctívané ženami)“ (Moravec, 1936b, s. 42).

Pozitivní vlastnosti mužů:

„Velmi vzdělaný voják bez obětavé mužnosti ve válce nevystačí. (...) Pravá ušlechtilá mužnost je anonymní. To není touha činem vyniknout nad ostatní. (...) Ušlechtilá mužnost neklesá s překážkami a neroste s úspěchy. Podobá se poctivosti a lásce, které nemizejí s nevděkem a nerostou s vděčností“ (Yester, 1936, s. 91).

Slabý romantismus:

„(...) jak ta levice, tak ta pravice byly dvě tváře jedné romantiky, dvojího nedostatku odvahy brát svět tak, jak je, a na ten skutečný svět připravovat mládí“ (Yester, 1936, s. 102).

„Romantika se nevyplácí v obchodě, tím méně v politice“ (Yester, 1937a, s. 19). „Romantika je slabá tím, že přeceňuje vlastní možnosti a že přechází z optimismu do lehkomyšlnosti“ (Yester, 1937a, s. 25).

„Rozpaky a nejasnost, nebo lépe romantika cílů německého velení je také vidět u protokolů německé parlamentní vyšetřující komise“ (Moravec, 1935a, s. 94). „Němec je dobrý voják, ale romantický kombinátor“ (Yester, 1937a, s. 6). „V dnešním Německu je bohužel pro Němce a bohudík pro ty, kterým hrozí, opět třeba více Homéra než Thukydidu“ (Yester, 1937a, s. 123). „

Úloha žen:

„Velikým strážcem ideálů je žena, a tím také strážcem národní síly“ (Moravec, 1936b, s. 55). „Se zmužněním žen bylo přímo spojeno zženštění mužů, kteří se vyhýbali povinnosti vojenské (...) (barbaři, pozn. autora) se pak stali pány Říma a otrokáři jeho převyspělých žen“ (Moravec, 1936b, s. 42). „Emancipace, která vedla k závěrům, že úloha ženy u rodinného krbu a u kolébky je ponižující, ničí podstatu a sílu ženství a tím ničí také to, co z síly čistého ženství žije, a to je národ“ (Moravec, 1936b, s. 51).

3.1.3 Národ 1

Slabý individualismus:

„Smíří se s útiskem, vasalstvím, ztrátou majetku, jen aby nedošlo k válce. Mírumilovní národové stavějí osud jedince nad osud celku“ (Moravec, 1934, s. 150).

Důležitost národa:

„Důstojník v demokracii podobně jako voják byl ve službách národa, ne dynastie“ (Moravec, 1934, s. 41). „Cizinci se ve francouzských plucích nemísili s domácími v bezideovou mezinárodní směs“ (Moravec, 1934, s. 51).

Češi jsou Slované:

„Geograficky patří (české země, pozn. autora) k severu (vodními toky), ethnograficky k východu (slovanství), kulturně k západu (K Německu a k Francii) a politicky k jihu (k Malé dohodě, kdysi k Rakousku)“ (Yester, 1937a, s. 9).

Silní Češi:

„Těžké poměry jsou přírodním výběrem a z nás tento výběr pod německým tlakem uhnětl tvrdý národ, který se nikdy nepouštěl do dobrodružství. (...) Už Palacký říkal, že se Čech dovede mnohem lépe chovat v neštěstí než ve štěstí. Je prý jemný, schopný, přičinlivý, důmyslný, horlivý a neústupný“ (Moravec, 1935a, s. 141). „Když už bychom připustili oprávněnost Bansových příhrádek, náleží Čechoslovák k bojovému typu pasivnímu“ (Moravec, 1935a, s. 150). „Zdá se, že to byl jeden z nejvzornějších a nejbojovnějších národů střední Evropy (Češi, pozn. autora), který bylo dobře mít za spojence“ (Moravec, 1935a, s. 187). „Ale s naším osudem bude se také rozhodovat o Evropě“ (Moravec, 1935a, s. 215).

„Před pohraničními hvozdy české kotliny se zastavily všechny pochody směřující od západu na východ a od východu na západ. Nevnikl sem ani nikdo z jihu ani ze severu“ (Moravec, 1936c, s. 21).

„Postavení naší armády není záviděníhodné. Každý starý voják ví, že do předvoje dáváme nejlepší jednotku s nejbystřejším velitelem. (...) V příští válce máme úlohu předvoje jižní Evropy a styčného bodu mezi evropským západem a východem“ (Yester, 1936a, s. 74). „Ale dnes nemáme kolem sebe souseda, který by přišel k nám s větším pokrokem a s větší svobodou, než jaká je právě u nás“ (Yester, 1936a, s. 159).

„Postavení Československa ve střední Evropě vždy nás bude nutit k vzpomínkám na doby husitské, kdy jsme sice byli ostrovem v moři nepřátel, ale kdy jsme prožívali též nejslavnější kapitoly z života našeho národa“ (Yester, 1937a, s. 15).

Nadnárodní skupiny:

„Nacionální fantastika, to je určitý druh donkichotiady, ale právě ten horší, vtíravý, nepříjemný“ (Moravec, 1935a, s. 247). „Moudrou strategií není jen hledání spojenců k zabránění válce na dvě fronty. Je jí také nová světovost, která nám musí být blíže slovanství. (...) Chceme-li být částí světového celku, může při tom jít jen o celek nový, živý, mladý“ (Moravec, 1935a, s. 225, 226).

„Ta nesmělost, nedostatek státní hrdosti, kterou stále nahrazuje hrdost národní, nedovoluje vytvořit ducha státní soudržnosti“ (Yester, 1936a, s. 79).

„Budoucnost patří toliko evropské spolupráci, a kdo tomu porozumí dříve, tím lépe pro něho, tím více bude mít v evropském souručenství důvěry a autority“ (Moravec, 1936a, s. 106).

3.1.4 Politika > taktika

Politika je důležitější než strategie:

„Mír pravý znamená smíření a smíření je věc politiky, ne strategie a operačních požadavků bez politického plánu“ (Moravec, 1930b, s. 180). „Otázka bezpečnosti státu je především otázkou politickou“ (Moravec, 1930b, s. 262). „Politické vedení státu uzavírá mír. Když se k němu státník odhodlá, jdou vojenské zájmy stranou. (...) Zde rozkazuje vojevůdci státník“ (Moravec, 1930b, s. 264).

„Nenávist je nedokonalý druh lásky, nevěra nedokonalý druh víry a nepolitičnost nedokonalý druh politiky. (...) Důstojník si vždy musí uvědomovat souvislost vnitřní politiky se zahraniční“ (Moravec, 1934, s. 108, 109).

„Válka není věc sama o sobě. Je to nástroj politiky. Vítězné války jsou proto výsledkem dobré politiky (...)“ (Moravec, 1935a, s. 24).

„Špatné politické postavení státu působí zlou situaci strategickou, kterou vojensky nelze ve většině případů upevnit ani největšími obětmi“ (Yester, 1935, s. 17).

„Čím je stát menší, tím více strategie musí hledat oporu v politice“ (Moravec, 1936a, s. 12). „(...) dobrá strategie malého národa se opírá o prozíravou politiku zahraniční, která vycítila dobře směr vývoje doby a která nás obratně vřadila do bloku, jehož síly přirozenou cestou porostou a dosáhnou vítězství“ (Moravec, 1936a, s. 18). „Mnohem horším překvapením než tajná nová zbraň může být překvapení politické v nečekaném spojení nepřítele anebo v zklamání přítele“ (Moravec, 1936a, s. 46).

„(...) práci vojákovu musí předcházet vítězství politického předvoje“ (Yester, 1937a, s. 93). „Podmínkou úspěšné války je, aby politický předvoj, který ji předchází, obsadil pro brannou srážku výhodnou výchozí základnu“ (Yester, 1937a, s. 126).

Státník je nadřizen důstojníkovi:

„Poněvadž vojenské operace jsou jen složkou různých operací válečných, které řídí státník, je tedy vojevůdce jeho podřízeným“ (Yester, 1936, s. 39). „Odpovědnost zůstane vždy na státníkovi“ (Yester, 1936, s. 27).

„Podrobovala se bezpodmínečně civilním politikům a státníkům (válečná škola Seeckta, pozn. autora) a těm, berouc si vzor z Anglie, ponechávala odpovědnost: ministerskému předsedovi a nejvyšší radě pro obranu státu“ (Yester, 1937a, s. 105).

„Důstojník, který dovede velet rotě, eskadroně, nebo baterii, může být zcela negramotný v otázce obrany státu a za to jí může rozumět člověk, který nedovede střílet a který by nedokázal vyvést pěší četou z kasáren. (...) Studium otázek obrany státu nemá nic společného s polním výcvikem, s obraty a s cviky se zbraní“ (Yester, 1936, s. 31, 32). „Byl by velký omyl, kdyby vynikající důstojník, který většinu svého života strávil v ministerstvu, najednou byl ustanoven velitelem fronty, kterou znal jen z mapy (...)“ (Yester, 1936, s. 118).

Potřeba politiky a hospodářství:

„Není sporu, že tam, kde vojenské manévry byly v koncích, došlo na manévr hospodářský a výrobní“ (Moravec, 1935a, s. 85). „Válečná zkušenost ukázala, že pro stát platí totéž jako pro vojenské jednotky. Musí tu být soulad mezi bojovým sledem (operační armádou) a službami (armádou pracovní)“ (Moravec, 1935a, s. 87).

Druhy odvahy:

„Celá ta válka byla shlukem ohromného množství katastrof a ukazovala Veresajevovi, že k zvítězí v současné válce nemusí mít voják síly býka a chrabrost lva, nýbrž vzdělaný a ukázněný rozum“ (Moravec, 1930a, s. 160, 161).

„(...) pravou podstatou hrdinství byla odvážná, zamlklá a smutná povinnost. (...) Tato povinnost klesala pod tíhou živočišného strachu, pod svody sebezachování a ta tíha byla tím větší, čím šlo o duši citlivější, jemnější. (...) A tak tu náhle stála němá krása odhodlané slabosti proti drzé nádheře historického rabijáctví. (...) A zástupcem vůle této země byl důstojník, on představoval její autoritu“ (Moravec, 1934, s. 94, 95). „Pud sebezachování je přírodní lidská vlastnost, která roste, jakmile člověk fysicky a psychicky je příliš namáhán. Vědomí povinnosti je spíše vlastnost souvisící s lidskou inteligencí, se smyslem námah a strádání“ (Moravec, 1934, s. 99). „Skvělé bravury jedinců nemají co dělat s kolektivním hrdinstvím, které o tom, že je hrdinné, ani vlastně pořádně neví“ (Moravec, 1934, s. 125, 126).

„Životná síla i u států je součinem sil fysických a morálních. Nedostatek v silách fysických musí se nahrazovat větší silou morální“ (Moravec, 1935a, s. 27).

3.1.5 Potřeba vůdce

Potřeba vůdce:

„Proto dosud žádná válka nebyla uplatňováním nové tvorby, nýbrž bohužel zbytečnou krví strašně vykupované ‚praktické využití‘ balsamovaných přežitků, nebyla-li řízena velikými tvůrčími duchy a genii, jako byli Alexandros a Napoleon“ (Moravec, 1930a, s. 77).

„Pro lidskou tlupu přicházejí doby, kdy nehledá štěstí, nýbrž touží po minimu bezpečnosti, kdy se hledí zbavit utrpení, když si své věci tak dokonale zbryndala, že nemůže v klidu trávit, spát, vychovávat děti. V takových dobách volá po velikém čaroději, tvůrci pořádku“ (Moravec, 1930a, s. 266).

„Často se tvrdí, že v tvrdých, pohnutých dobách kolektivu pomůže z louže jen diktatura, ovšem musí to být diktatura člověka naprosto střízlivého, opatrného a při tom důmyslného, který si je vědom cíle, ale nikdy ne romantika, kterým byl ostatně i Napoleon“ (Moravec, 1934, s. 76).

„Vůdci byli také nejzkušenější a nejmužnější členové kolektivu. (...) Žádá totiž (role vůdce, pozn. autora) vedle veliké inteligence také obsáhlé vzdělání všeobecné a speciální“ (Moravec, 1934, s. 14, 15). „Národ, který nectí žádnou autoritu, národ, který v nic nevěří, prohrál předem každou válku už v svém srdci“ (Moravec, 1934, s. 166). „Revoluce žije ze snů o lepším, a proto se v její čelo dostávají lidé, kteří těmto snům dovedou dát formu“ (Moravec, 1934, s. 91).

„Na příkladech se musí dokazovat, jak je osudné, když v hodině nebezpečí řídí dějiny národa ignoranti a škůdcové“ (Yester, 1937a, s. 172).

Význam Masaryka:

„(...) nemůžeme se ubránit představě, že Masaryk byl jediným státníkem, který od počátku správně chápal význam světové války, který tušil její dosah. (...) Masaryk bez nadsázky je dnes největším světoobčanem“ (Moravec, 1930b, s. 120).

Identifikace s Moltkem a Scharnhorstem:

„(...) (Moltke, pozn. autora) nevedel žádné větší jednotce než právě pěší rotě. Tento nedostatek ‚praxe‘ velitelské byl příčinou toho, že pruská generalita generála Moltka pokládala za vetřelce so vysoké hodnosti, za neodpovědného snílka a nebezpečného kombinátora. (...) ‚osvědčení staří odborníci‘ se mu vysmívali“ (Moravec, 1936b, s. 79).

„Dnes by Scharnhorstova skupina nebyla nazývána ani Jakobíny, ani zmijemi, nýbrž ‚bolševiky‘. (...) Ale z generálního štábu fučelo příliš revolucí, a proto když pomohl k Napoleonově porážce, musil jako mouřenín odejít“ (Moravec, 1934, s. 66, 67).

Důstojník je vojáku psychologem:

„Důstojník se tu stává kvalitní součástí širokého kolektiva, kterému říkáme ozbrojený národ. Postupné úspěchy tu utužují důvěru mezi velitelem a vojákem. Z této důvěry a ze sebevědomí celé armády se vlastně zrodily výbojné plány Napoleonovy. (...) Napoleonský důstojník se lišil od důstojníka monarchií nejen svými malými potřebami, nýbrž také svým vztahem k vojáku. (...) Ve vojáku byl ctěn svobodný občan. Urazil-li jej důstojník z přenáhlenosti, byl nucen se mu omluvit“ (Moravec, 1934, s. 35, 36).

Vztah důstojníka a vojáka:

„(...) je třeba, aby byl (velitel, pozn. autora) velmi blízko duši vojáků, aby jim byl lidsky i autoritou drahý“ (Moravec, 1934, s. 102). „Jde o duchovní oporu, kterou má velitel poskytovat vojáku a kterou být nemůže, když sám nemá dost kultury“ (Moravec, 1934, s. 104). „(...) nemusí vědět (voják, poznámka autora), že jeho povinnosti jsou větší než jejich, ale musí to cítit na své práci, když vidí, že mají přítele, který je učí, a ne lenního pána (...)“ (Moravec, 1934, s. 107).

3.1.6 Práce, kázeň

Potřeba práce:

„Demokracie podle Masaryka žádá, aby všichni pracovali. Demokracie rozděluje a organizuje práci. Demokracie je vědění a to vědění kritické“ (Moravec, 1930b, s. 88, 89). „Věřil v spravedlnost. Věřil v lepší zítřek. Věřil a pracoval“ (Moravec, 1930b, s. 120). „Foch věří toliko v práci. Práce je pákou, která zvedá svět“ (Moravec, 1930b, s. 184). „Bez milosrdenství pronásledoval lenost a nečinnost“ (Moravec, 1930b, s. 186).

„Její pracovníci se doplňovali z důstojníků občanského původu, kteří dovedli pracovat a myslit. Příslušníci adjutantury myslit nepotřebovali a pracovat také ne. Stačilo, když byli elegantní a milí ve společnosti“ (Moravec, 1934, s. 66).

Potřeba kázně:

„Stále zdůrazňoval, jaká je to veliká moc, když se sejde silná vůle s velikou inteligencí“ (Moravec, 1930b, s. 177).

„Nad Hanibalem nezvítězilo ani tak římské velitelské umění jako římská ústava a občanská kázeň“ (Moravec, 1934, s. 25).

Nebát se zemřít:

„Největší morální potenciál války dá taková idea, pro kterou je ochoten každý člen kolektivu obětovat život, a konečně vůdce, který už dovedl jednou zvítězit“ (Moravec, 1936a, s. 4).

„Tomu národu osud slibuje osud věčný, který se nebojí umřít“ (Moravec, 1936a, s. 71).

„Hlavní vlastností vojáka musí být mužná obětavost, pak přijdou znalosti, po nich kázeň a naposled houževnatost“ (Yester, 1936, s. 91).

Síla se vyjeví ve střetu:

„Národ musí projít školou neštěstí a buďto v této krizi zemřeme, nebo z ní vzejde něco lepšího, když trpkou bídu překonáme.“ To platilo pro války napoleonské a platí i dnes (...“ (Moravec, 1930a, s. 78).

„(...) válka byla opravdu významným kulturním činitelem, poněvadž byla zkušebním kamenem národní odolnosti a síly“ (Moravec, 1934, s. 130).

„Válka je těžká operace, v které vždy hyne ten, kdo má slabé srdce. Nejen lidé, ale i národové“ (Moravec, 1935a, s. 21).

Československo ve střetu vyhraje:

„My jsme přesvědčeni, že naše zahraniční politika nás nikdy nepřivede do válečné zápletky, kde bychom prohráli“ (Moravec, 1936a, s. 65).

3.1.7 Realita vs. nereálno 1

Důraz na popis reality:

„(...) chyběla jí (alchymii, pozn. autora) logická nit zákonnosti jevů. Tuto zákonost jevů ve vojenství musí hledět odvodit také moderní vojenská nauka“ (Moravec, 1930a, s. 9).

„Budoucnost náleží novému pokolení, které vytvoří válečnou vědu z dnešního válečného umění, podřízenou zákonům sociologických“ (Moravec, 1930a, s. 83). „Duše člověka, duše davů, společnosti, národa, rasy a lidstva stává se předmětem výzkumů, (...) (které mají, pozn. autora) odhalit příčiny psychických havárií člověka, společnosti, státu, aby mohlo jim býti zabráněno tak, jako dnešní věda lékařská potlačuje infekce poškozující zdraví tělesné“ (Moravec, 1930a, s. 113). „A tak se ocitáme u pragmatismu jako filosofické soustavy dneška, oprostěné od starého evropského filosofického haraburdí“ (Moravec, 1930a, s. 191). „A přec světová válka, jak praví, nepřinesla nic, co se při řádném promyšlení válečných dějin a ovládání věd s válkou spjatých nedalo předvídati“ (Moravec, 1930a, s. 243).

„Demokracie podle Masaryka žádá, aby všichni pracovali. Demokracie rozděluje a organisuje práci. Demokracie je vědění a to vědění kritické“ (Moravec, 1930b, s. 88, 89). „Moderní armáda musí (...), pomocí věd vynalézat nejúčinnější prostředky a způsoby obrany“ (Moravec, 1930b, s. 107).

„Voják musí být ledovým realistou se žhavým idealistickým srdcem“ (Moravec, 1934, s. 160).

„(...) musíme si neustále uvědomovat relativnost našich úvah a neustálé proměny v koeficientech počtů branných hodnot“ (Yester, 1936, s. 61).

„Nejlepším učitelem jsou chyby. Aby se staly užitečnou pomůckou, musí být jak stát, tak člověk k sobě přísní a volit pro každou trpkou pravdu poctivé slovo, i když to bude bolet“ (Yester, 1937a, s. 40)

Práce s nereálnými jevy:

„Ale protože se Prozřetelnost o nás a o svět stará, neznamená to pro nás fatalismus nečinnosti, nýbrž optimismus synergismu (...)“ (Moravec, 1930b, s. 110). „(...) o válce nerozhodují knížata, státníci, parlamenty a smlouvy, nýbrž jiné moci, kterými jsou zákony bytí a zániku národů“ (Moravec, 1930b, s. 257).

„Ziřtnost a idea stály u kolébky států. Státy zrozené ze ziřtnosti neměly obyčejně dlouhého života, jako všechno, co ‚zlodějové vykopávají‘“ (Moravec, 1935a, s. 26).

„Zpravodajský živnostník, kterému chybí smysl pro předtuchu skutečnosti, musí mít totiž celou kostru, aby se odvážil uhodnout tvar posledního článku obratlí“ (Moravec, 1936b, s. 69). „Hlavní úsilí věnuje zkoumání vývojových směrů svého vědeckého oboru. Statický vědátor je spíše kronikář, dynamický více prorok“ (Moravec, 1936b, s. 77).

„Budoucnost chce, aby vítězilo právo a jedna všelidská spravedlnost“ (Yester, 1936, s. 165).

3.1.8 Síla, moc 1

Potřeba síly:

„Moc a služba jsou v naprosté harmonii tam, kde se vládne z vůle těch, kteří vládu snášejí, kde vláda není ničím více než usměrňováním tvůrčí síly celku“ (Moravec, 1934, s. 77). „Lidé kvalitní, průbojní a odvážní nejsou potřební jen na frontě, ale také v zápolí a v míru“ (Moravec, 1934, s. 140).

„V žádném případě to není osobnost s jiskrou síly. Spíše ohromná anonymní pracovitost, více konstruktivní pečlivost než analytická hloubka“ (Moravec, 1935a, s. 69). „Větší pochopení vlastní slabosti znamenalo více síly“ (Moravec, 1935a, s. 92). „Je-li vzadu silnější, předežene slabšího tím, že jej pokoří, nebo že se přes něho převalí“ (Moravec, 1935a, s. 199). „Nejbezpečnější je stát, který tvrdou rukou dovede střežit hodnoty drahé celému světu a jeho kultuře“ (Moravec, 1935a, s. 224).

„Naše armáda nezhálela těch 17 let samostatnosti. Je na tom o něco lépe než naše pohodlná demokracie – je pevná“ (Yester, 1936, s. 17). „V boji států vítězí životní síla. Vítězí třeba po mnohých bojích a ústupech. Vítězí v boji posledním“ (Yester, 1936, s. 63). „Jedním z hlavních pilířů válečného potenciálu je vnitřní politika, neboť je projevem vlastní tvorby a síly. To se nedá už říci o politice zahraniční, která je v mnohem diktována poměry, okolím, tempem historie mimo nás, tempem světa“ (Yester, 1936, s. 64,65).

„Malý stát, aby jej velcí nechali na pokoji, musí se podobat vlčáku, který se nerozpakuje čelit ani medvědu. Jeho lid musí být hrdý, sebevědomý, nebojácný a obratný. Armády malých států musí být mnohem dokonaleji vyzbrojeny a cvičeny než armády velmocí“ (Moravec, 1936b, s. 21). „Čím silnější, odvážnější a obratnější muž, tím větší má naději na vítězství (...)“ (Moravec, 1936b, s. 37).

„To je nejlepší politika: být co nejsilnější, sebevědomý a pevný“ (Yester, 1937a, s. 15). „Jako v životě jednotlivců, tak také v životě států jen mocní mohou mluvit o svých bolestech“ (Yester, 1937a, s. 171).

3.1.9 Slabý liberalismus

Slabý liberalismus:

„Za řecké demokracie, která v posledním údobí byla vlastně oligarchií opěvující demokracii (...)“ (Moravec, 1934, s. 22). „Kartagiňané nebyli národem bojovníků. To byli kramáři, podobně jako Féničané“ (Moravec, 1934, s. 129). „Tento státní zásah se ovšem nezamlouvá mocenským skupinám, které si dříve mohly hospodářsky dělat, co chtěly“ (Moravec, 1934, s. 150). „Vlastní obyvatelstvo se postupně ožebračuje, vnitřní trh se vysiluje, poněvadž se věří v zisky, které žádný nemůže trvale zajistit“ (Moravec, 1934, s. 156).

„První, co kolektiv u svých trestal, byla zrada. Zbabělci a egoisté musili zajít“ (Moravec, 1935a, s. 12). „Musil by ovšem překonat všecek ten moderní titanismus a egoismus chorobného subjektivismu a individualismu. A právě to nadčlověčenství končí sebevraždou

a válkou“ (Moravec, 1935a, s. 21). „Proto majetek stojí vždy v rozporu s humanitou, která jde za spravedlností a lidskostí. (...) Zjištěná myšlenka dělá zjištěné státy a zjištěné státy nemohou mít nezištěné armády. Této trojnásobné zjištěnosti se prakticky říká imperialistický stát“ (Moravec, 1935a, s. 26). „Kde této rovnováhy při veliké technice není, tam vidíme obrovskou civilizaci při malé kultuře. Je to společnost nekulturních barbarů, kteří se denně sprchují, jezdí v autech s osmiválcovými motory, a při tom jsou sobě vlky“ (Moravec, 1935a, s. 40).

„Z toho plyne, že liberální demokracie v případě boje s fašismem nebo sověty bude v nevýhodě a že fašisté budou ve výhodě v boji s demokracií, ale v nevýhodě v boji se sověty“ (Moravec, 1936a, s. 28, 29).

Za obzvláště hanebné považoval Moravec západní demokracie, jmenovitě Angličany, respektive Británii. Ta se podle Moravce snažila intrikami udržovat Evropu rozdrobenou a zabraňovala tak přirozenému vývoji.

„Jí stačí, když svět řídí a když v něm všechny mocenské složky kombinuje tak, aby se navzájem udržovaly v rovnováze a aby se nesmluvily proti ní. (...) Proti politickému sjednocení Evropy pracovala kdysi všemi prostředky katolická církev (...) Dnes podobnými prostředky uplatňuje svou moc Anglie“ (Moravec, 1935a, s. 203).

„Ocitnuv se mimo Evropu, stal se jejím soudcem a lichvářem (Angličan, pozn. autora)“ (Moravec, 1936a, s. 17).

„U Spojenců, hlavně v Anglii, bylo mnoho podnikatelů a obchodníků, kterým výdělek znamenal více než válečný úspěch vlastního státu (...)“ (Yester, 1937a, s. 33).

Síla demokracie:

„Z tohoto zmatku a nervosity na konec se našlo východisko v řešení ženevském, kde každý stát byl nucen přiznat barvu a kde se ukázalo, že mírový blok je velmi silný a že politika míru se dá budovat jen na státech defensivních, tedy na státech demokratických, na státech satureovaných, toužících po míru a ne po výboji“ (Moravec, 1936a, s. 101, 102).

„Vinu na této malé převaze (Německa na západě, pozn. autora) prý má Rakousko, kde císařovna Zita (patrně ve službě nadstátní moci jezuitské) domlouvala se s Dohodou a nepřipustila, aby rakouské vojsko bylo použito na západní frontě“ (Moravec, 1930b, s. 235). (...) Ludendorff neměl smysl pro politiku. Ne, přišel teprve nyní na pravou příčinu všech svých neúspěchů, které ani jeho politická genialita nemohla zdolat. Slyšme! „Dnes (po desíti

letech) dobře vidím, že poměry ve vlasti byly produktem politiky nadstátních mocností (...)“ (Moravec, 1930b, s. 244).

Slabé Německo:

„(...) nebyl pangermanismus ničím jiným, než úsilím vybudovat soustavu teologie války a lidské smrti“ (Moravec, 1930b, s. 88).

„Vlk (Německo, pozn. autora) nařiká, jak mu ovce ukládají o život“ (Moravec, 1935a, s. 212).

„Německo je v Evropě jediným státem, který udělal válku svým náboženstvím“ (Moravec, 1936a, s. 58).

3.1.10 Vývoj doby 1

Potřeba ideje:

„Objevují se předzvěsti ještě nejasné, ale dávající tušiti přerod ideí, hrozné zmatení rozumu, který není s to, aby vyhověl nové touze, touze po svobodě od vnitřních vlivů, po svobodě od despotismu ‚zbankrotělého pokroku‘, na jehož komando lidstvo myslitelů kývalo“ (Moravec, 1922, s. 249). „Nová kultura musí stvořiti svobodného, silného a sebevědomého člověka, člověka tvořícího, uvažujícího a ctícího sebe sama“ (Moravec, 1922, s. 253).

„U Římanů zvítězila mravní hodnota smyslu punských válek, která na příklad chyběla Napoleonovi ve Španělsku a v Rusku“ (Moravec, 1930b, s. 53). „K vytvoření nové armády potřebujeme především nového ducha, který oživuje, ne suchou literu“ (Moravec, 1930b, s. 108). „(...) o válce nerozhodují knížata, státníci, parlamenty a smlouvy, nýbrž jiné moci, kterými jsou zákony bytí a zániku národů“ (Moravec, 1930b, s. 257).

„Napoleonova armáda nebyla při vší své monumentalitě zdravým organismem. Nesloužila žádnému kulturnímu ideálu“ (Moravec, 1934, s. 60). „Z toho plyne, že se namáhavé války dají vést jen pro veliké ideály a při tom národem co nejsvobodnějším a nejkulturnějším, kde vůdcové jsou zároveň služebníky celého národa“ (Moravec, 1934, s. 77). „Čím se tedy může určitý kolektiv udržet? Předně tím, že včas omladí svou vedoucí vrstvu, a potom tím, že se včas přizpůsobí novým ideám“ (Moravec, 1934, s. 164). „Dnešní stát není strážcem žádných ideálů. Proto ta nedůvěra, proto to zbrojení a nervosita“ (Moravec, 1934, s. 168).

„Jde o pochopení života, doby, o správné zhodnocení světa kolem nás a jeho vývoje“ (Moravec, 1935a, s. 9).

„Stát je silný strategicky, když jeho politika dobře vystihla směr historického vývoje a když jej zařadila do bloku, který bude stále sílit. A sílit bude ten blok, který lidstvu více dá ve všech směrech kulturních i civilizačních (...) Genialita státnická je v tom, že umí uhodnout směr vývoje světa“ (Moravec, 1936a, s. 13, 14). „Tam, kde se připravují cesty k rovnoprávnosti národů, ras a jazyků, tam jdou také ve směru nového vývoje a s těmi musí jít politika, která záleží na strategické síle státu“ (Moravec, 1936a, s. 15).

Yester, 1936, s. 20: Bude-li naše armáda jednou poražena, nebude to jen porážka vojenská, nýbrž také politická a dodejme hned porážka pokrokových ideálů (...)“ (Yester, 1936, s. 20). „Budoucnost chce, aby vítězilo právo a jedna všelidská spravedlnost“ (Yester, 1936, s. 165).

„Badatel zkoumá všechny problémy a novinky svého oboru bez ohledu, kde se vyskytly, sleduje ve svém oboru světový pokrok“ (Moravec, 1936b, s. 89).

3.1.11 Vzdělání

Vzdělání naprosto umění:

„Sloh? To je jen rámeček. Umělci? Podívejte se, jak se časy mění, odtušil Foch. Dnes jde hlavně o otázky hospodářské, o ty se máme zajímat“ (Moravec, 1930b, s. 182).

Vzdělání v armádě:

„Válečná škola byla jistě užitečná, ale nesmělo se zapomínat na další studium. Člověk, který neudrží krok s dobou, stává se zastaralými vědomostmi nebezpečnějším než nevědomec“ (Moravec, 1930b, s. 209). „Ten, kdo rozhoduje, musí k splnění své úlohy přinést vzdělání a znalosti“ (Moravec, 1930b, s. 282).

„Vyšší velitel v moderní armádě – to musí být člověk velikého rozhledu, schopný sledovat nejen pokrok vojenský, nýbrž i kulturní, politický i technický“ (Yester, 1935, s. 30).

„Scharnhorst se svou skupinou žádal od důstojníka více práce a větší vzdělání. (...) Bez dobré vojenské literatury nemůže být rozumné armády (...)“ (Moravec, 1934, s. 66). „Vzdělaný velitel specialista byl a zůstal pilířem zdravého moderního vojenství“ (Moravec, 1934, s. 68). „Proto ten, kdo ve válce velí, musí znát sociální procesy, které způsobuje válka“ (Moravec, 1934, s. 92). „Důstojník dneška (...) potřebuje být kvalitním vzdělancem“ (Moravec, 1934, s. 104). „Technika nevyžaduje jen víry, nýbrž také kultury a vzdělání“ (Moravec, 1934, s. 162).

„Schopnost pomoci věd vynalézat, to je průkopnictví, to je boj s ‚mechanickým vojáckým vychováním‘ a s ‚bezhlavými arcivévodami‘“ (Moravec, 1936b, s. 88).

Zbytečné teoretické vzdělání:

„Největší potíže činí hlavy, které se domnívají, že kvantum vzdělání bez nadání dává kvalitu postřehu a předvídaté obrazivosti. (...) ‚Pohádky‘ přísně odborných závěrů bývají suché, tuhé a přilnulé k dnešku jako ústřice ke skále. (...) ‚Pohádky‘ v pravém smyslu slova jsou jednak beletrií, jednak smyšlenkami v tom onom oboru zbrklých laiků nebo ‚zrezavělé odbornosti‘, které chybějí buňky na postavení kloudné teorie a píše s rozhledem, aby se mohla dopracovati střízlivých závěrů“ (Moravec, 1930a, s. 197, 198).

„Studium dějin ukázalo, že vítězil ten, kdo uměl rychle a přesně postřehnout situaci a kdo se nerozptyloval filosofií drobnůstek“ (Moravec, 1930b, s. 173). „Ne teoretik, nýbrž ukázněný silný člověk, člověk vzdělaný a pracovitý je schopen zdolat veliké úkoly. (...) Pro rozumný vývoj světa učinil více než tisíc velikých duchů, kteří se spokojili s myšlenkou a jejichž díla práchnivějí v knihovnách a tak jsou zachována lidstvu jako uvadlé květy v herbáři (...)“ (Moravec, 1930b, s. 195, 196).

„Těžkým vědeckým problémem je na příklad, zda měl mistr Jan Hus vousy či zda se holil i pod nosem a kolikrát týdně. (...) Není snad pustší a zoufalejší omezenosti, jako je omezenost vědecká. (...) Před slovem ‚věda‘ má se zastavit všetečný jazyk, jako kdysi musil zmlknout před církevními dogmaty“ (Moravec, 1935a, s. 7, 8).

Relativní pravda:

„(...) každý se dovede obhájití vhladem k primitivnosti dosavadních duchovních a sociálních věd (...)“ (Moravec, 1930a, s. 259).

„Věda, to je věc vývoje. Je to nakonec boj zastaralých pravd s pravdami novými. Kdo se však bude k zemi klonit před zkornatělou starou pravdou, která jako otravná sedlina je na obtíž životu, ten se nové pravdy někdy nedokope“ (Moravec, 1935a, s. 8). „(...) (nadání, pozn. autora) se uzavřelo do vědecké cely se zamřížovaným oknem vysoko pod stropem“ (Moravec, 1935a, s. 9).

3.2 Kategorie od roku 1939

3.2.1 Mládí vs. stáří 2

Slabé stáří:

„Známe, jak je těžké přesvědčit přestárlého a uklímaného pana radu, aby udělal místo mladým“ (Yester, 1940, s. 168).

„Boj se starým světem, který se utíká k ženským trikům musí se vést stejnými prostředky jako zápas se špatnou ženou. ‚Jdeš-li k ženě – radí německý filosof – nezapomeň na bič!‘ Podobná rada platí, jdeme-li domluvit starým zkrachovalým politikům z profese (...)“ (Moravec, 1940, s. 120).

„(...) Chamberlain už v roce 1938 důrazně a jasně řekl, že po nové válce už staré Česko-Slovensko obnoveno nebude. To bylo snad jediné správné vidění, které měl tento zavilý staroch při svém nedostatku fantazie“ (Moravec, 1942a, s. 192, 193). „V saloně krásy sešlou babku mohou malovat jak chtějí. I potmě a přes všechny ostré voňavky bude zapáchat márnici“ (Moravec, 1942a, s. 206).

Omlazení Německem:

„Skončila (duchovní bitva s plutokracií Západu, pozn. autora) sjednocením německého národa v jednu sociální a národní pospolitost pod vedením mladé, nezištné a statečné vrstvy naprosto oddané Vůdci“ (Moravec, 1941a, s. 39).

„Musilo se ovšem sáhnout po ostrých opatřeních proti nepostradatelným starcům, kteří ucpávali úřady a znemožňovali práci mladým. To je pokrok, poněvadž Nová Evropa bude patřit především mladým“ (Moravec, 1942a, s. 210). „O ty staré nám nejde. (...) Svou věc prohráli. Ale nám musí jít o mladé“ (Moravec, 1942a, s. 220). „Ta sedmnáctiletá studentka, to je české vidoucí mládí, kterému jde o národ a ne o kariéru“ (Moravec, 1942a, s. 366).

Starý Moravec:

„Starý voják (Moravec, pozn. autora) poslechl a udělal si program, který postupně měl být uskutečňován bez zřetele, jak se bude tvářit z počátku národ, který byl podle plánu starých nepolepšitelných zrádců udržován stále v nevědomosti“ (Moravec, 1943, s. 8).

3.2.2 Muži vs. ženy 2

Slabé ženy:

„Náš antimilitarismus byl pověstný. Vysoké punčochy barové tanečnice byly našemu zapeklému demokratovi mnohem sympatičtější než vysoké boty vojenské“ (Yester, 1943, s. 143). „Ideová prázdnota, nedostatek politické reality byly při tom spojeny s ženským zbožňováním politických předáků“ (Yester, 1940, s. 158). „A to všechno proto, že mezi částí

českého lidu, která je citově zvláště rozměklá – opět jsme u žen – stále šmejdí kostelníci (...)“ (Yester, 1940, s. 169).

„Valná většina těchto zženštilých, hadovitých šmejdilů, stále je neviditelnými nitkami připoutána ke starým zrušeným politickým stranám (...) Staří partikové z dob nebožky demokracie hledí dnes český národ udržovat v mělké frázovité bolesti, hledí mu naočkovat ženskou hysterii, aby příliš nepotřásal chomoutem, který mu opět polehoučku nasazují.“ (Moravec, 1940, s. 84). „Nač bychom to skrývali. Jsou mezi námi sentimentální muži s ženskou duší, který by nejraději celý národ český nastěhovali do Blaníků a nutili ho, aby se ponořil v staletý spánek a tak přečkal doby, pro které tito Češi v sukních nemají kloudné pochopení“ (Moravec, 1940, s. 107). „Pochůzky do lesa mohou mít různý cíl. Někde tam chodí sbírat jahody a poslouchat šumění českých hvozdů. To jsou podniky hodné dětí a starých vysloužilců, ale je to hanba, když se sbíráním jahod a nasloucháním větru zaměstnává zdravý, mladý národ, který má kácet kmeny, vysazovat nový les a prohánět škodnou“ (Moravec, 1940, s. 113).

„Za jednu generaci budeme se smát oněm ‚babičkám‘ v českém národě, které lpí tak trucovitě na mumifikovaných dějinných mythech, jak to nedávno popsal vládní rada W. Wolfram von Wolmar“ (Moravec, 1941b, s. 86).

Negativní ženské figury:

„Je proto přirozené, že lichvářka na Temži v těchto dnech otevřela své okované truhly s poklady a že nabízí značnou část svého staletého lupu, když zbytek jí zůstane“ (Moravec, 1940, s. 107). „Národ, který tvrdošijně přísahá na určitý světový názor, představuje indickou vdovu, která musí se dát zaživa upálit se svým mrtvým manželem“ (Moravec, 1940, s. 155).

„Nebožka demokracie v Evropě ke konci, než dodělala, chodila od kartářky ke kartářce“ (Moravec, 1942a, s. 142). „Nevím, kde můj jmenovec z Londýna nechal rozum, když mi spílal jako stará panna“ (Moravec, 1942a, s. 185).

„To byly konce české demokratické politiky a lásky k britské politické prostitutce“ (Moravec, 1943, s. 263). „Jen slaboch se vrací k ženě, která jej podvedla, a jen méněcenný národ hledá spásu u moci, jež s ním sehrála scénu rozmarného šlechtice, který zahání nudu tím, že si dělá blázny z ubohého nevolníka“ (Moravec, 1943, s. 371).

Silní muži:

„Francie byla poražena. Udělala však z toho mužné důsledky. Maršál Pétain na vítězství Anglie nevěří. To neznamená, že je špatným vlastencem. Maršál Pétain ví, že francouzskému národu prokáže v budoucnu největší službu, když se jako poražený s vítězem dohodne“ (Moravec, 1940, s. 216).

„(...) je úslužná, sladká, až odporně lokajská, ale zřídka slyšíme od ní mužnou kajícnost, jasné vypořádání se se starými omyly“ (Moravec, 1942a, s. 220).

„Český národ nepotřebuje prozatím žádné politické organizace (...) potřebuje nejprve sbor nových vychovatelů svých dětí, z nichž nechceme mít houfec ztracených romantiků, nýbrž opravdové socialisty s ocelovým pohledem a ještě ocelovější rukou“ (Moravec, 1942a, s. 223).

„Netajím, že jsme si řekli, že snad jde o úkol nad síly člověka, ale v každém případě stojíme před zápasem, ve kterém se chlap musí cítit svůj, a na tento zápas jsme si opravdu jako drvoštěpové naslinili dlaně“ (Moravec, 1943, s. 14) „(...) vždy se srazíme s nedostatkem charakteru, s neschopností celou duší milovat i třeba nenávidět otevřeně, čestně, chlapsky“ (Moravec, 1943, s. 256).

3.2.3 Národ 2

Silní Češi:

„I dnes vězí v československém nacionalismu pěkný kus husitství: bojovnost, tvrdošijnost, lest, obratnost a bezohledná tvrdost!“ (Moravec, 2004, s. 46).

„Je to také povinností národa českého, který ze všech malých středoevropských národů je kulturně nejpokročilejší“ (Yester, 1940, s. 6). „Náš lid byl a je statečný. Ale demokratický pacifismus, kterým byl krmen po 20 let, udělal z českého medvěda dobromyslného vegetariána“ (Yester, 1940, s. 46). „(...) dvacet let je krátká doba na to, aby z národa, který bojoval zbraní slabých, slovem a chytrostí, obratem ruky se stal vojenský tábor poslouchající jen hlasu polnice“ (Yester, 1940, s. 145). „Čech se nebojí. Ukázal to v minulosti a naposledy ve válce světové. (...) Má pevnou víru v právo veliký smysl pro realitu, povinnost a převzaté závazky“ (Yester, 1940, s. 148).

Kritika negativních vlastností Čechů:

„Ten, kdo zítra na českém dvoře zatroubí, vezme na sebe těžkou povinnost. (...) Ta těžká povinnost bude v tom, dát lelkující, ufňukaný český zástup do pořádku tak, aby ho ten mír nezadával (...)“ (Moravec, 1940, s. 114).

„U nás takového příslušníka přežití minulosti, který zápasí se stíny a vyhrává ve své bláhovosti věci dávno prohrané a zkáze propadlé (podobně jako don Quijot u Španělů, pozn. autora), představuje však typ slizkého egoisty, přihlouplého, ale ve své omezenosti nebezpečně vychytralého prospěcháře. Myslím dobrého vojáka Švejka. (...) Inteligence filosofa, ale charakter pokoutního kramáře. Pracovitost mravence, ale rozhled slimáka. To jsou známky naší nešťastné národní rázovitosti, která vrcholí nechutnou figurou prospěchářského lenocha a titulárního blba Švejka“ (Fiala, 1942, s. 37).

Češi jako germánský národ:

„České území je říši podobné průmyslově, výší lidové kultury a nedostatkem prostoru. Český lid má podobnou tvrdou vůli k životu a radost z tvůrčí práce jako Němci“ (Yester, 1940, s. 152).

„Při tom čeští Ariji žili (v Československu, pozn. autora) vlastně v hospodářské beznaději“ (Moravec, 1941b, s. 11). „Na počátku této úvahy jsem řekl, že rasa je více než jazyk. Proto v nové Evropě se budou národové pracovně uskupovat podle svých rasových vlastností. (...) Pouze Češi, kteří jazykově patří k východu, představují národ ryze západní, naprosto jednorodý s ostatními národy západního germánsko-románského celku. (...) Český národ neměl a nemá nic společného s východním světem. Český národ je svým životem, rasou a společenskou stavbou příslušníkem germánsko-římské rodiny národů a kmenů. Není to tudíž žádná zrada, řeknu-li, že český kmen patří k Říši a že jeho příslušenství je nejen historické, nýbrž i rasové“ (Moravec, 1941b, s. 81).

Spojení s Němci:

„A co bude s námi? Bože, kdyby už z nás jednou vyprchal ten ubohý český imperialismus, na kterém jsme postavili tolik nemotorných snů. Znovu opakují: Nejsme žádnými sousedy německého národa, žijeme uvnitř německého národa. Jsme trvalými příslušníky Říše“ (Moravec, 1941b, s. 76).

„Ať se děje, co se děje, Čech musí vycházet z přesvědčení, že boj českého národa s německým je odbytým nesmyslem a že český národ má stejně dlouhý život jako národ německý“ (Moravec, 1942a, s. 255).

Racionální příklon k Němcům:

„To, že jsme se rozhodli, postavení před volbu mezi bojem a smlouvou, pro smlouvu ukazuje, že boj byl nám cizejší než smír. To znamená, že od samého počátku nových poměrů v zemi české nebylo neúprosného nepřátelství mezi Němci a Čechy, nýbrž že tu byly pouze těžké rozpory a vády. (...) Kdyby bylo bývalo spolužití Němců s Čechy pro český národ nesnesitelné, pak by nebyl přijal protektorát a nikdo na světě by byl by českou vládu a českého presidenta nemohl přinutit k nějaké smlouvě s německou říší“ (Yester, 1940, s. 149).

Češi nemají vlastní politiku:

„Tento článek vyvolal veliké pobouření doma v kruzích, které si stále ještě myslí, že se dá dělat nějaká česká ‚mocenská politika‘, že se dá s Říší chytračit, smlouvat a handrkovat“ (Moravec, 1943, s. 235). „Česká ideologie se musila přizpůsobit ideologii německé, jako se kdysi před tisíci lety předkové našeho národa přizpůsobili nové ideologii křesťanské (...)“ (Moravec, 1943, s. 243). „(...) česká autonomie může být zachována jedině tehdy, bude-li v čele českého lidu vláda zcela oddaná Velkoněmecké říši. (...) Jen taková vláda mohla českému národu zajistiti významné postavení v rámci naší Velkoněmecké říše“ (Moravec, 1943, s. 245).

Výhody z připojení k Němcům:

„Třiletá zkušenost nám ukázala, že spolehlivý, Velkoněmecké říši věrný Čech může dosáhnout stejně odpovědné a důležité funkce jako Němec“ (Fiala, 1942, s. 12). „Jsem přesvědčen, že ve Velkoněmecké říši český člověk může dosáhnout svou prací i svým géniem takových postavení, o jakých se mu vůbec nesnilo, poněvadž prostorem, na kterém se česká práce může uplatnit a česká vynalézavost zasáhnout, nejsou pouze naše země Čechy a Morava, nýbrž celá Velkoněmecká říše a země, které pod vlivem velkoněmecké říše už jsou a ještě budou“ (Fiala, 1942, s. 66).

„Dnes můžeme hrdě říci, že břehy Severního i Baltického moře jsou také našimi břehy, že Rhein je naším veletokem stejně jako Donau nebo Labe. (...) Vážnost a úcta, které se těší Velkoněmecká říše na celém světě, přenáší se přirozeně také na všechny její příslušníky, kteří upřímně a pevně slouží Velkoněmecké říši jako svému státu“ (Moravec, 1943, s. 55).

Nepočtení Češi:

„Tvoříme v Evropě jen malé zrnko. Český národ představuje jen dvě a půl procenta obyvatel Evropy. Vzpomeňme si jen na staré časy za nebožky demokracie, jak jsme tehdy u nás zacházeli s tak nepatrnou menšinou. Teprve tam, kde jinonárodní menšina tvořila dvacet procent, povolovali jsme dvojjazyčnost a i tam jsme švindlovali“ (Moravec, 1942a, s. 260).

„Chovali jsme se velmi nevychovaně. Při tom, že nás bylo jen necelých osm milionů, bylo toto chování opravdu sebevražedné a tupě nesmyslné. (...) Osm milionů krátkozrakých, domýšlivých, nesmiřitelných a popudlivých kmocháčků se rozplyne v několika desetiletích v evropském džberu jako kostka cukru“ (Moravec, 1942a, s. 261).

Zasloužit si výhody od Němců:

„(...) (český národ, pozn. autora) musí být připravován především tak, aby německé vítězství se stalo také českou výhrou“ (Moravec, 1942a, s. 192). „Je však možné, že v soutěži národů na stavbě Nové Evropy se ukáže jeden národ výkonnějším než druhý. Pak jeho krajíc bude také větší“ (Moravec, 1942a, s. 255). „(...) politika bude mít po válce jen takové prostorové možnosti, jaké zásluhy jsme si o společné vítězství získali“ (Moravec, 1942a, s. 381).

„My však chceme žít, chceme být Říši i světu užiteční, chceme, aby se české jméno zítra proslavilo, chceme být národem váženým“ (Fiala, 1942, s. 77).

Stud za Čechy:

„Milé posluchačky a milí posluchači – nevím, co si myslíte, když nasloucháte vysílání písní, objednaných za dar na národní pomoc. O sobě vám prozradím, že se při tom stydím“ (Moravec, 1940, s. 84).

„A proto chvílemi člověk chce být sám a touží po noci, která by jej přikryla, aby na tu českou hloupost neviděl a těch strašných následků, které z ní vzejdou, aby nikdy ani svědkem nebyl. (...) Často prosím Toho nahoře, který bdí nad osudy národů, aby mi pomohl, aby nás už netrestal, aby od nás odvrátil zlo, které klíčí z české lehkověrnosti a které zalévá slepota.“ (Fiala, 1942, s. 36).

„Dvojitá tvář, která připravila českému národu už tolik těžkých okamžiků, dvojitá tvář české tak zvané lepší, kulturní vrstvy, to je naše stará nemoc. Nemoc, za kterou se musíme před ostatními národy hluboce stydět“ (Moravec, 1943, s. 254).

Evropa zastihuje národy:

„Masaryk nebyl v podstatě žádný optimista, pokud šlo o budoucnost našeho nového státu. Věřil, že Evropa spěje k federaci, ale termín její nikdy neudával“ (Moravec, 2004, s. 57).

„Problém národnosti bude zítra pouze problémem kulturním; nebude to problém politický anebo dokonce mocenský, hlavně u národů malých. Čím menší národ v rámci Evropy, tím více bude v něm prvek evropanství převažovat prvek národní“ (Moravec, 1941b, s. 77).

„Vstupujeme do nové éry evropských dějin, kde hospodářsky padají hranice mezi státy a kde evropanství překlene všechny staré trpkosti mezi národy. Kontinentální vlastenectví vytlačí vlastenectví národní. Zítřejí rodnou zemí Čechů bude Protektorát, státem Čechů bude Říše a českou vlastí – Evropa“ (Moravec, 1941b, s. 78, 79). „Dnes jsme podobnými psanci (jako von Fallersleben co chtěl sjednotit Německo, pozn. autora) tvrdíme-li, že všechny státy této pevniny se mají sloučit v Novou Evropu“ (Moravec, 1941b, s. 83).

„Nezapomínejte, že služba národu není sebecílem. (...) nejprve jsme dělníky pěstí a hlav jako Evropané a pak teprve jsme Čechy. (...) Tento národ musí zapomenout na své egoistické já a sloužit něčemu vyššímu, nadnárodnímu. To je myšlenka sociální spravedlnosti a nové, svorné, šťastné Evropy! (...) Zítřejí na otázku, co jsi, budeme odpovídat: jsme Evropané, příslušníci Německé říše, rodem Češi“ (Moravec, 1942a, s. 369-371).

„Jsem proti heslu ‚Národ sobě‘. Dnes žádný národ nemůže propadat nacionálnímu egoismu. V každém egoismu je bacil smrti. Pouze ten, kdo dává, bere“ (Moravec, 1943, s. 41).

3.2.4 Realita vs. nereálno 2

Nereálné ideje:

„Všechno to, co jsme v posledních letech prožili a co s námi tak surově zacloumalo v roce posledním pocházelo z toho, že jsme žili něčemu, co odporovalo vývoji světa“ (Yester, 1940, s. 9). „Veliká sociální revoluce střeoevropská směřuje k obnovení staré meze mezi dobrem a zlem, k probuzení starých ctností, k obnovení víry v člověka a Prozřetelnost“ (Yester, 1940, s. 41).

„Ať si říká kdo chce co chce, je spravedlnost, která trestá podlost a zradu a tato spravedlnost dívá se nyní do oken britských státníků, kteří zvykli si hrát s evropskými státy jako s neživými kartami (...) Tato spravedlnost oplatí všechny křivé přísahy, všechny ty nepoctivé a nedodržené sliby pomoci“ (Moravec, 1940, s. 70).

„Počátkem všeho, co kdy hnulo světem, je myšlenka, idea, která umožňuje člověku, aby morálně rostl, tím, že jeho bytí dává ušlechtilý, nezištný smysl. A to jen tehdy, když člověk je odměňován za to, co učinil pro jiné, úctou a láskou“ (Moravec, 1941a, s. 17).

„A poněvadž to neklapalo v roce 1939 (...), pak to zajisté nebude klapat také v roce 1942, od kterého Anglie čeká, jako od zázraku, záchranu. A nebude to klapat, poněvadž co Žid míní, Pán Bůh rozhodně změní“ (Moravec, 1942a, s. 362).

„Je stará pravda, že ten, kdo se staví proti bohům, bývá postižen slepotou. Stejný osud stíhá toho, kdo se staví proti vývoji, proti dějinám, proti hlasu krve“ (Moravec, 1943, s. 56).

„Nevěřím, že by osud českému národu nepřál a že by naň Prozřetelnost zanevřela“ (Moravec, 1943, s. 132).

Potřeba víry:

„Pořádný člověk nejde s tou nebo s onou stranou v této válce jen proto, že se domnívá o ní, že zvítězí, nýbrž proto, poněvadž je přesvědčen, že strana, za kterou stojí, je blíže pravdě a že pro lidstvo, a v našem případě pro Evropu, udělá více než ta druhá. Nejdou s Německem proto, že zvítězí, nýbrž proto, že Evropě nabízí lepší, životnější a sociálně spravedlivější řád (...) Jdu s Německem, i kdyby tuhle válku prohrálo, poněvadž jeho program je jediným kontinentálním programem, který Evropu může zachránit před zkázou a bídou“ (Moravec, 1941b, s. 83). „Má mnoho volného času ale málo víry (intelektuál se kterým se bavil, pozn. autora), vlastně žádnou víru v nic, jedině touhu nějak se pohodlně zařídit“ (Moravec, 1941b, s. 86).

„Pánové! Jste syny českých matek. Máte rádi náš churavý národ. Prosím vás jako novinář, jako jeden z vás, a dnes člen vlády (...) abyste se nikdy neukázali lidmi slabé víry. K tomu, abychom vyvedli český národ z bludiště (...) musíme nejprve věřit. (...) Jen novou vírou bude český národ silný a věčný“ (Moravec, 1943, s. 16, 17). „Mezi vědou a vírou je takový poměr jako mezi brzdou a motorem, je-li už pokrok vozidlem, které nás má dopravit do budoucnosti. (...) Musí tu být souhra vědy s vírou, ale nikdy nesmí dojít k tomu, aby víra byla podřízeným vědy, aby pak motor v zabrzděném vozidle doby běžel naprázdno“ (Moravec, 1943, s. 271, 272). „Na všechny povídačky o síle Spojených států a Sovětského svazu jsme odpovídali pevnou vírou ve vítězství Říše. Myslím, že jsme se nepřepočítali a že se také nepřepočítáme, i když tu a tam nějaký mudrlant hude ještě svou“ (Moravec, 1943, s. 415).

Nepotřebná inteligence:

„Ten, kdo zítra na českém dvoře zatroubí a začne po té český šik trochu řadit, ten nemůže být nijak šetrný. Hlavně bude bezohledný k oné části národa, která má mnoho škol a při tom strašně málo chuti k práci“ (Moravec, 1940, s. 113).

„Tato síla vůle chyběla pravidelně pohodlným a duchaplným kombinátorům západního typu, kteří se utápěli v rozsáhlých, ale nepřehledných vědomostech“ (Yester, 1940, s. 138).

„Vede mne při tom obava o český lid, hlavně o jeho inteligenci, která nyní z valné většiny představuje zcela vyšínutou vrstvu. (...) Tvoří se tlustá vrstva vzdělavců bez práce, kterou mrzí celý svět a která šíří rozklad“ (Yester, 1940, s. 141, 142).

„Je-li dnes česká inteligence zčásti cizí evropskému socialismu Adolfa Hitlera, je to zcela pochopitelné, poněvadž právě tato část české inteligence nebyla nikdy inteligencí pracující, nýbrž inteligencí spekulující a příživnickou“ (Fiala, 1942, s. 53).

„Že prožíváme velikou sociální revoluci konstruktivní, tuší u nás především malý člověk, který pracuje rukama a jehož hlava není zatížena překonaným haraburdím vědění pro vědění“ (Moravec, 1943, s. 28) „Říšskoněmecké školství, kterému se nyní naše školství zrychleným tempem přizpůsobuje, ostře zúčtovalo se starým studováním pro studování (...)“ (Moravec, 1943, s. 111). „Základní chybou všech těchto zajisté duchaplných mudrlantů bylo, že podceňovali sílu a vulkanickou tvořivost idejí, které jim byly cizí, nové a kterými pohrdali z toho malicherného důvodu, že otcem těchto idejí nebyl uznáný hodnostář, člen nějaké vědecké instituce“ (Moravec, 1943, s. 271).

3.2.5 Síla, moc 2

Potřeba síly:

„Život je boj a ten boj je právě malým a slabým těžký“ (Moravec, 2004, s. 16).

„Tento lid nemůže, chce-li zdravě žít a zachovat se pro další věky, počítat s něčím, co se ukázalo přežitkem, co se ukázalo slabým, i když to mělo své půvaby“ (Yester, 1940, s. 7).

„V této rozhodné minutě chybělo totiž Francii jednotné a silné vedení. Veliká politika nedá se úspěšně tvořit bez velikých hlav a bez potřebné osobní moci“ (Yester, 1940, s. 14, 15).

„Český národ, jako mladý stvol, ssál do sebe lačně všechno, co vyhlíželo jako krása, jako šlechtnost a síla. Ale mnohé, co představovalo krásu nebylo šlechtností a nestupňovalo sílu“ (Yester, 1940, s. 41).

„Jako není rovnosti mezi lidmi, tak není rovnosti mezi národy, hlavně není rovnosti mezi národem velikým a malým. Slabý nemůže bojovat se silným, nechce-li zahynout. Slabý může se silným jediné spolupracovat, když osud je vedle sebe postavil“ (Moravec, 1941b, s. 84).

„Jen tvrdí vítězí, především ti, kteří jsou tvrdí k sobě. Jen ten národ má právo a sílu, aby stále žil, který snáší slova pravdy a dovede se zastydět za svou chvilkovou slabost (...)“ (Moravec, 1942a, s. 158). „Tvá smrt, příteli, ukazuje, kde je vina. Slabost, rozpaky a tichošlapkaření nemohou dát národu sílu (...)“ (Moravec, 1942a, s. 353). „Jeden z českých vlastenců nás učil, že ‚svět se hne, kam síla se napře‘. (...) tak je tomu také dnes“ (Moravec, 1942a, s. 363).

„Osud k vám byl štědrý, když vás postavil do doby jedinečné a silné. Silná doba potřebuje však silné duše. Síla síle rozumí. Pouze slabost se silných chvil léká“ (Moravec, 1943, s. 44).

„Přátelé, jděte za svou prací, která je nejen našim bohatstvím, nýbrž jediným prostředkem, který nám pomůže český národ zachránit, posílit a který mu dá také nové možnosti života“ (Moravec, 1943, s. 132).

Důležitost Moravce:

„Plukovník Emanuel Moravec byl profesorem na válečné škole a docentem na pražské technice. Psal knížky vojenského rázu a přispíval do novin doma i za hranicemi a proto byl znám jako falešný pětník. (...) (František Moravec v odboji, pozn. autora) naznačil, že už se o to postaral, abych byl zprovozen ze světa ještě před koncem války. (...) K tomu by se hodila nějaká známá mrtvola“ (Moravec, 1942a, s. 183, 184).

Vyhrožování opozici:

„Bude třeba český aktivismus zbavit chorobného kverulanství, neshášenlivosti a nemístné náročnosti. Aktivista, který neposlouchá svou vládu, který podrývá její autoritu, slouží nepříteli, i když se při tom desetkrát denně dušuje svým nacionálněsocialistickým přesvědčením“ (Moravec, 1943, s. 234).

„(...) v Čechách a na Moravě není zákonné oposice politické, která by se stavěla proti vládě jmenované státním presidentem a Říší. Je-li taková oposice, pak není zákonná. Je to více než oposice. Je to zrada na národu a Říší. To jsou spojenci nepřítelů a podobně bude s nimi také naloženo“ (Moravec, 1943, s. 421).

3.2.6 Vidět, nenaletět

Nebýt naivní:

„Dvacet let jsme s radostí si hráli na nedospělé přífaence Západu, kterému jsme v dětské důvěře svěřili svůj osud. Západ nás připravil o samostatný stát, když jsme mu dvacet plných let sloužili, jako středoevropská plácačka na Němce“ (Yester, 1940, s. 30). „Věřili jsme v šlechtnost demokracií Západu, jako malý chlapec věří v Ježíška a svatého Mikuláše“ (Yester, 1940, s. 41). „(...) dr. Eduard Beneš odmítl návrh žádosti o pomoc Sovětského Ruska, poněvadž by prý nás svět prohlásil za bolševiky. Onen svět, kterému jsme věřili, kterému jsme sloužili a který jsme milovali. (...) Vylučovalo se, co bylo skutečností a za skutečnost se pokládalo, co bylo vyloučené. Tak pracovala jako předvoj strategie československá zahraniční politika“ (Yester, 1940, s. 66). „Český národ musil vidět a přímo omakávat ze všech stran naši opuštěnost a bezmocnost. Chamberlain s námi zacházel jako starý rybář. Benešova vláda polkla britskou udici s tučným červem ‚demokratické přízně‘“ (Yester, 1940, s. 79). „Pokud šlo o politické předpoklady, ukázali jsme nemohoucnou důvěřivost nezkušených štěňat“ (Yester, 1940, s. 80). „Jako do nedávna Anglie věřila, že má v hrsti niti celé světové politiky, tak před dvěma lety naše zahraniční politika si namlouvala, že vede na provázku celou střední Evropu, Německo a Itálii v to počítaje“ (Moravec, 1940, s. 149).

Nebýt slepý:

„Koho bozi nenávidí, toho totiž porázejí slepotou“ (Moravec, 1941a, s. 69). „Ve Francii byli u vesla lidé, kterým chybělo ono jasnozření, bez kterého se nedají aktivně hníst dějiny. Tito lidé věřili, že se dějiny opakují. Svou logičnost nechali ochromit historickou lihovinou, kterou požili v nezdravých dávkách“ (Moravec, 1941a, s. 110).

„Kdo rozumí, půjde za životem, kdo je od bohů proklet a potrestán slepotou, skončí v propasti. Na tom jedinec nic nezmění“ (Moravec, 1941b, s. 5). „Byla to politika krátkozrakého povýšence, který každému hrozil svými mocnými spojenci. A i těm se tato česká politika stala nakonec nepříjemnou a nebezpečnou“ (Moravec, 1941b, s. 37). „Poněvadž u pošetilců přání je pravidelně otcem myšlenky, třeba té nejnezdравější a nejnepravděpodobnější, vyznavači odumírajícího západního řádu nechtěli prostě vidět tyto skutečnosti“ (Moravec, 1941b, s. 43).

„Veslovat proti proudu se nedá, což radí oni zbrklí slepci“ (Moravec, 1942a, s. 185).

Schopnost předvídat:

„Věděl prý dobře (Beneš v půli roku 1938, pozn. autora), že nám nikdo nepřijde na pomoc. Tvrzení stoupenců dr. Beneše o těchto věcech neodpovídá pravdě. Dr. Beneš nechtěl vědět i to, co bylo zřejmé, protože se vyšklebené pravdy bál“ (Moravec, 2004, s. 272).

„Kam směřuje vývoj? To viděl kníže Václav, to cítil před naší samostatností velmi zřetelně také Masaryk a to nechce připustit dr. Edvard Beneš, který v r. 1938 přivedl do záhuby český stát (...)“ (Yester, 1940, s. 5). „V národě byl nadbytek tvorů velmi inteligentních, velmi vzdělaných, jako mravenci pracovitých, ale bez schopnosti zjednodušovat, spořit síly a předvídat, která prozrazuje velké duchy a vůdce“ (Yester, 1940, s. 28). „Čeští státníci, kteří politicky zašli v minulém roce v Mnichově, nebyli také lidé hloupí a přec včas nedovedli poodhrnout záclonu nad pozadím světových dějů“ (Yester, 1940, s. 156).

Nenechat se využívat:

„Před třemi roky si z nás vystřelili jak v Londýně, tak v Moskvě. Dr. Beneš tehdy plakal, že byl zrazen. Dnes, jako před třemi lety, zůstává tahacím panákem, jehož provázkem opět škube židovský kapitál“ (Moravec, 1942a, s. 293). „Až jednou se budou psát dějiny této války v Rusku, pak kapitola o válce s Německem bude nazvána ‚V cizích službách‘ (Moravec, 1942a, s. 320).

3.2.7 Výhra, pomsta

Útoky na kritiky:

„Na tu koudel a smolu jsem si vzpomněl, když první díl ‚Vojáků a doby‘ byl nemilosrdně cupován. (...) Shledalo se jako věc nevídaná, aby si autor sám své dílo pohani. (...) Zjistilo se, že mnoho čtu a mnoho cizího překládám“ (Moravec, 1935a, s. 5). „Opakuji pro uspokojení a nový údiv mých kritiků, že se zde nesnažím o dílo vědecké už proto (...)“ (Moravec, 1935a, s. 8).

„Když roku 1912 došlo k válce balkánské mezi Tureckem na jedné straně a Srbskem, Bulharskem a Řeckem na straně druhé, věřil jsem pevně, že Slované zvítězí. (...) Ukázalo se, že student nevoják tušil správněji než německý generál“ (Moravec 1936b, s. 8, 9).

Obhajoba názorů:

„Poněvadž však i dnes se o mne hovoří jako o špatném proroku výsledků habešské války, rád bych upozornil své čtenáře na několik nudných skutečností“ (Yester, 1940, s. 180).

„Přijde totiž doba, kdy mnohým malověrným budu musít připomenout, že jsem se nemýlil. Kdo viděl dobře včera, může doufat, že ho Prozřetelnost neopustí a dá mu možnost, aby viděl dobře do budoucna také dnes“ (Moravec, 1942a, s. 9). „Tak se mne nedávno jeden z těch politických skladatelů škodolibě ptal, co říkám pádu Benghasi. Jako slušný člověk jsem mu tedy před týdnem odpověděl“ (Moravec, 1942a, s. 207).

Obhajoba vlastní „pravdy“:

„Když jsem si kupoval v Salzburgu lístek na cestu do Prahy, noviny přinesly zprávu, že říšský ministr zahraničí jede do Moskvy podepsat smlouvu o neútočení. Film se odvínoval přesně tak, jak jsem to v ‚Mouřenínovi‘ předpokládal“ (Moravec, 1940, s. 7).

„Doktora Beneše budou cupovat po zásluze především benešovci. Už dnes vidím v duchu knihu nazvanou ‚Česká katastrofální politika‘, kterou napíše jeden z nejlepších novinářů bývalého Hradu“ (Moravec, 1942a, s. 151).

3.2.8 Vyšší autorita

Potřeba vůdce:

„Vůdce národa, hlava státu, to je především mozek, který má stát zachránit v bouři“ (Yester, 1940, s. 26). „Veliké a osudové chvíle potřebují velikých lidí. Bez velikých lidí není velikých rozhodnutí“ (Yester, 1940, s. 147). „(...) tento národ (Češi, pozn. autora) nemá, kdo by ho vedl, kdo by mu radil, kdy je vydán v plen nejnepoctivější a nejprohnanější propagandě“ (Yester, 1940, s. 176).

Odkazy na Masaryka:

„Masaryk za války zdůraznil, že sousedství a obdobné dějiny nás odkazují k politickému přátelství s Poláky. (...) jak jsme se v tom směru dostali daleko za těch dvacet let? (...) Masaryk radil vytvořit si co nejvíce přátel ve střední Evropě, počínaje Itálií a konče Polskem, se kterým chtěl federaci“ (Moravec, 2004, s. 58). „Masaryk potíral politiku chytračení, ale žádná zahraniční politika tak nechytračila jako právě ta naše“ (Moravec, 2004, s. 63). „Masaryk tvrdil, že je třeba vystihnout směr světového vývoje a s ním opatrně sladit vlastní politickou a hospodářskou práci. Náš prvý zahraniční ministr a žák Masarykův tvrdil, že dělá vědeckou politiku podle sociologických zákonů. Ve skutečnosti to byla politika směřující zpět do 19. století individualismu politického a egoismu soukromopodnikatelského“ (Moravec, 2004, s. 92).

Víra v Beneše:

„Když v r. 1931 četl jsem (...) charakteristiku dra E. Beneše, trochu mě to tehdy zamrzelo za celý národ. že ho popisuje jako inteligentního, ale nemůže přinést překvapení, neboť jeho dílo je duchovně již uzavřeno. Budování nové Evropy se rozhodně nezúčastní. Jeho tragický omyl je přesvědčení, že se mu již r. 1919 tato přestavba povedla“ (Moravec, 2004, s. 118).

Slabý Beneš:

„Na hradě českých králů v té době bloudil muž ženské chytrosti, ale dětského vláčného srdce. (Yester, 1940, s. 26). „A tu jsme u toho, čemu naši lidé nechtějí rozumět a co nechápou oni benešovští Wagnerové, kteří kulhají ztěžka za Faustem Masarykem“ (Yester, 1940, s. 178).

„Doktor Beneš se vžil do úlohy knížete, které bylo vypuzeno z majetku po meči zděděném“ (Moravec, 1940, s. 21).

„Viděl jsem, že tento ješitný, třeba ustrašený mužiček neodstoupí (...) Doktor Beneš nedovedl ani odejít“ (Moravec, 1941b, s. 94).

„Vím dobře, že valná většina českého národa dávno se zřekla zločinných prospěchářů, již se shlukli kolem ješitného mužička Beneše. (...) Uvažujte jen, kam až dospěl nepřítel českého národa číslo jedna, Beneš Krvavý. Vzpomenu na svůj rozhovor s ním 2. října, druhý den po Münchenu, v roce 1938. Beneš vyhlížel tehdy jako kluk se špatným svědomím, který právě dostal výprask. Lapal kolem sebe, vymlouval se zcela nejapně. To nebyl vůdce národa, to nebyl silný muž. (...) Báł se prostě o svoji kůži, o své jmění. Tyto zcela osobní starůstky udělaly z něho nejtrapnější postavu českých dějin. Beneš se nerozhodl, ani se nemohl rozhodnout, k druhému ráznému kroku, který byl hodný muže, jakmile poznal, že chybil“ (Fiala, 1942, s. 41).

Zlý Beneš:

„To ovšem platí (že zločinci nemají dělat národní historii, pozn. autora) především o úhlavním nepříteli českého národa, o lotru Benešovi“ (Fiala, 1942, s. 39). „Tento chvastoun z Londýna vyzýval nyní opět český národ, aby nehledal spolupráci s Říší, to znamená, aby se připravil o to poslední, co mu ještě zbylo a co se nepodařilo Benešovi ještě u nás zničit“ (Fiala, 1942, s. 60, 61).

„Všichni ti političtí kumštýři, kteří nyní ve jménu českého národa v Londýně vystupují, podřezali před dvěma roky rukou společnou bývalý česko-slovenský stát, jako hloupou ovci“ (Moravec, 1942a, s. 181).

„Kdyby bylo šlo všechno tak, jak to měla v plánu politika dra Beneše, Praha byla dnes zbořeníštěm a s ní všechna česká města. Český lid v cárech, hladem vychrtlý by dnes bloudil zpustošeným krajem“ (Moravec, 1943, s. 59).

Silný Hitler:

„Dal moc a odpovědnost mladým (Adolf Hitler, pozn. autora)“ (Yester, 1940, s. 138). „Dal lidu práci a tím nový, zdravý smysl života, jehož cílem není svoboda nýbrž tvorba“ (Yester, 1940, s. 140). „Před rokem stáli proti sobě oba národové s puškou u nohy. Jen zázrak zabránil otevřenému boji. Opatřila jej výtečná diplomacie Vůdce německého národa, které se podařilo, že jsme v rozhodné minutě byli dokonale isolováni a opuštěni“ (Yester, 1940, s. 146).

„To, co se tam v posledních pěti týdnech odehrálo, ukázalo, že Německo vedené Adolfem Hitlerem je strašně silné a že západní chytráci se svými nepřehlednými poklady ukázali se velmi chatrnými“ (Moravec, 1940, s. 96).

„Český národ znovu sjednocen ve zdravé síle, pozdraví s upřímně pozvednutou pravicí (...) největšího socialistu a Němce všech dob – Adolfa Hitlera. O tom jsem přesvědčen a tomu z celé duše věřím“ (Moravec, 1941b, s. 97).

„(...) (v Německu během své návštěvy viděl, pozn. autora) že to je začátek dávno kvasící nové epochy, která v Německém národě vzala svůj počátek a kterou uskuteční Adolf Hitler“ (Moravec, 1942a, s. 8). „Adolf Hitler nepořádá plesy, nákladné recepce, nenosí pestré stejnokroje, nejezdí na koni, který se vzpíná. Je to zajatec činu, který na sebe prostě nemá času“ (Moravec, 1942a, s. 175). „Řekl-li vůdce Adolf Hitler, že tento rok je rozhodujícím v této válce, pak měl, jako vždy, pravdu“ (Moravec, 1942a, s. 357).

„Dospějete v době, kdy se bude kovat na dlouhé doby mír a kdy se bude budovat dílo, jaké dějiny ještě neviděly, ale které má před očima v jasných obrysech Adolf Hitler. Věřte mu a jděte za ním, jak šel za ním jeho národ a jak dnes za ním pochoduje celá Evropa, poněvadž on je budoucnost“ (Moravec, 1943, s. 98).

Vývoj doby 2

Spor minulosti s budoucností:

„Kdykoli se dostaly do ozbrojeného sporu dva různé světy časově nebo prostorově cizí, Minulost s Budoucností nebo dvě různé kultury, vždy to bylo současně střetnutí dvou různých způsobů zápasu na válečném poli“ (Moravec, 1941a, s. 13). „Stará pevnina patří národům, kteří na ní žijí. Přestala být obrovskou plantáží britské ‚City‘, na které bílí i barevní národové se dřeli na britské gentlemeny“ (Moravec, 1941a, s. 172).

„Jako ve středověku jsme první vstoupili do svazku německé Říše s velikou autonomií, jako jsme první začali reformaci, tak jsme první také se postavili za nový evropský řád, který vzniká porážkou západních plutokracií na evropské pevnině“ (Moravec, 1940, s. 100). „Nad starým světem slunce zapadá, a proto je třeba mluvit o velikém dni, který přijde“ (Moravec, 1940, s. 131).

„Neuvědomovali jsme si dobře, že je veliký rozdíl být na předních strážích starého světa anebo představovat přední stráž světa nového“ (Yester, 1940, s. 45). „Vědomně i podvědomně připravují se (národy střední Evropy) k velikému stěhování od vyschlého koryta liberalistického plutokracismu k novým studním hospodářské soustavy, který vyrůstá pracně z totalitní soustavy“ (Yester, 1940, s. 152).

„Jako pták Bouřlivák ohlašuje bouři, tak židovské vrchnostenství ohlašuje konec určité doby a počátek jiné, která se začne rodit v bolestech. (...) A rozcházejí se proto (cesty Žida a obyvatel zbytku Evropy, pozn. autora), poněvadž Evropa vstupuje dnes do nového heroického údobí, které se dostavilo kdysi též po zhroucení hospodářské soustavy starého Říma“ (Moravec, 1941b, s. 20, 21).

„Čím více se vzdalujeme od osudového roku 1938 a od památného zasedání münchenského, tím jasněji slyšíme bouchnutí dveří za dobou, která dosloužila a která jako každý zralý pensista protestovala, když náhle dostala dekret stařectví. (...) V roce 1938 započal veliký ústup západního kapitalismu s evropské pevniny. Evropa se probouzela k socialismu. Měla na vybranou buď technickou kulturu nacionálního socialismu nebo technické barbarství komunismu. Třetí cesty nebylo“ (Moravec, 1943, s. 19, 20). „Doba, kterou nyní prožíváme a kterou nám příští pokolení právem budou závidět, nepředstavuje pouze zápas dvou světů, Minulosti s Budoucností. Dnešek je také bojem generací“ (Moravec, 1943, s. 47).

Středověk a novověk:

„Přechodným údobím mezi středověkem a novověkem je celé XIX. století a tím je dáno také přechodné údobí mezi starou a novou strategií a mezi dvěma formami vojenství a branných

mocí“ (Moravec, 1941a, s. 23). „Plutokraté, kteří se dělili o moc nad světem, k němuž necítily žádné povinnosti, nebyli ničím jiným než novou formou odumřelého feudalismu, která obratně využila velikých možností nových vynálezů a nové výroby podle zásad středověkého obchodu a peněžnictví, a jejímiž tlumočníky a nositeli bylo Židovstvo. (...) Posledním odkazem zapadajícího středověku bylo měřítko hodnot v podobě zlata“ (Moravec, 1941a, s. 25, 26). „Národně-socialistický novověk ukázal však nad plutokraticko-demokratickým středověkem velikou převahu morální i materiální. V přechodném údobí mezi dvěma velkými epochami vítězí proto s konečnou platností novověk, jako v zápase mezi tmou a světlem k ránu zvítězí pomalu den nad nocí“ (Moravec, 1941a, s. 30). „Pod bubnovou palbou německé propagandy neroztřásl se národové, nýbrž poslední zbytek středověku, který určitým národům rozkazoval: peněžoměnci a jejich žoldnéři“ (Moravec, 1941a, s. 39).

Přijmutí nové ideje:

„(...) vždy na válečném poli vítězila nová metoda vedení války, jež vyplývala z mladé soustavy politické a hospodářské. Národové, kteří se dali do služeb nových myšlenek, kteří měli štěstí, že dříve než jiní pochopili směr vývoje doby a dynamiku nového kvasu, který starou společnost rozkládal jako lučavka, tito národové často v domnění, že bojují za vlastní práva, za vlastní jednotu a sílu, dostali se tak v čelo nové epochy, která znamenala pro vývoj světa právě tolik – ne-li více – jako objev Ameriky nebo zhroucení starořímské říše“ (Moravec, 1941a, s. 13).

„Národy totiž žijí jenom tehdy životem věčným, když za prvé včas se přizpůsobují novým ideám, a za druhé, když včas dovedou vyměnit svou vedoucí vrstvu novými zdravými rody“ (Fiala, 1942, s. 69).

3.2.10 Zlý západ

Manipulující Západ:

„Obratným pootevíráním a přivíráním úvěrů, hospodářskými smlouvami a investicemi na cizím území, reguloval se politický život celé střední Evropy z Paříže a Londýna“ (Yester, 1940, s. 34).

Manipulace Anglie:

„Představovali jsme si, že jsme svorníkem poválečných řádů ve střední Evropě, na které Západu záleží. Odtud byly jsme v tom utvrzováni proto, aby Německo nemělo tvoření nového

řádu v těchto končinách příliš usnadněno. Prostě stali jsme se předmětem složitého politického handlu“ (Moravec, 2004, s. 127). „Už to, že naše ministerstvo zahraniční se rozhodlo obhajovat před západním veřejným míněním naši existenci, mělo v sobě tehdy něco ztraceného. Byli jsme kolonií západu ve střední Evropě“ (Moravec, 2004, s. 147). „Byli jsme vasaly v tom nejhorším smyslu. Stali jsme se jimi dobrovolně“ (Moravec, 2004, s. 227).

Mnichov způsobil Západ:

„V srpnu 1938 ve skutečnosti stál na jedné straně vydrážděný, neústupný český národ a na druhé britská diplomacie, která hleděla se s německým kancléřem dohodnout (...)“ (Moravec, 2004, s. 200).

„Třetí říše německá vybavená mohutným průmyslem, který stačí na zásobování trojnásobně většího soustátí, přirozeně, že zvolila pro své rozepnutí směr nejmenšího odporu (...) „Zápas česko-německý nakonec skončil tím, že česká knížata (...) vstoupila do svazku německé říše, jako největší, vojensky nejsilnější a politicky nejsvobodnější lenníci“ (Yester, 1940, s. 46).

„Položí-li se český národ sám do židovsko-britské jámy, Němci vykonají pak jen úlohu hrobníka. Zasybou, co zemřelo a co by mohlo jen zapáchat a kazit vzduch v nové Evropě“ (Moravec, 1940, s. 157).

„Britsko-semitská politika zničila český samostatný stát. Obětovala jej na předních strážích pod vedením úslužného doktora Beneše“ (Moravec, 1941b, s. 42). „(...) česká politika (...) odmítla dokonce nabídku spolupráce, kterou ji učinilo Německo“ (Moravec, 1941b, s. 39, 40).

Zlí Židé:

„Britské a americké zlato představovalo v Evropě vlastně okupační armádu, jejímž štábem bylo Židovstvo“ (Moravec, 1941b, s. 17). „Židovská kultura jiné kultury pouze mrzačila a oslabovala. Židé žijí v jiném světě, kde není ušlechtilosti, rytířství. Žijí ve světě bez srdce a bez lásky. Ve světě, kde statečnost nahrazuje lest, kde moudrost nahrazuje prohnanost, kde charakter nahrazuje vypočítavost a krutost. Lev vedle hada. To je sousedství Arije se Semitou“ (Moravec, 1941b, s. 19). „Válka, kterou nyní prožíváme, je ve své podstatě velikou válkou židovskou. Myslíte, že Anglie s Francií by byly zasáhly do konfliktu Adolfa Hitlera s Polskem? Vyhnuly se pomoci Československu, proč by si byly pálily prsty k vůli koridoru, který žádal Adolf Hitler od Polska zpět? Zde po prvé s velikou váhou zasáhlo do hry Židovstvo z obavy o 3 miliony Židů na území Polska“ (Moravec, 1941b, s. 22).

„Nenávist proti spekulujícímu a vysavačnému Židovstvu hleděla se tehdy (mezi válkami, pozn. autora) otupit humanitou, jež vykládala o odstrkovaném židovském národě, který bojuje za svou rovnoprávnost. To bylo v době, kdy tento škodlivý národ už vládl vlastně všemu“ (Moravec, 1943, s. 102). „Chodili jsme pro rozumy do Francie, Francie chodila pro rozumy do Anglie a tam je rozdávali Židé. Proto si musíme stále a stále uvědomovat, že v této válce nejde o problémy malých národů, nýbrž o to, zda svět bude židovský anebo ne“ (Moravec, 1943, s. 349).

3.2.11 Změny úvah

Podpora národa:

„Po desetiletí český národ vzpomínal zcela omylem na Bílou horu jako na nějaké národní neštěstí. Nikdo mu neobjasnil, že tehdy nešlo o žádnou věc národní, nýbrž o boj náboženský (...) Česká inteligence tehdy zneužila českého vlastenectví k boji za věc v Říši ztracenou. (...) Nakonec zašla v cizině a její děti a děti těchto dětí dávno už nevědí, že pocházejí z Čechů. (...) Zvítězil prostě řád pevnější, ukázněnější, obětavější. (...) Beneš prchal pak z Čech jako kdysi ‚zimní král‘ a s ním šli čeští emigranti, kteří době nerozuměli a hnali český národ do bojem předem ztraceného, ne pro českou věc, nýbrž jako mouřeníny ve službách slabé víry“ (Moravec, 1942a, s. 362, 363).

Příloha 4 Moravcova (auto)biografie

Níže přikládám přepis veřejně vydaného Moravcova životopisu, jak jej přepsal ve své práci Uhlíř (2006a). Jak Uhlíř dodává, text pravděpodobně psal sám Moravec, nebo jej schválil k uveřejnění. Původně text vyšel 18. února 1942 na titulní straně *Poledního listu*. Následuje přepis textu.

Užším domovem Emanuela Moravce jsou královské Hradčany. Zde, v místě zvaném dříve „U hasičů“, vedle kláštera Kapucínského, ve starém historickém prostředí proti Černínskému paláci, vyrůstal Emanuel jako nejstarší synek soukromého úředníka v početné rodině s osmi dětmi, z nichž zbylo šest. Je to dnes pět bratří a jedna sestra, kteří všichni dosud žijí. Otec tak početné rodiny měl se co ohánět a tak vyrůstal Emanuel v poměrech velmi prostých. na nějaký blahobyt rozhodně nezbývalo.

Z dob svého mládí má dnes Emanuel Moravec nejkrásnější vzpomínky na svou matku. Do vede se o ní neobyčejně vroucně a mile rozvyprávět. Absolvovala německý učitelský ústav na Malé Straně, ale než mohla nastoupit své povolání, na které se těšila, vdala se. Ani v manželství neochabla však její láska k literatuře a umění. Velmi dobře zpívala. Na nejstaršího Emanuela přenášela všechnu svou lásku. Dodneška vzpomíná ještě ministr školství kterak v šesti letech onemocněl střevním tyfem. Matka vysedávala u něho tenkrát celé noci a předčítala mu také ze Schillera.

Jméno Moravec připomíná jistě Moravu. Pokud však rodové paměti a záznamy sahají pochází rodina ministra Moravce z Křesetic na Kutnohorsku a byli to vždycky sedláci. Matka jmenovala se za svobodna Sapinová (sapin = jedle) snad po předkovi, který tu nějak zůstal po válce třicetileté, nebo po napoleonských taženích. Moravcova babička s matčiny strany byla Němka Brandlová. Tito Brandlové, jejichž vzdálená souvislost se slavným malířem není nijak vyloučena, byli horníky ve Stříbře, později přesídlili do Příbramě.

Od nejtělejšího mládí měl Emanuel Moravec silné sklony k malířství. Jeho původním dětským snem bylo také, že chce být hvězdářem a malířem. Jak to tak bývá, život rozhodl jinak. Otec dal ho zapsat na vyšší průmyslovku, tedy na studium, které mělo něco společného aspoň s kreslířstvím a rysováním. Původně chtěl z něj otec mít úředníka. Byl proti dlouhým studiím, která by početnou rodinu příliš finančně zatěžovala.

O prázdninách chodíval student Moravec na praxi do různých továren jako prostý dělník. Sám zdůrazňuje, že to má pro něj dodnes velkou cenu, když stával za soustruhem, nebo pracoval

s hoblíkem v ruce. Ví co to je, rád na tuto svou práci vzpomíná a má dodnes velmi kladný poměr ke všem dělnickým otázkám.

Po absolvování vyšší průmyslovky Moravec chtěl se stát t. zv. zdravotním inženýrem, odborníkem na ústřední topení, větrání atd. Začal svůj obor velmi pilně studovat. Přišla do toho však světová válka.

Už od útlého mládí Emanuel Moravec vášnivě rád četl. Jak by ne: matka ho v tom všemožně podporovala. Co se dalo ušetřit, za to se kupovaly knihy. Marně kamarádi vyčítali Emanuelovi, že je knihomol a zvali jej mezi sebe. Byl už tenkrát samotář a doma s knížkou mu bylo nejlíp. Zhltal všechno co vyšlo v Sokolově bibliotéce nebo u Leichtera, pilně odebíral Moderní revui, věci vydávané Novinou, navštěvoval koncerty České filharmonie, různé výstavy a přímo pedanticky dbal na to, aby mu z tehdejšího kulturního života Prahy nic neušlo. Z přečtených knih si vypisoval poznámky, ve kterých ještě dnes s oblibou listuje a dodnes z nich žije.

A zajímavá drobnůstka z mladých let: Pokud jde o literaturu, to byl autoritou, s kterou se málo kdo mohl měřit. Přes to nemíval z češtiny pěkné známky. Pravopis byl jeho nepřítelem. Už jako dvanáctiletý hoch pokoušel se Emanuel Moravec sám skládat povídky a básničky, ale jen proto aby je předčítal své mamince. Kromě ní nebylo nikomu dopřáno poznat tyto jeho prvotiny. Nikdy také nespátřily světlo světa v tisku.

Je pochopitelné, že takový ctitel literatury nashromáždil si už v mládí úctyhodnou knihovničku. Bylo to dobrých osm set svazků. Později přibyla k tomu různojazyčná odborná literatura o ústředním topení a o stavební hygieně vůbec. Moravec patřil totiž mezi lidi důkladné, kteří, když se do něčeho pustí, tak hezky od podlahy.

Válka zanesla Emanuela Moravce nejprve jako kadeta aspiranta 8. zeměbraneckého pluku do Salzburgu, na nějž má velmi hezké vzpomínky. Pak prodělal cestu kolem světa. Poznal Rusko, Mandžusko, Japonsko i Ameriku. V Rusku se dokonce po prvé oženil. Má z tohoto manželství dva syny, z nichž starší je novinářem, mladší zdědil po otci lásku a nadání k malířství, studuje malířskou akademii.

Když se vrátil Emanuel Moravec domů z vojny, zjistil, že ho tady považovali už za mrtvého. A to nejnepříjemnější překvapení, které ho čekalo, byla zpráva, že mu zatím rozprodali jeho milovanou knihovnu. Matka věděla, jak ho to bude bolet. Proto ho na to pomalu připravovala,

tvrdíc, že knihy jsou někde v bednách. Nakonec musila ovšem s pravdou ven. Z osmi set svazků zbyly pouze dvě knížky: Jedna politická a jedna o ústředním topení.

Původně chtěl se Moravec vrátit ke svému povolání. Věřil, že stavebnictví bude po válce vděčný obor. Otec jej však přemluvil, aby zůstal na vojně. A tu se zase ukázal Moravec ve své důkladnosti: když, tak pořádně. Začala se kupovat nová literatura, tentokrát vojenská. Hned se dal zapsat také na válečnou školu, kterou v roce 1923 absolvoval jako důstojník generálního štábu. Specialisoval se hlavně na široké problémy strategie a na brannou politiku. Psal recenze o vojenských knihách a vojensko-politické články. Dostal se tak k dalšímu zamilovanému oboru, k novinářství. Redakci Lidových novin, která si povšimla jeho novinářských kvalit, nebylo zatěžko získat jej k trvalé spolupráci.

Jako voják působil Emanuel Moravec také na Slovensku, byl pak povolán na válečnou školu jako profesor válečných dějin a válečné teorie. Přednášel tu šest let a stal se posléze velitelem 28. pluku.

Na sport nezbylo Emanuelu Moravcovi nikdy mnoho času. V obecné škole byli jeho spolužáky známí bratři Koželuhové. Jejich sportovní elán nezůstal na ostatní bez vlivu a také Moravec pilně kopal, aspoň někde na plácku hadrákem. Šetrný otec neměl pro toto trhání bot pochopení a tak mu prostě boty zavřel. Mnoho to nepomohlo. Emanuel šel prostě kopat bos. Protože byl fysicky vždy silný, byl také tak trochu vzpěračem a věnoval se tělocviku. Na Slovensku hrával tenis, velmi málo se dostal na lyže, zato jako důstojník velmi rád jezdil na koni. Později toho musil zanechat pro žaludeční chorobu a dodnes se mu po jízdě na koni stýská.

Jak už jsme se o tom zmínili, Emanuel Moravec je povahou knihomol a samotář. Své dovolené trávi s oblibou doma v županu a v bačkorách. Nijak se za ty bačkory nestydí a nic nedbá na to, že se mu známí někdy pro to posmívají. V jeho bytě v Dejvicích je to ve všech pokojích samá knihovna. Moravec nemá intimních přátel a také jich nevyhledává. Jeho nejintimnějšími kamarády jsou jeho knihy. Vedle dvou synů, o nichž už byla řeč, má ještě třetího, desetiletého, který ještě chodí do školy. Má kluky velmi rád a za nic na světě by se jich nevzdal.

Ministr Moravec pracuje nejraději „na prázdný žaludek“, tedy časně ráno a dopoledne a pak tenkrát, když už všechno spí a po domě je ticho. To pracuje zpravidla až do půlnoci.

Jeho nejmilejší chvílkou v životě je nedělní odpoledne. To když si jdou starší hoši za svou zábavou, dá tomu nejmladšímu na biograf. Pak je doma sám, docela sám. Prochází se po pokoji a přemýšlí o všem možném. Takto se cítí nejšťastnější a nejspokojenější.

Hodně potíží nadělali E[manuelu] Moravcovi jeho jmenovci. Je jich celkem pět, všichni bývalí důstojníci, jeden generál, tři plukovníci, z toho dva plukovníci generálního štábu a jeden podplukovník. Jeden z nich se jmenuje dokonce Emil, tedy také E. Moravec. To se často stávalo, že se na sebe dnešní ministr Moravec dovídal věci, kterým se sám nejvíce divil. Patří mezi ně na př. pověst, že si koupil v Praze dům a jiné klípky, ve kterých si naše veřejnost tak často ráda libuje.